

บทแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ของ อาร์ตูร์ เดอ โกบิโน
พร้อมบทวิเคราะห์

โดย

นายจิรายุ เผือกน้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ของ อาร์ตูร์ เดอ โกบิโน
พร้อมบทวิเคราะห์

โดย

นายจิรายุ เผือกน้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

TRANSLATION AND ANALYSIS OF SHORT STORY
“LA DANSEUSE DE SHAMAKHA” BY ARTHUR DE GOBINEAU

BY

MR. CHIRAYU PHUEAKNOI

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARTS IN FRENCH-THAI TRANSLATION
FACULTY OF LIBERAL ARTS
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2018
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นาย จิรายุ เพื่อกน้อย

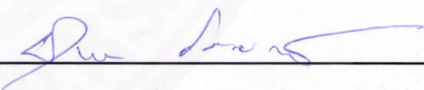
เรื่อง

บทแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ของ อาร์ตูร์ เดอ โกบิโน พร้อมบทวิเคราะห์

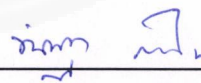
ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

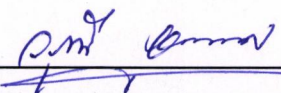
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิชา โรจนอนันต์)

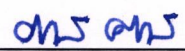
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินธุโสภณ)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรุณี อดมศิลป์)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงศ์ ศรีพิจารณ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” ของ
ชื่อผู้เขียน	อาร์ตูร์ เดอ โกบิโน พร้อมบทวิเคราะห์
ชื่อปริญญา	นายจิรายุ เผือกน้อย
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอบทแปลและบทวิเคราะห์เรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” (“La Danseuse de Shamakha”) ซึ่งเป็นเรื่องสั้นเรื่องแรกจากหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด *Nouvelles asiatiques* ของ อาร์ตูร์ เดอ โกบิโน (Arthur de Gobineau) นักเขียน นักคิด นักการเมือง และนักการทูตชาวฝรั่งเศส หนังสือรวมเรื่องสั้นชุดนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1876 เรื่องราวส่วนใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากสิ่งที่ผู้ประพันธ์พบเห็นขณะดำรงตำแหน่งทางการทูตอยู่ที่ เปอร์เซีย ระหว่าง ค.ศ. 1854-1863 เรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” นำเสนอปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและความคิดของตัวละครชาวเลซมีสถานกับชาวรัสเซียซึ่งกำลังเป็นเจ้าอาณานิคมในดินแดน แดบคอเคซัส ณ ช่วงเวลาขณะนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคแปลและภาค วิเคราะห์ ในภาคแปล ผู้วิจัยได้ยึดหลักการแปลตามทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายของสถาบัน ขึ้นสูงด้านการล่ามและการแปลแห่งมหาวิทยาลัยปารีส III (École Supérieure d’Interprètes et de Traducteurs หรือ ESIT) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ขั้นตอนทำความเข้าใจต้นฉบับ ขั้นตอนผละออกจากต้นฉบับ และขั้นตอนถ่ายทอดความหมายสู่ภาษาปลายทาง ผู้วิจัยต้องถ่ายทอดเนื้อหาและรักษารรณรสของงานประพันธ์ให้เทียบเท่าต้นฉบับมากที่สุด ในภาควิเคราะห์ ผู้วิจัยกล่าวถึงการศึกษาความรู้เสริมนอกบริบทเพื่อให้เข้าใจตัวบทมากขึ้นรวมถึงปัญหาการถ่ายทอด คำศัพท์

คำสำคัญ: บทแปล, เรื่องสั้น, ความรู้เสริมนอกบริบท, การถ่ายทอดคำศัพท์, โกบิโน

Thesis Title	TRANSLATION AND ANALYSIS OF SHORT STORY “LA DANSEUSE DE SHAMAKHA” BY ARTHUR DE GOBINEAU
Author	Mr. Chirayu Phueaknoi
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	French-Thai Translation Faculty of Liberal Arts Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Kanittha Kongtip Jarupintusophon, Ph.D.
Academic Years	2018

ABSTRACT

“La Danseuse de Shamakha”, a short story by Arthur de Gobineau (1816–1882), a French aristocrat best remembered for helping to legitimize racism by use of scientific racist theory, was analyzed and translated from French into Thai language by means of the interpretative theory of translation introduced by the École Supérieure d’Interprètes et de Traducteurs (ESIT), which is composed of three processes : comprehension, deverbalization, and re-expression. The story’s title refers to a female dancer in the entertainment group from Shamakhi, a city in Azerbaijan. A translation into Thai language is accompanied by The thesis which consists of two main parts : the first part is the translation in Thai with the original text ; the second part is the analysis of the translation process. Historical and cultural backgrounds are essential for the translating of this tale about a Muslim dancer pursued by Russian soldiers, who is reported to be pretty, but violent.

Keywords: translation, short story, background knowledge, transliteration, Gobineau.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความกรุณายิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร. วนิชฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น เสนอ แนวทางค้นคว้าตั้งแต่ต้น

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิดา โจนอนันต์ ที่กรุณาให้เกียรติเป็น ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรุณี อุดมศิลป์ กรรมการในการสอบ วิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ธรรณิทธิ์ มีเพียร ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำที่มี ประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนสละเวลาอันมีค่าเพื่อตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตา และอดทนเอาใจใส่อย่างดียิ่งเสมอมา ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่านที่ถ่ายทอดความรู้แขนงต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ด้วยความอดทนและมีเมตตาเสมอมา

ขอขอบคุณครูบาอาจารย์ทุกท่านที่เคยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ สนับสนุนและช่วยเหลือศิษย์คนนี้

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยกระตุ้นเตือนและให้กำลังใจทั้งทางตรงและทางอ้อมตลอดมา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่และครอบครัวที่กรุณาให้โอกาสในการศึกษาอย่างเต็มที่และยังคอยสนับสนุนเป็นกำลังใจในทุก ๆ ด้านมาโดยตลอด

คุณความดีและคุณประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ ครอบครัว ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณที่ผู้เขียนได้พบบพบมาทุกท่าน

นายจิรายุ เพื่อกน้อย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(6)
สารบัญภาพ	(7)
บทนำ	1
เรื่องย่อ	2
ภาคที่ 1 ดัชนีฉบับและบทแปล	
ดัชนีฉบับและบทแปล	4
ภาคที่ 2 บทวิเคราะห์	
วิเคราะห์บทแปล	151
บทที่ 1. การทำความเข้าใจดัชนีฉบับ	153
1.1 ลักษณะโดยทั่วไปของเรื่องสั้น	153
1.2 แก่นเรื่องและตัวละคร	153

บทที่ 2. ความรู้เสริมนอกบริบทที่สำคัญต่อการแปล	154
2.1 สงครามชิงบัลลังก์สเปนของพระเจ้าการ์โลส	154
2.2 การล่าอาณานิคมของรัสเซียในคอเคซัส	155
2.3 ชาวเลสมีสถาน	155
บทที่ 3. การถ่ายทอดคำศัพท์	159
3.1 การถอดเสียงภาษาต่างประเทศตามความนิยมของคนไทย	159
3.2 การถ่ายทอดคำศัพท์เฉพาะที่ไม่มีคำในภาษาไทย	159
3.3 การถ่ายทอดคำศัพท์ทางการทหาร	160
3.4 วิธีเรียกยศทหารในภาษาพูด	162
บทสรุป	164
รายการอ้างอิง	165
ประวัติผู้เขียน	167

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 การถ่ายทอดยศทหารชั้นสัญญาบัตรโดยการเปรียบเทียบยศในภาษาไทย อังกฤษและฝรั่งเศส	161
3.2.การถ่ายทอดยศทหารชั้นประทวนโดยการเปรียบเทียบยศในภาษาไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส	162

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1. แผนภาพกระบวนการแปล

152

บทนำ

เรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” เป็นหนึ่งในเรื่องสั้นจากหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด *Nouvelles asiatiques* ของ อาร์ตูร์ เดอ โกบิโน (Arthur de Gobineau) นักเขียน นักคิด นักการเมืองและนักการทูตชาวฝรั่งเศส หนังสือรวมเรื่องสั้นชุดนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1876 เรื่องราวส่วนใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากสิ่งที่เขาพบเห็นขณะดำรงตำแหน่งทางการทูตอยู่ที่เปอร์เซีย ระหว่าง ค.ศ. 1854-1863 โกบิโนมีหน้าที่ส่งเสริมให้รัฐบาลเปอร์เซียเอาใจออกหากจากอิทธิพลของรัสเซีย เพราะประเทศฝรั่งเศสและประเทศตะวันตกอื่น ๆ กังวลเรื่องผลประโยชน์ที่จะเสียไปหากรัสเซียขยายอาณานิคมเข้าไปในเอเชียได้สำเร็จ

ในเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” ผู้ประพันธ์นำเสนอความขัดแย้งของเปอร์เซียและรัสเซีย ซึ่งเป็นคู่พิพาทกรณีอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนคอเคซัสผ่านตัวละครชาวเลสซีสถานสองคน ได้แก่ โอมมัญษาน ตัวละครหญิงซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายเปอร์เซีย และอัชซานอฟ ตัวละครชายซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของฝ่ายรัสเซีย เหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในเรื่องเกิดขึ้นในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงที่จักรวรรดิรัสเซียทำสงครามขยายดินแดนเข้ามาในคอเคซัสตั้งแต่เดิมเปอร์เซียเป็นผู้ปกครอง ผลของสงครามทำให้รัสเซียได้ดินแดนแถบคอเคซัสไปครอบครอง ทำให้ชาวเลสซีสถานซึ่งเป็นประชากรท้องถิ่นจำต้องอยู่ใต้อาณาจักรรัสเซีย อันนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกทั้งสองตัวในเรื่องนี้

ในการแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” ผู้วิจัยใช้หลักทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie interprétative de la traduction) ของสถาบันชั้นสูงด้านการแปลและการล่าม (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs) หรือสถาบัน E.S.I.T. ของประเทศฝรั่งเศสเป็นหลัก หลักทฤษฎีดังกล่าวแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การทำความเข้าใจต้นฉบับ (Compréhension) การผล่ออกจากภาษาต้นฉบับ (Déverbalisation) และการถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับสู่บทแปล (Réexpression)

ในการแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การทำความเข้าใจต้นฉบับ และการถ่ายทอดความหมาย ในการทำความเข้าใจต้นฉบับ ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะของเรื่องสั้น เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างงานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นกับงานวรรณกรรมประเภทอื่น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแก่นเรื่องและตัวละครของเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” เพื่อทำความเข้าใจว่าผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารสิ่งใดแก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังศึกษาทำความเข้าใจความรู้เสริมนอกบริบทเพื่อให้เข้าใจที่มาที่ไปของเนื้อหามากขึ้น ในการถ่ายทอดความหมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการถ่ายทอดคำศัพท์ที่เป็นอุปสรรคในการแปลของผู้วิจัยด้วย เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์บทแปลออกมาได้ดีที่สุด

เรื่องย่อ

เรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” เป็นเรื่องราวของโอมม์-ญะฮาน เด็กสาวบ้านแตกสาแหรกขาด อันเนื่องมาจากสงครามขยายดินแดนระหว่างรัสเซียและเปอร์เซีย เธอถูกจับเป็นเชลยและขายต่อเป็นทอด ๆ จนได้มาเป็นนางระบำในคณะระบำเจดจรัส ในใจก็หวังว่าสักวันหนึ่งจะพบกับอัสซานอฟ ลูกพี่ลูกน้องที่พลัดพรากกันระหว่างสงคราม ก่อนที่เธอจะถูกขายต่อไปเป็นภรรยาผู้พันชาวตุรกี วันหนึ่ง เธอและเจ้าของคณะได้รับเชิญให้ไปเต้นระบำที่งานเลี้ยงต้อนรับทหารใหม่ยังบ้านข้าหลวงที่มาประจำอยู่ที่เมืองซามาคา เธอภาวนาขอให้ได้พบญาติหนุ่มอีกครั้ง แล้วก็ได้เจอเขาที่นั่นจริงราวปาฏิหาริย์ ในงานเลี้ยง โอมม์-ญะฮานถือโอกาสเข้าไปหาอัสซานอฟและนัดให้เขามาหาที่บ้าน โดยที่อัสซานอฟไม่รู้เลยว่าเธอคือญาติที่พลัดพรากกันไป เธอมีปากเสียงกับญาติหนุ่มและปรับความเข้าใจกัน อัสซานอฟตกลงจะพาเธอหนีไปด้วยกัน แต่แผนการกลับถูกทำลายเมื่ออัสซานอฟได้ยินโอมม์-ญะฮานมีปากเสียงกับโมเรโน เพื่อนทหารของตน อัสซานอฟล้มเลิกแผนการพาเธอหนี โอมม์-ญะฮานตรอมใจและฆ่าตัวตาย

The seal of Thammasat University is a large, faint, circular watermark in the background. It features a central emblem with a crown and a sword, surrounded by the university's name in Thai and English.

ภาคที่ 1
ต้นฉบับและบทแปล

Don Juan Moreno y Rodil était lieutenant dans les chasseurs de Ségovie, quand son régiment se trouva entraîné à prendre part à une insurrection militaire qui échoua. Deux majors, trois capitaines et une couple de sergents furent pris et fusillés. Quant à lui, il s'échappa, et, après avoir erré pendant quelques mois en France, dans un état fort misérable, il réussit, au moyen de quelques connaissances qu'il s'était faites, à se procurer un brevet d'officier au service de Russie, et reçut l'ordre d'aller rejoindre son corps au Caucase où, dans ce temps-là, bonne et rude guerre était le pain quotidien.

Le lieutenant Moreno s'embarqua à Marseille. Il était naturellement d'une humeur assez austère ; son exil, sa misère et, plus que tout cela, le chagrin profond de quitter pour bien des années au moins une femme qu'il adorait, redoublaient ses dispositions naturelles, de sorte que personne moins que lui n'était tenté de rechercher les joies de l'existence.

À force de naviguer, le bâtiment qui le portait vint prendre terre au fond de la mer Noire, à la petite ville de Poti. C'était alors le port principal du Caucase du côté de l'Europe.

Sur une plage, sablonneuse en partie, en partie boueuse, couverte d'herbes de marécage, une forêt épaisse, à moitié plongée dans l'eau, s'éloignait à l'infini dans l'intérieur des terres, en suivant le cours d'un fleuve large, au lit tortueux, plein de roches, de fanges et de troncs d'arbres échoués. C'était le Phase, la rivière d'or de l'antiquité, aujourd'hui le Rioni. Au milieu d'une végétation vigoureuse, ici règne la fièvre, et tout ce qui appartient à la nature mouvante en souffre autant que la nature végétale y prospère. La fièvre a usurpé là en souveraine le sceptre d'Acté et des enfants du Soleil. Les maisons, construites au milieu des eaux stagnantes et sur les souches des grands arbres élagués, s'élèvent en l'air sur des pilotis afin d'éviter les inondations ; d'énormes trottoirs de planches les unissent les unes aux autres ; les toits lourds couverts de bardeaux projettent en avant leur carapace épaisse et garantissent, autant que faire se peut, des pluies fréquentes, les croisées étroites de ces habitations semblables à des coques d'escargot.

ดอน ขวน โมเรโน อี โรดิลเคยเป็นร้อยโทอยู่ในหน่วยจู่โจมแห่งเมืองเซโกเบีย เมื่อครั้งที่กรมทหารซึ่งเขาประจำการอยู่จำต้องเข้าไปพัวพันกับเหตุวุ่นวายของพวกทหารที่ก่อจลาจลไม่สำเร็จ พันตรีสองนาย ร้อยเอกสามนายและสิบเอกอีกสองนายถูกจับไปยิงเป้า ตัวเขาเองหนีรอดมาได้ และหลังจากตกกระกำลำบากจนจรจัดอยู่ในฝรั่งเศสนานหลายเดือนก็ได้รับหนังสือแต่งตั้งเป็นนายทหารสัญญาบัตรให้ไปประจำการในกองทัพรัสเซียด้วยความช่วยเหลือจากเส้นสายที่เขาเคยรู้จัก และได้รับคำสั่งให้ไปร่วมทัพที่คอเคซัสซึ่งในเวลานั้นสงครามอันรุนแรงและโหดร้ายเกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติ

ร้อยโทโมเรโนไปลงเรือที่มาร์แซย์ เขามีพื้นนิสัยที่ออกจะเคร่งขรึม การพลัดถิ่นฐานความทุกข์ยากลำบาก และเหนือสิ่งอื่นใดคือความโศกเศร้าอันลึกซึ้งที่ต้องจากหญิงที่ตนรักอย่างน้อยก็หนึ่งคนไปเป็นเวลาหลายปี ยิ่งทำให้อุปนิสัยแต่ดั้งเดิมทวีขึ้น จนเขาเองไม่อยากจะหาความหรูหราในการมีชีวิตเท่าคนอื่นอีกแล้ว

หลังจากเล่นมานานาน เรือเดินสมุทรที่โดยสารมาก็เข้าเทียบฝั่งยังสุดฟากทะเลดำ ณ เมืองเล็ก ๆ นาม โพธิ์ ซึ่งในขณะนั้นคือเมืองท่าหลักของคอเคซัสฝั่งยุโรป

ชายหาดที่บางส่วนเป็นทรายบางส่วนเป็นโคลนมีพืชพรรณเขตพื้นที่ชุ่มน้ำขึ้นปกคลุม ป่าหนาที่บึกว่าครึ่งหนึ่งมีน้ำท่วมขังทอดยาวลึกเข้าไปไกลสุดลูกหูลูกตาในผืนแผ่นดิน ขนاب ลำน้ำสายใหญ่ที่ไหลคดเคี้ยว เต็มไปด้วยโขดหิน โคลนเลน และซากไม้ล้มเกยตื้นอยู่ตามฝั่ง นี่คือน้ำชีส แม่น้ำทองในยุคกรีกโบราณหรือที่ปัจจุบันมีนามว่ารีโอนี ท่ามกลางมวลแมกไม้อันแน่นขนัด โรคพยาธิครอบครองความยิ่งใหญ่ที่นี่ และสรรพสิ่งที่ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวได้ทนทุกข์เวทนาจากโรคภัยฉับไฉนใด พรรณพฤกษาก็กามสะพรั่งฉั่นฉั่น ความเจ็บไข้ได้ฉวยเอาความอาญาสิทธิ์มาจากกษัตริย์อีกเตและบรรดาโอโรสติดาแห่งองค์สุริยเทพมาครอบครองด้วยอำนาจที่เหนือกว่า บ้านเรือนที่สร้างกลางผืนน้ำอันนิ่งสงบตั้งอยู่บนตอซุงใหญ่ มีเสาค้ำยกขึ้นเหนือน้ำเพื่อหนีอุทกภัย ทางเดินไม้กระดานแผ่นใหญ่เชื่อมเรือนแต่ละหลังเข้าถึงกัน หลังคาหนาหนักมุงด้วยแผ่นไม้ยื่นออกไปข้างหน้าประหนึ่งเป็นกันสาดตามมีตามเกิดไว้กันฝนที่ตกอยู่เบื้อง ๆ หน้าต่างแคบ ๆ ของนิवासสถานเหล่านี้แลดูคล้ายเปลือกหอยหัก

Moreno fut saisi par l'aspect de ces nouveautés. À bord de son navire, on connut sa qualité d'officier russe, et il était annoncé comme tel dès son débarquement. C'est pourquoi, dans une rue assez large où il errait dépaycé, il vit venir à lui un grand jeune homme extrêmement blond, le nez sensiblement aplati, les yeux bridés en l'air et la lèvre supérieure ornée d'une petite moustache rare, hérissée comme celle d'un chat. Ce jeune homme n'était pas beau, mais leste, découplé, et avait l'air ouvert et cordial. Il portait la tunique d'officier du génie et l'aiguillette d'argent, particulière aux membres de ce corps qui se sont distingués dans leurs études. Sans s'arrêter à l'accueil réservé de Don Juan, ce garçon lui tint brusquement, en français, le petit discours que voici :

— Monsieur, j'apprends à la minute qu'un officier aux dragons, d'Iméréthie se trouve à Poti, allant rejoindre son corps à Bakou. Cet officier, c'est vous-même. Comme camarade, je viens me mettre à votre disposition. Je fais la même route que vous. S'il vous plaît, nous voyagerons ensemble, et, pour commencer, je sollicite l'honneur de vous offrir un verre de champagne au grand hôtel de Colchide que vous apercevez là-bas. D'ailleurs, si je ne me trompe, l'heure du dîner n'est pas loin, j'ai invité quelques amis et vous ne me refuserez pas le plaisir de vous les présenter.

Tout cela fut dit de bonne grâce, avec cet air sémillant, dont les Russes ont hérité depuis que les Français, qui passent pour l'avoir inventé, l'ont perdu.

L'exilé espagnol accepta la main du nouveau venu, et lui répondit :

— Monsieur, je m'appelle Juan Moreno.

— Moi, monsieur, je m'appelle Assanoff, c'est-à-dire je m'appelle en réalité Mourad, fils de Hassan-Khan ; je suis Russe, c'est-à-dire Tatare de la province de Shyrvan et musulman, pour vous servir, c'est-à-dire à la façon dont aurait pu l'être M. de Voltaire, grand homme ! et dont je lis avec plaisir les ouvrages, quand je n'ai pas sous la main ceux de M. Paul de Kock.

โมเรโนตื่นตาตื่นใจกับภาพแปลกใหม่เหล่านี้ ทุกคนรู้ว่าเขาเป็นทหารรัสเซียตั้งแต่ตอนอยู่บนเรือ เมื่อลงจากเรือแล้วผู้คนก็ยังเรียกเขาเช่นนั้น ด้วยประการฉะนี้ จึงมีชายหนุ่มผู้หนึ่ง รูปร่างสูงใหญ่ ผมสีบลอนด์เข้ม จมูกแบนเห็นได้ชัด ตาเล็กเฉียงขึ้น และเหนือริมฝีปากบนไว้หนวดบางทรมแหมซี่ขึ้นเหมือนหนวดแมว เดินเข้ามาหาเขาขณะเดินลงอยู่บนถนนสายหนึ่งที่ค่อนข้างใหญ่ บุรุษหนุ่มผู้นี้ไม่ได้หน้าตาดี ทว่ามีรูปร่างปราดเปรียวทะมัดทะแมงสมส่วน และดูเหมือนจะเป็นคนที่มีไมตรีจิตและชอบการคบค้าสมาคม เขาสวมชุดเครื่องแบบปกติในสังกัดทหารช่างประดับสายยศสีเงินอันเป็นเครื่องหมายเฉพาะของทหารซึ่งมีผลการเรียนโดดเด่นในเหล่าทัพนี้ ชายหนุ่มตรงเข้าไปทักทาย โมเรโนเป็นภาษาฝรั่งเศสทันทีโดยไม่ใส่ใจต่อท่าทีสงวนตัวของฝ่ายหลัง

“คุณขอรับ มีคนแจ้งกระผมเมื่อครู่นี้เองว่ามีนายทหารม้าแห่งเมืองอีเมเรทีคนหนึ่งมาที่โพธิ์เพื่อไปประจำการที่เมืองบากู ก็คือคุณนี่เอง กระผมยินดีให้ความช่วยเหลือในฐานะเพื่อนทหาร เพราะกระผมก็จะไปทางเดียวกันกับคุณ เรามาเดินทางไปด้วยกันเถิดนะขอรับ แต่ก่อนอื่น ให้กระผมได้รับเกียรติเลี้ยงแฮมเปญคุณสักแก้วที่โรงแรม กร็องด์โตแตลเดอกอลกิด ที่คุณเห็นอยู่ลิบ ๆ โน่น เอาละ เท่าที่นึกได้ อีกไม่นานก็จะถึงเวลาอาหารเย็น กระผมชวนเพื่อนสองสามคนเอาไว้แล้ว และคุณคงไม่รังเกียจที่กระผมจะแนะนำพวกเขาให้คุณรู้จักนะขอรับ”

ทุกคำที่เขาเอ่ยมาเปี่ยมอรรถาัยไมตรีประกอบกับท่าทีเป็นกันเองของชาวรัสเซียอันเป็นมรดกตกทอดจากชาวฝรั่งเศสผู้ซึ่งแม้จะได้ชื่อว่าเป็นต้นตำรับแต่กลับทำสูญหายไปเสียแล้ว

ชายชาวสเปนพลัดถิ่นจับมือทักทายจากชายแปลกหน้า และตอบว่า

“คุณขอรับ กระผมชื่อฆวน โมเรโน”

“ส่วนตัวกระผมชื่ออัสซานอฟขอรับ แต่กระผมมีชื่อจริง ๆ อีกชื่อหนึ่งว่ามูรัต บุตรแห่งฮัสซัน-ข่าน กระผมเป็นชาวรัสเซียหรืออีกนัยหนึ่งคือชาวตาทาร์จากแคว้นชีร์วานและเป็นชาวมุสลิมขอรับ กระผมมาปรนนิบัติคุณอย่างเดียวกับที่วอลแตร์ ผู้เลื่องชื่อควรจะได้รับ และกระผมก็อ่านงานเขียนของเขาอย่างเพลิดเพลินเวลาที่กระผมไม่มีงานเขียนของปอล เดอ ก๊อกให้อ่าน”

Là-dessus, Assanoff passant son bras sous celui de Moreno, l'entraîna vers la place en face du fleuve, où s'apercevait d'assez loin une grande maison basse, longue baraque, au fronton de laquelle on lisait en lettres blanches sur une planche bleu de ciel : *Grand Hôtel de Colchide, tenu par Jules Marron (aîné)* ; le tout en français.

À leur entrée dans la salle de l'hôtel où le couvert était mis, les deux officiers trouvèrent leurs convives déjà réunis, buvant à petits coups de l'eau-de-vie de grains, et mangeant du caviar et du poisson sec dans le but d'irriter leur appétit. De ces convives quelques-uns méritent tout au plus d'être mentionnés : deux commis français dont l'un venait au Caucase pour acheter de la graine de vers à soie, et l'autre pour se procurer des loupes d'arbres ; un Hongrois, voyageur taciturne ; un passementier saxon allant en Perse chercher fortune.

Ce ne sont là que des comparses étrangers à notre histoire. Nous nous attacherons davantage à ceux qui suivent. D'abord se présentait la maîtresse de la maison, madame Marron (aîné), laquelle devait présider le festin.

C'était une bonne grosse personne ; elle avait certainement franchi la quarantaine, mais nullement laissé de l'autre côté de cette frontière la prétention de séduire : du moins ses regards fort aigus l'affirmaient et tenaient le pied de guerre. Madame Marron (aîné), haute en couleurs, dépassant peut-être, dans l'envergure entière de sa personne, une mesure modeste de moyens de plaire, les développant, au contraire, avec une générosité prodigue, portait des boucles noires répandues en cascades le long de ses joues et ralliant sa ceinture d'un air fort agaçant. Cette dame avait une conversation vive, relevée d'expressions pittoresques et animée par l'accent marseillais. La maison était tenue au nom de Marron (aîné), comme on l'a appris déjà ; mais ce que les confidents les plus intimes de madame Marron (aîné) savaient sur le compte de cet époux, se bornait à dire qu'ils ne l'avaient jamais connu et n'en avaient entendu parler que par sa femme, qui, de temps en temps, de loin en loin, trahissait l'espoir de le voir enfin arriver. Fait plus certain, la belle maîtresse du grand hôtel de Colchide à Poti s'était fait longtemps remarquer à Tiflis, sous le nom de Léocadie ; elle y avait été modiste, et l'armée du Caucase entière, infanterie, cavalerie, artillerie, génie et pontonniers (s'il y en a !), s'était inclinée sans résistance sous le pouvoir de ses perfections.

ต่อจากนั้น อัสซานอฟก็คล้องแขนโมเรโนไว้แล้วนำเพื่อนใหม่ไปยังจัตุรัสริมแม่น้ำ จากตรงนั้นจะเห็นบ้านเดี่ยว ๆ หลังโตที่มีลักษณะเป็นอาคารปลูกสร้างคร่าว ๆ รูปทรงยาวหลังหนึ่งอยู่ใกล้ ๆ ตรงหน้าจั่วของบ้านมีตัวอักษรสีขาวเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสทุกคำอยู่บนแผ่นป้ายสีฟ้าคราม อ่านได้ว่า ‘กร็องด์โตแตลเดอกอลกิด กิจการของฌูลส์ มารง (ผู้พี่)’

เมื่อนายทหารทั้งสองเข้ามาในห้องรับรองของโรงแรมที่มีอุปกรณ์รับประทานอาหารจัดวางไว้เสร็จสรรพ พวกเขาก็พบกับแขกร่วมโต๊ะที่มาพร้อมหน้าพร้อมตากันอยู่ก่อนแล้ว คนเหล่านั้นกำลังจิบเหล้าธัญพืชกลิ่นไิปลาคาเวียร์และปลาแห้งเพื่อเรียกน้ำย่อยอยู่ในบรรดาแขกผู้ร่วมโต๊ะมีอยู่สามสี่คนซึ่งเราควรพูดถึงมากกว่าใครอื่น ได้แก่ พ่อค้าชาวฝรั่งเศสสองคน คนหนึ่งมาที่คอเคซัสเพื่อหาซื้อไข่นอนใหม่ อีกคนหนึ่งมาหาซื้อตาไม้ นักเดินทางชาวฮังการีทำทางเจียบเฉยหนึ่งคน และพ่อค้าขายวัสดุตกแต่งจากสิ่งถักทอชาวอังกฤษที่กำลังจะไปแสวงโชคในเปอร์เซียอีกหนึ่งคน

บุคคลเหล่านี้เป็นเพียงตัวประกอบผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่อง เราจะสนใจบุคคลที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้มากกว่าใคร คนแรกที่เรานำเสนอคือคุณนายมารง (ผู้พี่) นายหญิงผู้เป็นประธานของงานเลี้ยง

หล่อนอ้วนดู ถึงแม้จะมีอายุเลยสี่สิบปีมาเรียบร้อยแล้ว แต่กลับไม่เคยทิ้งแรงราคะไว้อย่างอีกฟากฝั่งของช่วงชีวิตที่ผ่านพ้นมาเลย อย่างน้อยสายตาอันแสนคมก็เป็นเครื่องยืนยันและพร้อมที่จะยั่ววน แม้ว่าคุณนายมารง (ผู้พี่) ผู้จัดจ้านอาจจะมึนจิตชวนใคร่ที่แสดงออกอย่างโจ่งแจ้งเกินงาม และหล่อนก็ไม่เคยคิดจะลดจรรยาบรรณลงเลย รวมทั้งความมั่นใจอันล้นเหลือของหล่อนด้วย หล่อนมีผมหยักศกดำลับแผ่สยายคลอเคลียพวงแก้มยาวจรดผ้าคาดเอวดูรกรุงรัง หญิงคนนี้พูดจาสนุกสนานและใช้ลำดับสำนวนอันจัดจ้านถึงใจด้วยสำเนียงมาร์แซย์ โรงแรมหลังนี้เป็นกรรมสิทธิ์ในนามของคุณนายมารง (ผู้พี่) อย่างที่เราทราบกันแล้ว แต่สิ่งที่บรรดาคนใกล้ชิดสนิทใจผู้กุมความลับที่ลับที่สุดของคุณนายมารงล่วงรู้เกี่ยวกับสามีคนนี้มีแต่เพียงว่าพวกเขาไม่เคยรู้จักสามีของหล่อนและเคยได้ยินแต่ที่ภรรยาพูดถึงบางครั้งบางคราว นานวันเข้า ก็เปลือยแสดงความหวังที่จะเห็นสามีกลับมาปรากฏตัวสักครั้งหนึ่ง แต่เรื่องที่จริงแท้แน่นอนที่สุดกว่านั้นก็คือ คนงามเจ้าของโรงแรม กร็องด์โตแตลเดอกอลกิดแห่งเมืองโพตี เป็นที่รู้จักในนามเลโอกาตีที่เมืองทบิลีซีมาเนิ่นนาน หล่อนเคยเป็นช่างทำหมวกสตรีอยู่ที่นั่นมาก่อน และทั้งกองทัพแห่งคอเคซัส ไม่ว่าจะเป็นทหารราบ ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ ทหารช่างหรือทหารช่างสะพาน (ถ้ามี) ต่างก็ยอมศิโรราบไว้ขอซื้อชิ้นต่ออำนาจแห่งคุณสมบัติอันไร้ที่ติทั้งปวงของเจ้าหล่อน

— Je le sais bien, dit Assanoff à Moreno en lui racontant en gros ces circonstances, je le sais bien ! Léocadie n'est ni jeune, ni très jolie ; mais que voulez-vous faire à Poti ? Le diable y est plus malin qu'ailleurs, et, songez donc ! une Française, une Française à Poti ! Comment voulez-vous qu'on résiste ?

Il présenta ensuite son camarade à un homme fort grand de taille, vigoureux, blond, avec des yeux gris-pâle, de grosses lèvres, un air de jovialité convaincue. C'était un Russe. Ce colosse souriait, portait un costume de voyage peu élégant, mais commode, et qui trahissait d'abord l'intention arrêtée d'éviter toute gêne. Grégoire Ivanitch Vialgue était un propriétaire riche, une sorte de gentilhomme campagnard et, en même temps, un sectaire. Il appartenait à une de ces Églises réprouvées, mais toujours présentes dans le christianisme, à une de ces Églises, que les grandes communions extirpent de temps en temps par le fer et par la flamme, mais qui, pareilles aux traînées du chiendent, conservent quelque bouture inaperçue et reparaissent. C'était, en un mot, un Doukhoboretz ou « Ennemi de l'Esprit ». Le gouvernement et le clergé russes se sont armés contre les religionnaires dont Vialgue faisait partie. Quand ils les découvrent dans les provinces intérieures de l'empire, ils ne les mettent pas à mort, ainsi qu'on le faisait au moyen âge, mais ils les saisissent et les déportent au Caucase.

“กระผมรู้อยู่แก่ใจว่ามาทำอะไรที่นี่ รู้ดีเลยละ เลโอกาดีไม่ได้สาวไม่ได้สวยหรอก แต่ถ้ามาที่โพธิ์แล้วจะให้ทำอะไรอื่นได้อีกเล่า ญาติพิศาจในแดนนี้มันรู้เรื่องชั่ว ๆ ดีกว่าที่ไหน ๆ ลองคิดดูสิ ในเมื่อมีสาวฝรั่งเศสอยู่คนหนึ่ง สาวฝรั่งเศสหนึ่งเดียวในโพธิ์เลยนะขอรับ คุณจะให้เราอดใจไหวได้อย่างไรกัน” อัสซานอฟบอกโมเรโนพร้อมเล่าสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ฟังคร่าว ๆ

จากนั้นจึงแนะนำโมเรโนให้รู้จักกับชายรูปร่างสูงใหญ่ ปีกบิน ผมสีบลอนด์ ตาสีเทาอ่อนริมฝีปากหนา และท่าทางอารมณ์ดีน่าคบหา เขาเป็นชาวรัสเซีย บรูซร่างยักษ์ยืมให้โมเรโน เขาสวมชุดเดินทางไม่หรูหราหนักแต่คล่องตัว และแสดงให้เห็นว่าผู้สวมใส่ประสงค์จะเลี่ยงเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจต่าง ๆ โดยสิ้นเชิง กรีกอริ อีวานิช วีวาลเกเป็นเจ้าของที่ดินผู้มั่งคั่ง เป็นพวกผู้ดีบ้านนอก และขณะเดียวกันก็เป็นพวกนับถือนิกายนอกรีต เขาสังกัดนิกายหนึ่งที่คริสต์จักรไม่ยอมรับแต่ก็ยังดำรงอยู่ได้ แม้ว่าบางครั้งบางคราวศาสนิกชนกลุ่มใหญ่ได้ร่วมกันกำจัดพวกนี้ออกไปด้วยคมหอกคมดาบและเปลวเพลิง แต่ก็ยังหลงเหลือตอบางส่วนที่แผ่เงาและคอยจะแตกกิ่งงอกก้านออกมาใหม่ไม่ต่างอะไรกับซากวัชพืช พวกนิกายนอกรีตเหล่านี้เรียกตัวเองว่าพวกคูโคโบร์หรือพวก ‘ศัตรูแห่งพระจิต’ รัฐบาลและคณะคริสต์จักรรัสเซียได้ปราบปรามพวกนิกายนอกรีตที่วีวาลเกนับถืออยู่ เมื่อเจอเหล่าสาวกต่างนิกายที่หลบซ่อนอยู่ตามมณฑลต่าง ๆ ในจักรวรรดิ พวกเขาไม่ได้ฆ่าทิ้งอย่างที่ทำกันในยุคกลาง แต่จะจับตัวและเนรเทศมายังคอเคซัสแทน

Les Ennemis de l'Esprit sont d'opinion que la partie saine, bonne, innocente, inoffensive de l'homme, c'est la chair. La chair n'a d'elle-même aucun mauvais instinct, aucune tendance perverse. Se nourrir, se reproduire, se reposer, ce sont là ses fonctions : Dieu les lui a données et les lui rappelle sans cesse par les appétits. Tant qu'elle n'est pas corrompue, elle recherche purement et simplement les occasions de se satisfaire ; ce qui est marcher dans les voies de la justice céleste ; et plus elle se satisfait, plus elle abonde dans le sens de la sainteté. Ce qui la corrompt, c'est l'Esprit. L'Esprit est d'origine diabolique. Il est parfaitement inutile au développement et au maintien de l'Humanité. Lui seul invente des passions, de prétendus besoins, de prétendus devoirs qui, contrariant à tort et à travers la vocation de la chair, engendrent des maux sans fin. L'Esprit a introduit dans le monde le génie de la contradiction, de la controverse, de l'ambition et de la haine. C'est de l'Esprit que vient le meurtre ; car la chair ne vit que pour se conserver et nullement pour détruire. L'Esprit est le père de la sottise, de l'hypocrisie, des exagérations dans tous les sens, et partant, des abus et des excès que l'on a coutume de reprocher à la chair, excellente personne, facile à entraîner à cause de son innocence même ; et c'est pourquoi les hommes vraiment religieux et vraiment éclairés doivent défendre cette pauvre enfant en bannissant vivement les séductions de l'Esprit. Dès lors, plus de religion positive pour éviter de devenir intolérant et persécuteur ; plus de mariage pour n'avoir plus d'adultère ; plus de contrainte dans aucun goût pour supprimer radicalement les révoltes de la chair, et, enfin, l'abandon systématique de toute culture intellectuelle, occupation odieuse qui, n'aboutissant qu'au triomphe de la méchanceté, n'a opéré jusqu'ici qu'en faveur de la puissance du diable.

เหล่าศัตรูแห่งพระจิตมีความคิดว่าส่วนที่ดีแท้ ดั่งาม บริสุทธิ และไร้พิษภัยของมนุษย์ คือ.สรีระ สรีระไม่ได้มีสิ่งเลวร้ายใด ๆ ในตัวเองโดยกำเนิด ไม่น้อมเอนเข้าหาความวิปلاส สรีระมีหน้าที่เพียงบำรุงรักษาตัวเอง สืบเผ่าพันธุ์ และพักผ่อน พระผู้เป็นเจ้าได้มอบหน้าที่ทั้งหลายเหล่านี้ให้แก่มันและทำให้ระลึกรู้ถึงหน้าที่ด้วยความอยากอย่างไม่ลดละ ตราบเท่าที่สรีระยังไม่เสื่อมสลาย มันก็จะทำแค่หาโอกาสตอบสนองความอยากที่เกิดขึ้นให้ตัวเองเท่านั้น นั่นคือการเดินตามเส้นทางแห่งความเที่ยงธรรมจากเบื้องบน และเมื่อสรีระสุขสมมากเท่าไร มันก็จะยิ่งสั่งสมผลบุญไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้ามากเท่านั้น สิ่งที่ทำให้สรีระเสื่อมทรามคือพระจิต พระจิตถือกำเนิดมาจากปิศาจ พระจิตไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิงต่อการพัฒนาและดำรงอยู่ของมนุษยชาติ พระจิตเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่ให้กำเนิดความคลั่งไคล้ไหลหลง ให้กำเนิดสิ่งที่เราทึกทักเอาว่าเป็นความต้องการและสิ่งที่เราทึกทักเอาว่าเป็นหน้าที่ซึ่งคอยขัดขวางภารกิจของสรีระพร้อมกับทำให้เจ็บปวดไม่จบไม่สิ้น พระจิตนำนิสัยแห่งความขัดแย้ง การวิวาท ความทะยานอยาก และความเกลียดชังมาสู่ผู้คนทั้งหลาย การประหัตประหารกันก็ก่อเกิดมาจากพระจิต เพราะสรีระดำรงอยู่เพื่อรักษาตนมิใช่เพื่อทำลาย พระจิตคือต้นกำเนิดแห่งความโง่เขลาเบาปัญญา ความเจ้าเล่ห์เพทุบาย ความเกินพอดีทุกประการ และสืบเนื่องจากนั้น พระจิตยังนำไปสู่ความสามะเลเทเมาและความรุนแรงที่เรามักจะกล่าวโทษว่ามีต้นตอมาจากสรีระ สรีระเป็นสิ่งที่พิเศษที่ถูกล่อลวงได้ง่ายเนื่องจากความไร้เดียงสาของมันเอง ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศรัทธาอย่างแท้จริงและบรรลุนิยามอย่างแท้จริงจักต้องปกป้องสรีระผู้บริสุทธิ์ดุจดังเด็กน้อยด้วยการขจัดสิ่งล่อลวงต่าง ๆ จากพระจิตอย่างแข็งขัน และนับจากนั้นจะไม่มีศาสนาที่มนุษย์สร้างขึ้นมาอีกต่อไป เพื่อจะได้ไม่เป็นมนุษย์ที่ไร้ขันติธรรมและเบียดเบียนย่ำผู้อื่น ไม่มีชีวิตสมรสอีกต่อไปเพื่อจะได้ไม่มีการคบขู้ส่าย ไม่มีการก่อกวนข้อบังคับต่อความชื่นชอบใด ๆ เพื่อขจัดสิ่งที่ป็นปรปักษ์ต่อสรีระทั้งหลายให้หมดจด สุดท้ายจะนำไปสู่การสลัดทิ้งวัฒนธรรมทางปัญญาแขนงต่าง ๆ โดยสมบูรณ์ และขจัดการกระทำอันน่ารังเกียจที่จะเป็นเพียงหนทางนำไปสู่ชัยชนะแห่งความโหดร้ายทารุณ และจนกระทั่งถึงตอนนี้ก็เป็นไปเพื่อส่งเสริมพลังอำนาจของปิศาจร้ายเท่านั้น

Les Ennemis de l'Esprit, bannissant tout résultat d'un effort de l'intelligence, n'estiment pas même l'industrie et opinent à la réduire aux fabrications les plus indispensables et aux procédés les plus simples. En revanche, ils estiment grandement la charrue et se montrent agriculteurs expérimentés et éleveurs de bétail admirables. Les fermes établies par eux dans le Caucase sont belles, bien tenues, prospères, et s'il n'était trop classique et trop fleuri de comparer les mœurs qui y règnent à celles qui fleurirent jadis dans l'intérieur des temples de la déesse syrienne, on peut cependant affirmer avec assez d'exactitude que le Doukhoboretz dépasse de bien loin, dans ses habitudes, les façons d'agir et de se régler des Mormons d'Amérique.

— Vous ne rencontrerez jamais un plus aimable homme que celui-là, dit Assanoff à son ami, en lui montrant l'adversaire du sens commun ; un plus brave homme, plus gai, plus obligeant n'existe pas ! J'ai été en cantonnement près de chez lui, dans le voisinage des montagnes ; et combien je m'y suis amusé et à quel point il m'a été utile, c'est ce qu'il est impossible de vous raconter, vous ne me croiriez pas ! Hé, Grégoire Ivanitch ! vieux drôle ! infernal coquin ! viens que je t'embrasse ! Pars-tu demain avec nous ?

— Oui, monsieur le lieutenant, je l'espère ; je ne crois pas avoir de raison pour ne pas partir demain avec vous. Mais aller jusqu'à Bakou, non ! n'y comptez pas ! je m'arrêterai à Shamakha.

— Vilain trou, n'est-ce pas ? répliqua Assanoff, tandis que, ainsi que tous les convives, il se mettait à table et déployait sa serviette.

— Vous ne savez ce dont vous parlez, répliqua le sectaire en enfournant dans sa bouche une énorme cuillerée de soupe, car madame Marron (aîné) servait les convives à leur rang, et une petite servante abaze venait de remettre une assiette pleine à Grégoire Ivanitch.

พวกศัตรูแห่งพระเจ้าผู้ไม่ยอมรับผลลัพธ์ทุกประการอันก่อกำเนิดแต่พลังสติปัญญา ไม่นิยมแม้กระทั่งการอุตสาหกรรม อีกทั้งยังประสงค์จะลดขนาดอุตสาหกรรมให้เหลือการผลิตเท่าที่จำเป็นที่สุดและลดขั้นตอนการผลิตให้ง่ายที่สุด แต่ในทางกลับกัน พวกเขาชื่นชอบคนใดอย่างยิ่ง และแสดงตนว่าเป็นเกษตรกรผู้มากประสบการณ์กับคนเลี้ยงสัตว์ฝีมือดี เรือกสวนไร่นาที่พวกเขาก่อร่างสร้างขึ้นมาในดินแดนคอเคซัสนั้นช่างงดงาม ได้รับการดูแลเป็นอย่างดี อุดมสมบูรณ์ และถ้ามันพังดูไม่คร่ำครึจนเกินไป ไม่พุ่มพางจนเกินไปที่จะเปรียบขนบที่แพร่หลายอยู่ ณ ที่แห่งนั้นกับขนบที่เคยรุ่งเรืองอยู่ภายในศาสนสถานแห่งเทพธิดาของชาวซีเรียแล้วละก็ เราอาจจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่าพวกโคโบร์ก้าวล้ำไปไกลกว่าพวกมอรมอนในอเมริกาด้วยซ้ำ ในแง่ของวัตรปฏิบัติ วิถีความประพฤติ และการครองตน

“คุณจะมีวันได้พบผู้ชายที่น่าคบหาไปกว่าคนนี้อีกแล้ว ไม่มีชายคนใดที่จะชื่อตรงกว่า ร่าเริงกว่า และโอ้อวดอารีมากกว่าเขา ผมเคยไปอยู่ค่ายพักชั่วคราวใกล้บ้านของพ่อหนุ่มคนหนึ่งในเขตเทือกเขา หากเล่าไป คุณก็คงไม่เชื่อว่าผมสนุกสุดเหวี่ยงแค่ไหนและเขาช่วยเหลือผมมากขนาดไหน” อัซซานอฟ บอกโมเรโนพร้อมชี้ให้ดูชายผู้เป็นปรปักษ์กับสามีญานิก “เฮ้ย ไอ้กรีกอริ อีวานิช ไอ้เพื่อนยาก ไอ้เวอร์เตโล มา ๆ ให้ข้าถอดหน้อย พຽງนี้เ็งจะเดินทางไปกับพวกข้าไหม”

“ไปสัขอรับท่านร้อยโทอัซซานอฟ ผมคาดไว้แล้วเช่นนั้น ผมไม่คิดว่าจะมีเหตุผลอะไรที่ผมจะไม่ไปกับพวกคุณพຽງนี้ แต่ให้ไปจนถึงเมืองบากู ไม่เอาหรอก อย่าคิดไปเลยว่าผมจะไปที่นั่น ผมจะไปแค่ที่ซามาคา”

“ที่บ้านนอกคอกนานั้นนะหรือ” อัซซานอฟสวนกลับขณะนั่งลงที่โต๊ะและคลี่ผ้าเช็ดปากออกเช่นเดียวกับแขกทุกคน

“คุณไม่รู้อะไรเสียแล้ว” ชายผู้นับถือนิกายนอกรีตเอ่ยตอบพลางตักซูปคำโตเข้าปาก เพราะคุณนายมารง (ผู้พี่) บริการแขกแต่ละคนตามลำดับยศ สาวใช้ร่างเล็กชาวอัคคาเซียนำอาหารพุนจานมาเติมให้ กรีกอริ อีวานิช

Léocadie, qui connaissait le Caucase dans tous ses détails, crut devoir intervenir dans la conversation

— Taisez-vous, s'écria-t-elle en jetant sur Grégoire Ivanitch un regard où se peignait une indignation profonde ; je sais qui vous êtes et je sais aussi ce que vous voulez insinuer. Mais je ne souffrirai jamais qu'à ma table et dans la maison respectable de monsieur Marron (aîné) on tienne des propos qui feraient rougir des sapeurs !

Léocadie rougit fortement elle-même, pour prouver que sa modestie n'était nullement inférieure à celle des membres du corps militaire, dont elle venait de signaler la vertu.

— Allons, jalouse, allons, répliqua Assanoff en agitant la main d'un air conciliant ; il paraît que votre expérience découvre des pièges là où ma candeur n'en soupçonne pas. Soyez donc tranquille ! ma fidélité à mes serments est inébranlable ! Explique-moi, Grégoire Ivanitch, ce que tu prétends me faire entendre, car je suis d'un naturel curieux !

— Il est bien connu, reprit alors le Doukhoboretz en se versant un énorme verre de vin de Kakhétie, que la ville de Shamakha est célèbre pour le choix délicat de ses plaisirs. Ce fut autrefois la résidence d'un prince tatare indépendant. On y entretenait une école de danseuses admirées de tous les pays et célèbres jusque dans les provinces persanes. Naturellement les peuples se rendaient en foule dans ce délicieux séjour, pour y jouir de la vue et de l'entretien de tant de belles personnes. Mais la Providence ne voulut pas laisser à jamais les Mahométans uniques possesseurs de ces trésors. Nos troupes impériales attaquèrent Shamakha, comme elles avaient fait des autres résidences des souverains du pays. La résistance des infidèles fut vive, et, au moment de succomber, la fureur les prit. Afin de ne pas voir les Russes heureux à leur tour, ils résolurent d'exécuter un massacre général de toutes les danseuses.

เลโอกาตีผู้รู้จักคอเคซัสทุกซอกทุกมุมคิดว่าถึงเวลาอันควรที่จะต้องยุติการสนทนาครั้งนี้ได้แล้ว

“หยุดพูดเสียทีเถอะ ฉันรู้ว่าคุณเป็นใครและรู้ด้วยว่าคุณอยากจะพูดถึงเรื่องอะไรกัน ฉันจะไม่วันยอมให้มีใครมาพูดถึงเรื่องบัดสีบัดเถลิงที่ทำให้พวกทหารช่างหน้าแดงกลางโต๊ะอาหารของฉันและในบ้านอันทรงเกียรติของคุณมารอง (ผู้พี่) หรือคุณนะ” หล่นขึ้นเสียงพลางส่งสายตาเกรี้ยวกราดดุตันไปยังกรีกอรี อีวานิช

เลโอกาตีหน้าแดงกำขึ้นมา เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าอารมณ์สะเทือนอายุของเจ้าหล่นหาได้น้อยไปกว่าความรู้สึกดังกล่าวนั้นในหมู่ทหารเหล่าที่หล่นเพิ่งจะเอ่ยวาจาสรรเสริญไปเมื่อครู่

อัสซานอฟตอบพลางโบกมือขอให้ยุติการวิวาท “เอาน่า แม่คนขี้อิจฉา ดูเหมือนว่าประสบการณ์ของคุณจะทำให้คุณมองเห็นบรรดาหลุมพรางตรงๆ ที่ที่ผมคิดว่าจะไม่เห็นด้วยซ้ำเพราะความอ่อนต่อโลกของผม สบายใจเถอะ ผมยังซื่อสัตย์ต่อคำปฏิญาณไม่มีสั่นคลอน เล่าสิ่งที่เอย่อยากจะเล่ามาให้ข้าฟังเลยกรีกอรี อีวานิช เพราะข้าเป็นพวกอยากรู้ อยากเห็นเสียด้วย”

คนนิกายดูโคโบร์เล่าต่อพลางรินเหล้าอุ่นกาเคทีแก้วใหญ่ให้ตัวเอง “เป็นที่รู้ ๆ กันว่าเมืองซามาคามือชื่อเสียงด้านฝีมืออันละเอียดละไมในการคัดสรรเครื่องบำเรออารมณ์ ในอดีตเมืองนี้เคยเป็นที่พำนักของเจ้าชายชาวตาตาร์ผู้ไม่ขึ้นกับผู้ใด ที่นั่นพวกเขาสืบทอดโรงเรียนสอนเต้นระบำอันเป็นที่ชื่นชอบของผู้คนทั่วทุกสารทิศและเลื่องลือไปจนถึงแคว้นต่าง ๆ ของเปอร์เซีย แน่แน่นอนว่าผู้คนต่างแห่กันไปอย่างมิดฟ้ามัวดิน ณ สถานที่อันน่าอภิรมย์แห่งนี้เพื่อสำเร็จสำราญกับรูปโฉมและถ้อยสนทนาของเหล่าผู้โสเภณีได้ขนาดนี้ แต่พระเจ้าผู้สร้างมิได้ประสงค์จะให้พวกสาวกของพระมุฮัมมัดได้ครอบครองสมบัติล้ำค่านี้แต่เพียงผู้เดียวตลอดไป กองทหารแห่งจักรวรรดิรัสเซียของเราเข้าโจมตีซามาคาเช่นเดียวกับที่เคยทำกับผู้ครองเมืองของประเทศอื่น ๆ มาก่อน พวกนอกศาสนาต่อต้านอย่างแข็งขัน และในยามที่จะพ่ายแพ้ โทสะก็เข้าครอบงำพวกเขา พวกเขาตัดสินใจสังหารหมู่ นางระบำทุกคนไม่เลือกหน้าเพื่อจะได้ไม่ต้องเห็นพวกรัสเซียมีความสุขเช่นเดียวกับพวกตนบ้าง”

— Voilà une de ces infamies qui finiraient par me faire embrasser ta religion, si elles devaient se répéter souvent ! interrompit Assanoff.

— Mais le massacre ne fut pas complet.

— Ah ! tant mieux !

— Les régiments russes enlevèrent la place d'assaut, au moment où la tuerie commençait. C'était un spectacle affreux ; la brèche béante donnait passage à des flots de soldats ; ceux-ci s'empressaient de faire main-basse sur les défenseurs de la ville, enragés à ne pas reculer d'un pouce. À leur grand étonnement, nos hommes trouvaient çà et là des cadavres de jeunes filles richement parées de gazes rouges et bleues, pailletées d'or et d'argent, couvertes de bijoux et jetées sur le pavé, dans leur sang. En gagnant plus avant l'intérieur des rues, ils aperçurent des groupes nombreux de ces victimes encore vivantes ; les Musulmans les poussaient à coups de sabre. Alors ils se jetèrent plus hardiment au milieu de la bagarre, et c'est ainsi que, lorsque toute résistance eut cessé, on se trouva avoir sauvé peut-être le quart des adorables personnes qui avaient porté jusqu'au ciel la gloire de Shamakha.

— Si ton histoire n'avait pas fini à peu près heureusement, s'écria Assanoff, je n'aurais pas pu continuer mon dîner. Mais de la façon dont tu t'y es pris, je crois que j'irai jusqu'au dessert. Madame, seriez-vous assez bonne pour me faire donner du champagne ?

Le mouvement qui suivit cette demande interrompit un moment l'entretien ; mais quand on eut porté la santé du nouvel officier arrivé au Caucase, ce que madame Marron (aîné) proposa d'une manière toute aimable et d'une façon qui eût pu troubler le joyeux ingénieur, s'il eût possédé un naturel capable de s'arrêter à de pareilles vétilles, un des convives renoua le fil de l'entretien

— Je suis allé, dit-il, il y a quelques mois jusqu'à Shamakha, et l'on m'y a raconté que la danseuse la plus estimée était une certaine Omm-Djéhâne. Elle faisait tourner toutes les têtes.

“นั่นละ หนึ่งในบรรดาเรื่องอันน่าสะอิดสะเอียนที่จะทำให้ข้าหันมายอมรับศาสนาของ
เอ็งในท้ายที่สุด ถ้าเรื่องแบบนี้เกิดขึ้นบ่อย ๆ ละก็” อัสซานอฟเอ่ย

“แต่ก็เชื่อว่านางระบำทั้งหมดจะถูกฆ่า”

“เฮ้อ ค่อยยังชั่ว”

“กองทหารรัสเซียบุกเข้าไปทำลายลานประหารขณะที่การฆ่ากำลังเริ่มขึ้น ภาพที่เห็น
ช่างน่าสยดสยอง มีจุดที่ถูกตีแตกและเปิดทางให้คลื่นทหารผ่านเข้าไปได้ ทหารจูโจมเข้าจับตัวพวก
ยามป้องกันเมืองที่กระเหี้ยนกระหือรือจนไม่ยอมถอยแม้ก้าวเดียว คนของเราสะท้อนวูบเมื่อได้เห็นศพ
ของบรรดาสาว ๆ ผู้ห่อหุ้มเรือนกายด้วยผ้าโปร่งสีแดงและน้ำเงินปักดินเงินด้นทองอย่างวิจิตรประดับ
ประดาอัญมณีแพรวพราวถูกทิ้งจมกองเลือดเกลื่อนกลาดตามท้องถนน เมื่อเดินตามถนนหนทางต่อ
เข้าไปเรื่อย ๆ พวกเขาก็เห็นกลุ่มเหยื่อที่กำลังจะถูกสังหารจำนวนมากที่ยังมีชีวิตอยู่ พวกมุสลิมคอยใช้
ดาบจีพวกนางระบำเอาไว้ ตอนนั้นเอง พวกรัสเซียเลยโถมเข้าสู่อย่างบ้าดีเดือดยิ่งขึ้น และด้วยประการ
ฉะนี้ เมื่อผู้ต่อต้านถูกปราบปรามแล้ว เราจึงได้รู้ว่าเราคงช่วยชีวิตสักหนึ่งในสี่ของบรรดาผู้นำพิสมัย
ผู้สร้างชื่อให้เมืองซามาคาเลื่องลือถึงขั้นฟ้า”

แล้วอัสซานอฟก็ตะโกนว่า “ถ้าเรื่องของเอ็งไม่จบลงอย่างมีความสุขบ้างละก็ ข้าคงกิน
อาหารค่ำต่อไปไม่ลง แต่ดูจากท่าทีที่เอ็งเล่า ข้าว่าข้าคงกินต่อไปได้จนถึงของหวาน คุณนายขอรับ จะ
กรุณานำแฮมเปอมาให้กระผมหน่อยได้ไหมขอรับ”

การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตามคำขอนั้นขัดจังหวะการสนทนาไปชั่วคราว แต่หลังจากได้ดื่ม
ฉลองให้นายทหารคนใหม่ที่เพิ่งมาถึงคอเคซัสตามที่คุณนายมารง (ผู้พี่) เสนอด้วยท่าทางอารีอารอบ
และด้วยอาภักภักิริยาที่อาจจะทำให้ทหารช่างผู้เร่ร่อนระอกระอ่วนได้ถ้าหากเขาใส่ใจกับเรื่องเล็กน้อย
เช่นนี้เป็นนิสัย แยกคนหนึ่งยกเรื่องที่สนทนาค้างกันเมื่อครู่ขึ้นมาคุยอีกครั้ง

“เมื่อสองสามเดือนก่อน ข้าเดินทางไปจนถึงซามาคา แล้วคนที่นี่ก็เล่าให้ฟังว่านาง
ระบำคนที่เป็นที่โปรดปรานมากที่สุดคือคนที่ชื่อว่าโอมม์-ญะฮาน หล่อนทำให้ทุกคนต้องมองเหลียว
หลัง”

— Omm-Djéhâne, répondit brusquement l'Ennemi de l'Esprit, est une pitoyable fillette, pleine de caprices et de sottise ! Elle danse mal, et, si on parle d'elle, c'est uniquement à cause de son humeur insociable et de ses bizarreries méchantes. D'ailleurs, elle n'est aucunement jolie, il s'en faut de tout !

— Il paraît, notre ami, s'écria Assanoff, que nous n'avons pas eu à nous louer de cette jeune personne ?

— Dans le sens où vous paraissez l'entendre, reprit le premier interlocuteur, Omm-Djéhâne n'est pas, en effet, fort digne d'attention. Je me suis rencontré avec un officier d'infanterie en retraite qui la connaît depuis son enfance. Cette belle est originaire d'une tribu lesghy aujourd'hui détruite, et vous savez que ses compatriotes n'ont pas une grande réputation de douceur. Recueillie par des soldats, quand elle avait trois ou quatre ans, au milieu des ruines d'un village montagnard qui brûlait et sur le corps de sa mère, tombée morte par dessus un officier poignardé par la dame, la femme d'un général la réclama et prétendit la faire élever à l'européenne. On la soigna très fort, on l'habilla bien et absolument comme les deux filles de la maison. On lui donna l'institutrice chargée d'instruire ces demoiselles, et elle apprit vite, et mieux qu'elles le russe, l'allemand et le français. Mais un de ses jeux favoris était de plonger les jeunes chats dans l'eau bouillante. Elle avait dix ans quand elle faillit étrangler, au détour d'un escalier, sa gouvernante, la digne mademoiselle Martinet, qui l'avait appelée petite sotte huit jours auparavant, et elle lui mit un magnifique tour de cheveux châtons hors d'état de servir jamais. À six mois de là, elle fit mieux. Elle se rappela ou plutôt elle n'avait jamais oublié qu'un an auparavant la plus jeune fille de sa bienfaitrice l'avait poussée en jouant ; elle était tombée et il en était résulté une bosse au front. Elle crut devoir aviser à effacer cet outrage, et d'un coup de canif bien appliqué, atteignit et fendit la joue de sa petite compagne, heureusement, car elle avait dessein de l'éborgner. La générale eut assez de ce dernier trait, et, renvoyant la jeune rebelle de son cœur et de sa maison, elle la confia à une femme musulmane, avec une petite somme.

ศัตรูแห่งพระจิตสวนขึ้นทันควัน “โอมม์-ญะฮานก็แค่เด็กสาวผู้นำสมเพช ชอบทำอะไรเอาแต่ใจและทำแต่เรื่องโง่ ๆ เต้นระบำก็ไม่สวย แล้วที่คนเขาพูดถึงหล่อนนั้นก็เพราะว่าหล่อนมีนิสัยไม่ชอบสูงส่งกับใคร แถมยังมีพฤติกรรมแปลก ๆ อันน่ารังเกียจ อีกอย่างหล่อนไม่สวยเอาเสียเลย ขาด ๆ เกิน ๆ ไปเสียทุกเรื่อง”

“สหาย ดูดูแล้วเราไม่ควรจะชื่นชมแม่สาวคนนั้นเลยใช่ไหม” อัศซานอฟร้องขัด

แขกคนนั้นเอ่ยต่อ “จากที่ได้ฟังพวกเอ็งพูดมา จริง ๆ แล้วโอมม์-ญะฮานไม่ได้คู่ควรที่ใครจะสนอกสนใจ ข้าเคยพบกับทหารราบเกษียณราชการคนหนึ่งที่อยู่หล่อนมาตั้งแต่เด็ก แม่สาวงามคนนั้นสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าเลสซีสถานที่ยังถูกกวาดล้างไปหมดแล้ว แล้วรู้ไหมว่าคนเผ่านี้ไม่ได้มีชื่อเสียงที่ดีสักเท่าไรในด้านความสุภาพอ่อนโยน พวกทหารเก็บหล่อนมาเลี้ยงตอนอายุสามสี่ขวบจากซากหมู่บ้านบนภูเขาที่กำลังวอดวายในกองเพลิง แม่หนูน้อยอยู่บนศพของแม่ที่นอนตายทับร่างของทหารที่นางแทงเอง ภรรยาของนายพลคนหนึ่งอยากได้ตัวหล่อนและตั้งใจจะนำหล่อนไปเลี้ยงแบบชาวยุโรป พวกเขาดูแลหล่อนอย่างดี แต่งตัวให้หล่อนดี ๆ เหมือนลูกสาวสองคนของพวกเขาเอง อย่างไรก็ตามนั้น จ้างครูผู้หญิงมาสอนเด็ก ๆ และหล่อนก็หัวไว เรียนภาษารัสเซีย เยอรมัน และฝรั่งเศสเก่งกว่าลูก ๆ ของนายพลเสียอีก แต่กลับมีการละเล่นอย่างหนึ่งที่หล่อนชื่นชอบ นั่นคือการเอาลูกแมวจุ่มลงไปใต้น้ำเดือด ตอนอายุได้สิบขวบ หล่อนเกือบบิบบคอฟีเลี้ยงคนงามของหล่อนนมมารดีเนตายคาخانพักบันได เพราะว่าแปดวันก่อนหน้านั้น นางพี่เลี้ยงคนนี้ไปเรียกหล่อนว่านางเด็กโง่ และหล่อนได้ทำให้ผมสีน้ำตาลเข้มของสาวใช้ไม่มีวันกลับมาใช้การได้อีก หกเดือนให้หลัง หล่อนกระทำหนักข้อขึ้นไปอีก หล่อนจำได้หรือถ้าจะพูดให้ถูกก็คือหล่อนไม่เคยลืมว่าเมื่อหนึ่งปีก่อนหน้านั้น ลูกสาวคนเล็กของผู้อุปถัมภ์เคยผลักหล่อนขณะเล่นด้วยกัน ตอนนั้นหล่อนล้มลงหน้าผากกระแทกพื้นบวมปูด หล่อนตั้งใจแน่วแน่แล้วว่าต้องล้างอายครั้งนี้ให้ได้ หล่อนบรรจงใช้มีดกรีดเข้าที่แก้มของเพื่อนเล่นตัวน้อย แต่นับว่าโชคยังดี เพราะหล่อนตั้งใจว่าจะทิ่มให้ตาบอดเสียเลยด้วยซ้ำ ภรรยาของนายพลสุดทนกับวีรกรรมครั้งล่าสุดนี้ของเจ้าหล่อน จึงขับนางเด็กเลี้ยงไม่เชื่อคนนี้ออกไปจากจิตใจและจากบ้านโดยส่งหล่อนกับเงินจำนวนหนึ่งไปให้หญิงมุสลิมคนหนึ่งเลี้ยง

Arrivée à l'âge de quatorze ans, Omm-Djéhâne s'enfuit de Derbend, où résidait sa nouvelle mère adoptive. On n'a pas su ce qu'elle était devenue pendant deux ans. Aujourd'hui, la voilà une des danseuses de la troupe, instruite, conduite et gouvernée par madame Forough-el-Husnet, autrement dit les Splendeurs de la beauté. D'ailleurs Grégoire Ivanitch a raison. Beaucoup de gens ont cherché à séduire Omm-Djéhâne, mais personne n'y a réussi.

Assanoff trouva ce récit tellement merveilleux, qu'il voulut faire partager son enthousiasme à Moreno. Mais ce fut peine perdue. L'Espagnol ne prit aucun intérêt à ce qu'il appela les équipées d'une fille de rien. Le trouvant donc silencieux, l'ingénieur le jugea maussade et cessa de s'occuper de lui, à mesure que sa propre imagination allumait dans le vin de champagne un surcroît d'ardeur.

Le dîner terminé, les Français, le Hongrois gagnèrent leur chambre, Moreno de même ; et Assanoff se mit à jouer à la préférence avec deux des autres hôtes et madame Marron (aîné) tandis que l'Ennemi de l'Esprit les considérait d'un œil de plus en plus troublé en buvant de l'eau-de-vie. Ces plaisirs variés durèrent jusqu'au moment où les joueurs furent comme mis en sursaut par un bruit sourd, qui retentit à côté d'eux. C'était Grégoire Ivanitch qui s'écroulait sur sa base. Assanoff avait perdu son argent. Deux heures du matin venaient de sonner. Chacun alla se coucher, et le Grand-Hôtel de Colchide, tenu par M. Marron (aîné), entra dans le repos.

Il était à peine cinq heures, quand un domestique de l'hôtel vint frapper à la porte de la chambre à coucher de Moreno pour l'avertir que le moment du départ était proche. Quelques instants après, Assanoff parut dans le corridor. Sa capote d'uniforme était jetée sur ses épaules plus que négligemment ; sa chemise de soie rouge, fort chiffonnée, tenait mal à son cou, et sa casquette blanche était comme plaquée sur son épaisse chevelure bouclée, où aucun soin de toilette n'avait mis de l'ordre. Quant à la figure, elle était ravagée, pâle, tirée, les yeux étaient rougis ; et l'ingénieur aborda Don Juan avec un baillement effroyable, en se tirant les bras de toute leur longueur.

เมื่ออายุได้สิบสี่ปี โอมม์-ญะฮานก็หนีออกมาจากเมืองเดอร์เบนด์อันเป็นที่อยู่ของแม่เลี้ยงคนใหม่ ไม่มีใครรู้เลยว่าหล่อนหายไปไหนมาบ้างตลอดระยะเวลาสองปี แล้ววันนี้ หล่อนก็เป็นหนึ่งในนางระบำของคณะที่ฟุรุหม-อัล-ฮุสนะห์เป็นผู้สอน คอยดูแลและจัดการ หรือที่รู้จักกันในนาม คณะระบำเจ็ดจรัส อย่างไรก็ตาม กรีกอริ อีวานิช ก็พูดถูก หลาย ๆ คนพยายามจะเกี้ยวพาโอมม์-ญะฮาน แต่ก็ไม่มีใครทำสำเร็จสักคน”

ฮัสซานอฟคิดว่าเรื่องที่ได้ฟังนี้ช่างมหัศจรรย์จนอยากจะให้โมเรโนตื่นตื่นไปกับตนด้วย แต่เขากลับไม่ได้รู้สึกอะไรสักอย่าง ฟอหนุ่มชาวสเปนไม่ใส่ใจสิ่งที่เรียกว่าการเผชิญชีวิตของเด็กน้อยผู้สิ้นไร้ไม้ตอกคนนี้เลยด้วยซ้ำไป ฮัสซานอฟเห็นว่าโมเรโนยังเงิบเฉยเลยก็ทักเธอว่านายทหารหนุ่มคงจะพันเสียอยู่จึงหยุดรบกวน ขณะเดียวกันจินตนาการของฮัสซานอฟก็พลุ่งพล่านด้วยฤทธิ์ของแชมเปญ

หลังจบบาอาหารเย็นมื้อนี้ แยกชาวฝรั่งเศสและแขกชาวฮังการีกลับขึ้นไปยังห้องนอนของพวกเขา โมเรโนก็เช่นกัน ฮัสซานอฟเริ่มตั้งวงเล่นไพ่นกกระจิ๊บกับคุณนายมารง (ผู้พี่) และแขกอีกสองคน ศัตรูแห่งพระจิตก็นั่งดื่มเหล้าพลางมองพวกเขาเล่นไพ่นกกระจิ๊บอย่างเพลิดเพลินทุกขณะ ความรื่นเริงทั้งหลายทั้งมวลดำเนินไปจนกระทั่งบรรดาข้าไพ่นกกระจิ๊บตกใจด้วยเสียงดังดับที่ได้ยินจากข้างตัวพวกเขา กรีกอริ อีวานิชนั่นเองที่ร่วงลงไปนอนกองอยู่กับพื้น ฮัสซานอฟเป็นฝ่ายเสียเงินพนัน นาฬิกาตีบอกเวลาตีสอง ทุกคนแยกย้ายกันไปเข้านอน แล้วโรงแรมก็เปิดไฟตลอดทุกห้องที่มีนายมารง (ผู้พี่) เป็นผู้ดูแลก็ถึงเวลาหยุดพัก

ไม่ถึงตีห้าตี เต็มรับใช้ของโรงแรมก็มาเคาะประตูห้องนอนของโมเรโนเพื่อแจ้งว่าใกล้เวลาออกเดินทางแล้ว ไม่กี่นาทีต่อมา ฮัสซานอฟก็ปรากฏตัวขึ้นตรงทางเดินหน้าห้องพัก เสื้อคลุมเครื่องแบบพาดหลวม ๆ อยู่บนไหล่ เสื้อเชิ้ตผ้าไหมสีแดงยับยู่ยี่ คอเสื้อยังโยเยอยู่ และหมวกทรงหม้อตาลสีขาวดูราวกับปะไว้บนผมหยิกหนาไร้การดูแลให้เข้าทรง ใบหน้าของเขาขยับย่น ซีดเซียว มึนตึ๊ง และตาแดงก่ำ จากนั้นทหารช่างหนุ่มก็เดินหาวหวอดอย่างน่าเกลียดเข้าไปหาโมเรโนพลางยึดแขนออกจนสุดไล่ความเกียจคร้าน

— Hé bien ! cher ami, s'écria-t-il, il faut donc s'en aller ? Est-ce que vous aimez à vous lever si matin quand vous n'êtes pas de service, et même quand vous en êtes ? Holà ! Georges ! double brute ! Apporte-nous une bouteille de Champagne pour nous mettre en train, ou le diable si je ne le casse pas les os !

— Non ! pas de Champagne ! dit Moreno, allons-nous-en ! Vous oubliez qu'on nous a remontré hier combien il était important de nous mettre en mouvement de bonne heure, avec la longue route que nous avons à faire.

— Certainement, certainement je m'en souviens ; mais je suis avant tout un gentilhomme ; et un homme comme moi est tenu de couronner sa journée autrement qu'en pleutre !

— Commençons-la comme des gens sensés, et allons-nous-en.

L'ingénieur se laissa persuader, et, chantonnant l'air des Fraises, alors fort à la mode dans le Caucase, il s'achemina avec son compagnon vers le bord du fleuve qu'ils allaient remonter. Leur moyen de transport était des plus simples et des moins en harmonie avec les prétentions de l'officier tatar, homme raffiné. On avait simplement mis à leur disposition une longue nacelle étroite et quatre bateliers, lesquels, dans leur propre intérêt, devaient faire beaucoup moins usage de leurs rames que d'une longue ficelle à laquelle deux d'entre eux allaient s'atteler, et marchant vers la rive, en façon de chevaux de halage, tirer le bateau à la cordelle. L'état-major de l'Argo, quand il visita cette contrée sous le commandement du capitaine Jason, aurait trouvé cet attelage primitif. Ce n'est pas qu'il n'existât un service de steamers, dont les journaux d'Europe et d'Amérique avaient fait quelque bruit ; mais tantôt pour une raison, tantôt pour une autre, ce service ne fonctionnait pas ; et, bref, Moreno et Assanoff, voulant s'en aller à Koutaïs et de là gagner Tiflis et Bakou, n'avaient d'autre parti à choisir que de prendre place dans leur pirogue : ce qu'ils firent.

อัสซานอฟร้องขึ้น “เออะ สหาย ต้องไปกันแล้วใช่ไหม คุณนี่ชอบตื่นเช้า ๆ ทั้งตอนเช้า งานและตอนที่ไม่เข้างานเลยหรือ โอละ ไอ้ที่มัจจอร์จเอ๋ย ให้ตายเถอะถ้าแกไม่ยอมโดนข้าหักกระดูก แล้วละก็ ไปเอาแซมเปญมาให้เราอุ่นเครื่องสักขวดนึ่งสิวะ”

โมเรโนเอ่ยตอบ “ไม่ ไม่เอาแซมเปญแล้ว ไปกันเถอะ สิมที่เขายกเมื่อวานว่าต้องออกเดินทางแต่เช้าตรู่นี้ได้ยังไงกัน เรายังต้องไปกันอีกไกล”

“ขอรับ กระผมจำได้แน่นอน แต่เหนือสิ่งอื่นใด กระผมเป็นสุภาพบุรุษ และคนอย่าง กระผมย่อมต้องเริ่มวันใหม่ต่างจากพวกใจเสาะอยู่แล้ว”

“ถ้าเป็นอย่างนั้น ก็เริ่มวันใหม่อย่างคนมีสติหน่อยเถอะนะ แล้วก็ออกเดินทางกันได้แล้ว”

ทหารช่างหนุ่มยอมทำตามที่โมเรโนบอกพลางฮัมทำนองเพลง *แลร์เดส์แฟร์ส์* ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมแถบคอเคซัสในเวลานั้น อัสซานอฟและเพื่อนร่วมทางมุ่งหน้าไปยังริมฝั่งแม่น้ำที่พวกเขาจะ ล่องขึ้นไป ยานพาหนะของพวกเขาเรียบง่ายเป็นที่สุดและไม่เข้ากับเจตจำนงของนายทหารชาวตาร์ทาร์ บุรุษผู้มีรสนิยมเอาเสียเลย พวกเขาจัดหาแค่กระเช้าแคบยาวมาให้เป็นยานพาหนะของคนทั้งสอง พร้อมคนเดินเรือสี่คน แต่ละคนน่าจะต้องใช้ไม้พายน้อยกว่าใช้เชือกเส้นยาว ๆ สำหรับปฏิบัติงาน สอง ในสี่คนนี้จะเอาเชือกพันตัว เดินขึ้นไปอยู่บนฝั่งแล้วลากยานพาหนะชนิดนี้จากทั้งสองฝั่งไปตามแม่น้ำ เหมือนม้าลากรถ เมื่อเรืออาร์โกได้บังคับบัญชาของกัปตันเจสันมาเยือนดินแดนแถบนี้ คณะลูกเรือคง คิดว่าวิธีลากเรือเช่นนี้ช่างล้าหลังเสียเหลือเกิน ใช่ว่าจะไม่มีเรือกลไฟให้บริการอย่างที่ในหนังสือพิมพ์ ยุโรปและอเมริกากลางชวักกันให้ครึกโครม แต่ด้วยเหตุผลกลใดไม่ทราบ ธุรกิจเดินเรือเช่นนี้นักกลับไป ไม่ได้กับดินแดนแถบนี้ สรุปลัน ๆ ก็คือหากโมเรโนและอัสซานอฟอยากจะไปยังเมืองคูทายสี และ เดินทางต่อไปยังเมืองทปิลีซีและบากูแล้วละก็ ไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกจากลงไปในเรือกระเช้า ดังกล่าว แล้วพวกเขาก็ทำอย่างนั้นจริง ๆ

Il était beau de les voir dans cette embarcation étroite, qu'une banne blanche mettait à l'abri des rayons du soleil, assis ou couchés au milieu de leurs caisses, fumant, causant, dormant ou se taisant et s'avançant avec la plus majestueuse lenteur, tandis que deux de leurs mariniers poussaient avec des gaffes, et que les deux autres, la cordelle sur l'épaule, tiraient de leur mieux, en marchant courbés sur la berge et à pas comptés.

On ne peut pas dire que la forêt commence seulement au sortir de Poti. Poti est comme absorbé dans la forêt ; mais, quand on laisse derrière soi l'enceinte carrée en pierres flanquée de tours où les musulmans parquaient jadis les esclaves, dont ce lieu était l'entrepôt principal au Caucase, on n'y voit plus d'habitations, et on peut se croire dans des lieux que les humains n'ont jamais visités. Rien de si abandonné, en apparence, rien de si inhospitalier, de si farouche, de si rébarbatif. Un fleuve hâté, roulant des eaux limoneuses ou chargées de sable sur un lit rempli de roches, contre lesquelles ses eaux rebroussent à chaque instant ; des rives lacérées, déclivées par les crues subites et impitoyables de la saison d'hiver, présentant ici une plage dépouillée, là un escarpement subit ; des troncs d'arbres charriés et dressant leurs bras mutilés en l'air comme pour crier miséricorde, puis roulés par trois ou par quatre les uns sur les autres et enterrés à demi, mais toujours frissonnants, toujours remuant en vain ; car le fleuve irrité passe sur eux en grondant plus fort ou au travers de leurs rameaux ; et aux deux côtés de cette rage, le silence solennel d'une forêt qui paraît sans limites : on voit la scène : le fleuve mugit, rugit, saute, tourbillonne et court ; le bateau où sont les officiers le remonte lentement au pas cadencé des deux hommes qui le halent ; les feuilles de la forêt frissonnent sous le vent du matin, les unes larges, les autres menues, celles-ci dans le sombre, celles-là dans la lumière ; par des éclaircies lointaines, des rayons de soleil chatoient dans la verdure et y font passer des bandes de clarté semblables à la présence des lutins ; sur le ciel bleu et clair se détachent les cimes délicates de quelques frênes, de quelques hêtres, de quelques chênes plus grands que le peuple de leurs compagnons.

ภาพนั้นงามจับตาทีเดียวเมื่อได้เห็นสองเกลอนั่งลงในเรือลำแคบ ๆ ที่มีผ้าใบสีขาวกางบังแดด นายทหารหนุ่มทั้งสองนั่ง ๆ นอน ๆ อยู่กลางกองสัมภาระของตน สูดบุหรี่ป้าง คุยเรื่องสัพเพเหระบ้าง กลับไปบ้าง หรือไม่ก็นั่งเงียบ ๆ เรือเคลื่อนไปข้างหน้าช้า ๆ สง่างาม ขณะที่คนเรือสองคนแรกใช้ไม้ถ่อดันเรือไปข้างหน้า อีกสองคนก็ก้มหน้าก้มตาเดินใช้เชือกพวนบนบ่าลากเรือสุดแรงเกิดอยู่บนฝั่งด้วยฝีเท้าที่มั่นคง

หากจะเอ่ยว่าผืนป่ากินอาณาเขตตั้งแต่เริ่มย่างเท้าออกจากโพธิ์ก็มีถุนัก เพราะผืนป่ากลืนกินโพธิ์เข้าไปแล้วต่างหาก แต่เมื่อเราผละออกมาจากกำแพงสี่เหลี่ยมก่อด้วยหินขนาดด้วยหมู่หอคอยของสถานที่แห่งนี้ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการค้าทาสในเขตคอเคซัส และในอดีตพวกมุสลิมก็เคยใช้ขังบรรดาทาสเอาไว้ ก็ไม่มีที่อยู่อาศัยให้เราเห็นอีกต่อไปในแดนนี้ และอาจจะชวนให้คิดได้ว่าเราอยู่ในสถานที่ที่มนุษย์มีเคยย่างกรายเข้ามาก่อน เมื่อมองจากสภาพภายนอกแล้ว คงไม่มีสถานที่ใดที่จะดูกรังได้มากขนาดนี้ ทुरกันดารได้มากขนาดนี้ โหดร้ายและป่าเถื่อนได้มากขนาดนี้ แม่น้ำไหลเชี่ยวพัดพาสายน้ำอันเต็มไปด้วยตะกอนหรือเม็ดทรายมาตามท้องน้ำที่มีโขดหินระเกะระกะ เกลียวคลื่นลูกแล้วลูกเล่าทะยานเข้าปะทะโขดหินแล้วหมุนวนกลับไปมา สายน้ำที่ไหลหลากมาฉับพลันและรุนแรงยามฤดูหนาวกัดเซาะฝั่งให้เว้าแหว่งจนเผยให้เห็นชายหาดโล่งร้างบ้าง ตลิ่งสูงชันบ้าง ซากไม้สามสี่ท่อนที่แม่น้ำพัดมาชูกิ่งก้านหักสะบั้นขึ้นฟ้าราวร้องขอความเมตตาแล้วลอยเปะปะมาชนกัน ก่อนเฝยฝั่งฝังดินอยู่ครึ่งลำแต่กิ่งก้านยังคงสะบัดไหวอยู่โดยเปล่าประโยชน์ เพราะแม่น้ำบ้าคลั่งไหลบ่าท่วมทันพวกมันไปพลางส่งเสียงกระหึ่มกึกก้อง หรือมิเช่นนั้นก็โถมซ้ำแรกผ่านกิ่งก้านของพวกมันไป สองฟากฝั่งของความเดือดดาลนี้ปรากฏความเจ็บปฐุทธ์ของผืนป่าอันดูราวไร้อุบัติให้เห็น ภาพที่เราเห็นคือภาพแม่น้ำร้องครวญคราง คำรามก้อง ไหลวนกระโจนโลดแล่น เรือลำที่นายทหารทั้งสองล่องขึ้นมาเคลื่อนไปข้างหน้าเนิบช้าตามจังหวะฝีเท้าของชายสองคนที่ลากมา ใบไม้ในป่าไหวระริกกลางสายลมยามเช้า ใบเล็กใบน้อย บ้างซ่อนอยู่ในร่ม บ้างออกชมแสงแดด ณ บริเวณฟ้าเปิดไกลละลิบ รังสีดวงอาทิตย์ส่องประกายระยิบกลางความเขียวขจีของแมกไม้และทอแสงพาดเป็นทางประหนึ่งมีภูติตัวน้อย ๆ มาปรากฏกายให้ยล กลางผืนฟ้าสีครามสดใส เรือนยอดอันงามประณีตของต้นแอช ต้นบีช และต้นโอ๊กแผ่ไพศาลเหนือมวลพรรณไม้ข้างเคียง

Moreno considérait ce spectacle, en définitive merveilleux, avec un intérêt étrange, quand Assanoff, un peu ranimé et revenu à lui, proposa de sauter sur la rive, et, en allégeant d'autant le bateau, de se donner le plaisir d'une promenade. Cette idée fut accueillie avec empressement par l'officier espagnol, et les deux compagnons se mirent à marcher dans les hautes herbes, en devançant leur embarcation, et, de temps en temps, sûrs de la rattraper, poussant une pointe dans quelques clairières. Ce fut ainsi que Moreno eut des occasions de s'apercevoir que la contrée forestière, traversée par le Rioni, n'est nullement aussi déserte qu'il en avait d'abord eu l'impression. De temps en temps, lui et son camarade voyaient sortir brusquement des fourrés quelques bandes effarées de petits porcs, très semblables à des marçassins, noirs, avec des soies longues et dures, aux jambes fines, brusques, lestes, agiles et jolis, au point de se faire renier par tous leurs congénères d'Europe. Ce petit monde, à l'aspect des étrangers, s'enfuyait à toutes jambes à travers les taillis et faisait découvrir une case carrée en bois cachée sous les arbres, envoyant vers le ciel la fumée bleuâtre de son foyer, et habitée toujours, il faut le dire, par des êtres, hommes, femmes, enfants, sur lesquels le don de la beauté a été aussi libéralement répandu que les haillons de la misère. Depuis qu'il existe des sociétés humaines, on sait que les populations de la vallée du Phase sont belles. On leur a prouvé ce qu'on en pensait en les enlevant, en les vendant, en les adorant, en les massacrant, parce que les hommes, pris en masse ou en particulier, n'ont pas reçu du ciel d'autre façon de démontrer leur amour. Après tout, il est certain que cette beauté ne peut pas être considérée comme fatale, puisqu'il est sorti des forêts du Phase et des misères de ses cahutes tant de reines fameuses et puissantes, tant de favorites souveraines et des lignées de rois.

ขณะโมเรโนพินิจภาพอันวิจิตรพิสดารตรงหน้าอย่างตื่นตาตื่นใจก็พอดีกับที่อัศวานอฟที่เพิ่งฟื้นตัวและสร้างมาชวนขึ้นฝั่งไปเดินเล่นให้สำราญใจและทำให้เรือเบาลงด้วย นายทหารชาวสเปนตอบรับข้อเสนออย่างกระตือรือร้น แล้วสองสหายผู้ร่วมทางก็เริ่มเดินตัดเข้าไปในพงหญ้าสูงนำหน้าเรือของพวกเขาไป และบางครั้งบางครั้งเมื่อมั่นใจว่ายังไล่ตามเรือได้ทัน ทั้งสองก็เดินตัดที่โล่ง ๆ กลางป่าแห้งแล้งแห่งเล่า ด้วยประการฉะนี้ โมเรโนจึงมีโอกาสดูเห็นว่าพื้นที่ป่าที่มีแม่น้ำรีโอนิตัดผ่านไม่ได้สร้างอย่างที่เห็นในคราวแรกเลย บางครั้งบางครั้ง โมเรโนและสหายร่วมทางก็เห็นฝูงหมูตัวเล็ก ๆ ตีนตระหนกวิ่งกระเจิดกระเจิงออกมาจากพุ่มไม้ พวกมันหน้าตาคล้ายลูกหมูป่ามาก ตัวสีดำ ขนยาวหยาบ ขาเล็กเรียว ปราดเปรียว ว่องไว และสง่างามจนญาติสายพันธุ์ยุโรปทั้งหลายไม่ยอมรับเข้าพวก สัตว์เล็กสัตว์น้อยเหล่านี้เมื่อเห็นคนแปลกหน้าก็โกยสีดินหนีเข้าไปในป่าที่มีคนแผ้วถางไว้และนำไปได้พบกระท่อมไม้สี่เหลี่ยมซ่อนอยู่ใต้พุ่มไม้ ปล่อยควันสีเทา ๆ จากปล่องไฟลอยละลือขึ้นฟ้า และคงต้องบอกด้วยว่ากระท่อมหลังนี้ยังมีคนอาศัยอยู่ตลอด มีทั้งหญิง ชาย และเด็ก เนื้อตัวของคนเหล่านี้เปล่งประกายความงามอันไม่เหมือนใครออกมาอย่างเสรีพอ ๆ กับความทุกข์ยากอันเป็นผ้าชีวห่อหุ้มกายไว้ ตั้งแต่สังคมมนุษย์เกิดขึ้นมา เรารู้ว่าผู้คนแห่งหุบเขาลำน้ำฟาซิสมีหน้าตาต่างดงาม เราก็เลยพิสูจน์ให้พวกเขาเห็นว่าเราคิดเช่นนั้นจริง ๆ ด้วยการพรากรพวกเขา มาเอามาขาย รักใคร่เอ็นดู และสังหารหมู่พวกเขา เพราะความมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่โดดเดี่ยวหรือรวมกลุ่มกันก็ไม่เคยได้เรียนรู้วิธีการแสดงความรักจากสรรพสัตว์ด้วยวิธีการอื่นเลย โดยรวมแล้ว จะบอกว่าความงามเช่นนั้นน่าหายนะมาให้อย่างแน่นอนคงจะไม่ได้ ก็เพราะบรรดาราชินีผู้เลื่องชื่อและทรงศักดิ์ นางคนโปรดของราชาผู้ทรงอำนาจ และเลือดเนื้อเชื้อไขในกษัตริย์หลายต่อหลายคนก็สืบวงศ์มาแต่บรรดาคนผู้ทุกข์ยากในกระท่อมกลางป่ารอบแม่น้ำฟาซิสแห่งนี้

Pour asseoir les unes et les autres, femmes et hommes, sur le trône ou mettre le trône sous leurs pieds, la destinée ne leur a rien demandé, ni génie, ni talent, ni naissance glorieuse, elle s'est contentée de voir leur beauté. Quelquefois l'histoire exagère, et pour une jolie fille rencontrée par hasard et laissant à un passant une heureuse impression qu'il répartit sur toute une province, combien d'hôtesse rousses imposant par la grâce du même juge leurs défauts à toutes les hôtesse d'un royaume ! Mais ici rien de semblable n'est arrivé. La nature s'est vraiment surpassée et l'imagination n'a pu monter plus haut qu'elle. Tout ce qu'on a dit, écrit et chanté sur les perfections physiques des gens du Phase est vrai à la lettre, et l'examen le plus maussade, s'il veut parler vrai, ne trouve rien à en rabattre. Ce qui est surtout remarquable et semble sortir de toutes les règles, c'est que ces paysans, ces paysannes, ces malheureux et ces malheureuses sont doués d'une distinction et d'une grâce extrêmes ; leurs mains sont charmantes, leurs pieds sont adorables ; la forme, les attaches, tout en est parfait, et l'on peut s'imaginer à quel point est pondérée et juste la démarche de créatures qui n'ont pas un défaut dans leur construction.

การที่หญิงหรือชายคนแล้วคนเล่าจะได้นั่งบนบัลลังก์หรือเหยียบบัลลังก์ไว้ได้ฝ่าเท้า โชคชะตาไม่ได้เรียกร้องสิ่งอื่นใดไม่ว่าจะเป็นความฉลาดปราดเปรื่อง ความโดดเด่นไม่เหมือนใคร หรือชาติกำเนิดอันสูงส่ง ขอเพียงให้มีรูปโฉมงดงามเป็นพอ บางครั้ง ประวัติศาสตร์ก็ออกจะเกินจริงไปสักหน่อย ต้องมีสาวผมแดงสักกี่คนที่อาศัยถ้อยคำของหนุ่มผู้ผ่านทางไปกดดันสาวคนอื่น ๆ ในแว่นแคว้นให้ยอมรับข้อบกพร่องเดียวกับพวกหล่อน จึงจะมีเด็กสาวสะสวยขึ้นสักคนให้หนุ่มคนเดียวกันพบแล้วป่าวประกาศความประทับใจไปทั่วแดน แต่ ณ ที่แห่งนี้ ไม่มีเรื่องแบบนั้นเกิดขึ้น ธรรมชาติได้ให้กำเนิดสิ่งที่สูงส่งกว่าที่ตัวเองเคยสร้างสรรค์ขึ้นและจินตนาการไม่อาจก้าวไปถึงได้ ทุกเรื่องที่ผู้คนโจษจัน บันทึกและขับขานถึงสรรระอันไร้ที่ติแห่งผองชนแถบแม่น้ำฟาซิสเป็นความจริงทุกตัวอักษร ต่อให้สืบเสาะด้วยอารมณ์ที่ขุ่นมัวที่สุด ก็ไม่อาจโต้แย้งความจริงที่ปรากฏตามถ้อยคำเหล่านั้นได้ สิ่งที่ดีเหมือนจะโดดเด่นล่องพ้นจากทุกกฎเกณฑ์ก็คือบรรดาชาวไร่ชาวนาทั้งหญิงชายผู้ทุกซักระทมเหล่านี้ต่างก่อปรด้วยรูปลักษณะอันเลอโฉมและสง่างามเกินจะเทียบเทียม มือทรงเสน่ห์ เท้าชวนให้หลงใหล รูปร่างภายนอกจุดเชื่อมต่อต่าง ๆ บนเรือนกาย ทุกอย่างล้วนไร้ที่ติ และเราพอจะจินตนาการได้ว่าท่วงท่าของสิ่งมีชีวิตผู้ปราศจากตำหนิในรูปลักษณะเหล่านี้จะงามสมส่วนและพอเหมาะพอเจาะเพียงใด

Assanoff était trop accoutumé à la vue des filles imérithiennes et gourielles pour en être aussi frappé que Moreno. Il les trouvait jolies, mais comme la civilisation le passionnait, il jugeait madame Marron (aîné) douée de perfections d'un ordre très supérieur, bien qu'un peu défraîchie par le frottement des années.

On s'est peut-être aperçu que l'Ennemi de l'Esprit n'avait pas pris passage avec les deux officiers. Pourtant, suivant ses déclarations de la veille, on aurait dû lui en supposer l'intention. Assanoff, peu maître de ses sens au moment du départ, ne s'était nullement enquis de l'absence de son ami ; il y songea seulement quand le bateau était déjà loin. Moreno n'avait pas pris part à la conversation de la veille, de sorte que Grégoire Ivanitch s'était trouvé en parfaite liberté d'agir à sa guise. La nuit lui avait porté conseil. Il avait réfléchi, en y songeant un peu à travers l'ivresse (et il n'était jamais si prudent et si avisé que lorsqu'il était gris), à la sottise d'arriver à Shamakha avec un étourdi fort occupé de ses plaisirs et pas du tout à lui être agréable. Grégoire Ivanitch était loin de s'aveugler au point de supposer que, pour tant d'occasions de plaisirs que ses principes religieux et son bon caractère lui avaient fait mettre sur le chemin de l'ingénieur, celui-ci se piquerait de générosité à son égard et aurait scrupule, une fois dans sa vie, de marcher sur ses brisées ou de lui causer des désagréments. Au contraire, il savait de science certaine que rien ne serait plus agréable au Tatar civilisé qu'un conflit d'où résulterait sans faute un recueil de plaisanteries bonnes ou mauvaises, de goguenardises et de vanteries de quoi défrayer pendant un an toutes les garnisons, tous les cantonnements du Caucase.

อัสนาอฟคุ้นเคยกับภาพสาว ๆ ชาวอิมเรทีและชาวกูเรียเกินกว่าจะตื่นเต็นกับพวกหล่อนเหมือนโมเรโน อัสนาอฟคิดว่าพวกหล่อนหน้าตาสะสวย แต่ด้วยเหตุที่เขานิยมชมชอบสังคมอารยะ เขาจึงคิดว่าคุณนายมารง (ผู้พี่) สมบูรณ์พร้อมกว่ามากแม้จะร่วงโรยลงบ้างตามกาลเวลาที่ผันผ่าน

คงจะพอสังเกตเห็นว่าศัตรูแห่งพระจิตไม่ได้ร่วมทางมากับนายทหารทั้งสอง กระนั้นจากที่เขาพูดไว้เมื่อวาน คงเดาได้ว่าเขาตั้งใจจะทำเช่นนั้นจริง ๆ อัสนาอฟที่แทบจะครองสติไม่อยู่เมื่อออกเดินทางไม่ได้สอบถามใครเลยว่าเพื่อนของเขาหายไปไหน เขาเพิ่งมาคิดได้เมื่อตอนที่เรือล่องออกมาไกลแล้ว เมื่อวาน โมเรโนไม่ได้อยู่ด้วยในวงสนทนา ดังนั้นกรีกอริ อีวานจึงมีอิสระที่จะทำตามอำเภอใจของเขาได้เต็มที่ และยามราตรีก็ได้ให้คำชี้แนะแก่เขาแล้ว เขาใคร่ครวญและครุ่นคิดด้วยอาการที่ติดจะมึนเมาอยู่บ้าง (เขารอบคอบและระแวดระวังมากขนาดนี้เฉพาะเวลาที่เขามา) ว่าเป็นเรื่องโง่เขลาที่จะเดินทางไปชามาคากับไอ้ที่มคนหนึ่งที่เอาแต่หมกมุ่นอยู่กับความสำเร็จสำราญของตนและไม่เคยทำตัวให้เขาอยากคบค้าเลย กรีกอริ อีวานซิไม่ได้หุหนวกตาบอดเสียจนกระทั่งหลงคิดไปว่านายทหารโยธาจะเกิดมีน้ำจิตน้ำใจแก่เขา และระมัดระวังไม่เข้าไปก้าวก่ายกิจการส่วนตัวของเขาหรือไม่ก็เอาเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจมาให้ เพื่อตอบแทนที่แนวคิดทางศาสนาและอัธยาศัยอันดีของเขา เคยชักนำให้นายทหารช่างได้พานพบกับความสุขสำราญมานักต่อนัก ในทางกลับกัน เขารู้อยู่แก่ใจว่าไม่มีอะไรจะทำให้หนุ่มตาดาร์ผู้ได้รับการขัดเกลาโปรดปรานไปกว่าความขัดแย้งอันเป็นที่มาของคลังหยอกล้อทั้งในด้านดีและด้านร้าย เรื่องถากถาง หรือเรื่องคุ้ยโว้อวดซึ่งเป็นทีกล่าวขวัญถึงในทุกค่ายทหารและในทุกฐานทัพของคอเคซัสได้เป็นแรมปี

En conséquence, il revint sur sa promesse, se résolut à voyager seul, à voyager vite, et, quelques heures après le départ des militaires, il prit à son tour une barque, s'arrangea de façon à maintenir une petite distance entre lui et ceux qui le précédaient, puis, lorsque la nuit fut tombée, au lieu d'aller la passer avec les deux amis dans un cabanon de planches appartenant à l'État et réservé à l'usage des voyageurs, il doubla les relais de ses bateliers, atteignit au matin Koutaïs, prit la poste, ne fit que traverser Tiflis sans s'arrêter, et atteignit Shamakha.

Shamakha n'est pas une grande ville ; ce n'est plus même une ville curieuse. L'ancienne cité indigène a disparu presque entièrement, pour faire place à un amas de constructions modernes, peut-être assez bien entendues ; mais, à coup sûr, tout à fait dénuées de physionomie. Les Musulmans riches se sont fait bâtir des maisons russes appropriées à leurs besoins et à leurs habitudes ; on aperçoit des magasins du gouvernement, des casernes, une église, ce que l'on rencontre partout ; et le maître de police, ancien officier de cavalerie, brave homme, qui élevait des oiseaux chanteurs et passait une partie notable de sa vie dans l'énorme cage où il avait logé ses pensionnaires, était, avec le gouverneur, l'homme le mieux logé du pays, parce que son habitation ressemblait le plus à celle d'un bourgeois allemand. Grégoire Ivanitch Vialgue s'y rendit d'abord, frappa à la porte et fut admis.

ด้วยเหตุนี้ เขาจึงกลับคำพูดที่เคยให้ไว้ ตัดสินใจรีบออกเดินทางตามลำพัง และไม่กั้วโมงจากที่พักทหารออกเดินทาง เขาก็ลงเรือตามไปโดยพยายามรักษาระยะห่างเล็กน้อยระหว่างเขากับพวกที่เดินทางล่วงหน้าไป เมื่อยามราตรีเข้าปกคลุม แทนที่จะไปพักกับสหายทั้งสองในกระท่อมไม้ฝากระดานที่บ้านเมืองจัดหาไว้ให้นักเดินทาง เขากลับให้คนเรือผลักดันลากเรือเป็นสองเท่า ไปถึงเมืองคูยาสิตอนเช้า นั่งรถม้าข้ามทบิสซีโดยไม่หยุดพักจนไปถึงชามาคา

ชามาคาไม่ใช่เมืองใหญ่ และไม่ได้เป็นแม้แต่เมืองที่น่าสนใจ เมืองเก่าของคนพื้นเมืองแทบจะหายไปแล้วทั้งหมด เพราะมีสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่มากมายมหาศาลมาแทนที่ แนนอน ทั้งเมืองอาจจะดูดี แต่เห็นได้ชัดว่าขาดเอกลักษณ์โดยสิ้นเชิง พวกมุสลิมที่มั่งคั่งสร้างบ้านเรือนอย่างพวกคริสเชียน โดยปรับให้เข้ากับความต้องการและวิถีชีวิต เราเห็นคลังสรรพาวุธของราชการ โรงทหาร โบสถ์หลังหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่เราพบเห็นได้โดยทั่วไป ผู้บัญชาการตำรวจผู้เป็นอดีตทหารม้าและเป็นทีนับนัหน้าถือดา เลี้ยงนกร้องเพลงและใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในกรงขนาดยักษ์ที่เขาเคยขังนักโทษ เขากับข้าหลวงเป็นคนที่อยู่ดีมีสุขที่สุดในดินแดนนี้เพราะว่านิवासถานของเขาดูเหมือนกับบ้านของผู้มีอันจะกินชาวเยอรมันเป็นที่สุด กรีกอริ อีวานิช วีโอลเกไปถึงที่นั่นก่อนเป็นแห่งแรก เคาะประตู และมีคนเปิดให้เขาเข้าไป

Il rentra dans le salon de l'air dégagé qui lui était propre, ne salua aucunement la sainte image placée dans un angle, au sommet du plafond.

— Mon excellent ami, lui dit-il, j'ai fait un grand voyage ; j'arrive de Constantinople et, en dernier lieu, de Poti ; je n'ai pas pris une heure de repos et je vous apporte la fortune.

— Elle est la bienvenue, répondit Paul Petrowitch, bien venue assurément ; c'est une bonne dame, d'un certain âge, capricieuse ; mais, personne au monde, je pense, ne lui a jamais sciemment fermé sa porte.

— Bref, j'ai réussi dans nos projets au-delà de toute espérance.

— Racontez-le tout par le menu, répliqua Paul Petrowitch, d'un air de béatitude en étendant sur ses genoux son mouchoir de cotonnade bleue à raies rouges et s'introduisant dans le nez une forte prise de tabac.

— Voilà l'histoire. Ainsi que nous étions convenus, je me suis rendu, en vous quittant, il y a deux mois, à Redout-Kalé, où j'ai rencontré l'Arménien à qui j'avais donné rendez-vous. Il m'a exposé la situation. Lui et ses associés ont acheté à bon compte, ma foi ! six petites filles et quatre petits garçons. Il estime que sur ces dix enfants, qui promettent beaucoup, au moins quatre seront d'une beauté exceptionnelle et une petite fille (il l'a eue vraiment pour un morceau de pain) semble devoir atteindre à une perfection inouïe !

— Tu me réjouis le cœur, ma chère âme, s'écria Paul Petrowitch.

— L'Arménien m'a fait observer que, ayant parfaitement vendu l'année dernière ce qu'il avait de mieux et de prêt, il s'était résolu cette fois à perfectionner encore la marchandise.

เขาเข้ามาในห้องรับรองอย่างสบายอกสบายใจตามแบบฉบับของเขา เขาได้แสดงคารวะต่อรูปสักการะที่ประดิษฐานอยู่ตรงมุมห้องบนเพดานไม้

“สหายรัก กระผมเดินทางมาไกล จากคอนสแตนติโนเปิลและแวะพักที่โพลีก่อนจะมาถึงที่นี่ ไม่ได้พักเลยสักชั่วโมง แล้วกระผมก็เอาโชคตีมาฝากท่านด้วย” กรีกอรี อีวานิชเยย์

“ยินดีรับไว้ ยินดีอย่างยิ่ง โชคดีเปรียบดังสุภาพสตรีมีอายุ แถมเจ้าอารมณ์ แต่ฉันคิดว่าไม่มีใครหน้าไหนในโลกจงใจปิดประตูใส่หน้าเจ้าหล่อนหรอก” ปอล เปโตรวิชตอบ

“พูดกันง่าย ๆ เลย แผนของเราสำเร็จเกินความคาดหมายไปมาก”

“เล่ามาให้ละเอียด” ปอล เปโตรวิชเอ่ยด้วยท่าทางยินดีปรีดาพลางคลี่ผ้าเช็ดปากผ้าฝ้ายสีน้ำเงินลายทางสีแดงบนหน้าดักและสูดยาเส้นเชือกใหญ่เข้าจมูก

“เรื่องมันเป็นอย่างนี้ อย่างที่เราเคยตกลงกันไว้ ตอนแยกกับท่านคราวก่อนเมื่อราวสองเดือนที่แล้ว กระผมได้ไปที่ท่าเรือเรดุต คาเลเพื่อพบกับชายชาวอาร์เมเนียที่นัดไว้ เขารายงานสถานการณ์ให้กระผมฟัง พับฝ่าเถอะ เขากับหุ้นส่วนได้ซื้อเด็กผู้หญิงเล็ก ๆ หกคนกับเด็กผู้ชายเล็ก ๆ สี่คนมาด้วยราคางามทีเดียว เขาเล่าว่าในบรรดาเด็กสิบคนที่ดูท่าจะมีอนาคตอันโลดโผน มีอย่างน้อยสี่คนที่น่าจะงามหยาดหยด และมีเด็กผู้หญิงเล็ก ๆ คนหนึ่ง (เขาซื้อหล่อนมาในราคาเท่าขนมปังชิ้นเดียว) ที่ดูแล้วน่าจะบรรลุความงามล้ำเลิศเกินใคร”

“เอ็งทำให้ข้าพอใจเสียจริง สหายรัก ” ปอล เปโตรวิช โพล่งออกมา

“ชายชาวอาร์เมเนียคนนี้บอกกระผมว่าปีที่แล้วเขาขายสินค้าชั้นดีและพร้อมใช้งานได้ราคางาม ครั้นนี้เขาก็ตั้งใจไว้ว่าต้องหาสินค้าที่สมบูรณ์แบบอย่างนั้นมาอีกให้จงได้”

— C'est un homme intelligent ; je l'ai toujours dit et pensé, gromme la Paul Petrowitch.

— Dans ce dessin, poursuit Grégoire, il a fait l'acquisition d'une jolie maison de campagne, où il habite avec quatre filles, ses deux nièces, un neveu et un cousin de sa femme, en tout dix. Vous suivez le détail.

— Parfaitement !

— Pour tout ce petit monde, il s'est procuré des passeports, des papiers, des actes parfaitement en règle, enfin ce qu'il faut. J'ai vu les prix sur ses livres, et là, franchement, ça n'a pas coûté cher.

— J'en suis presque fâché, dit le maître de police ; c'est ce que j'appelle déconsidérer l'autorité, quand ceux qui en sont revêtus se laissent aller à des concessions trop faciles. Mais j'ai peut-être des principes un peu sévères. Continuez !

— L'Arménien a engagé un maître de russe, un maître de français, qui enseigne en même temps la géographie, et une gouvernante suisse. Ces différents frais d'établissement ne sont pas ruineux, et le résultat de la spéculation est que notre compagnie se trouve désormais en état de fournir des épouses et des intendants de mérite à tous les Turcs élevés en Europe et qui tiennent à se faire un intérieur convenable, ou encore aux personnes appartenant à des communions différentes et qui savent apprécier la beauté et le talent.

“ไอ้เจ้านี้มันปราดเปรื่องเสียจริง อย่างที่ข้าเคยพูดและคิดไว้ตลอด” ปอล เปโตรวิช
พิมพ์

กรีกอร์เอยต่อ “เพื่อให้บรรลุปเป้าหมายดังกล่าว เจ้านั้นซื้อบ้านหลังงามในชนบทที่เขาอาศัยอยู่กับเด็กสาวทั้งสี่คน หลานสาวสองคน หลานชายหนึ่งคนกับลูกพี่ลูกน้องหนุ่มของภรรยาอีก
หนึ่งคน รวมเป็นสิบคน ท่านตามทันใช่ไหมขอรับ”

“แน่นอน”

“เขาจัดหาหนังสือเดินทาง เอกสารต่าง ๆ ใบอนุญาตทั้งหลายแหล่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย
กฏระเบียบทุกประการให้คนเหล่านี้ สรุปคือทุกอย่างที่จำเป็นต้องใช้ กระผมเห็นราคาค่างวดในสมุด
บัญชีนั้นแล้ว บอกตรง ๆ ว่าใช้เงินไม่เยอะเลย”

ผู้บัญชาการตำรวจสวนขึ้น “ข้าว่าจะโกรธอยู่แล้วเชียว เรื่องพวกนี้เป็นสิ่งที่ทำให้
เจ้าหน้าที่หมดความน่าเชื่อถือเมื่อคนที่มีความน่าเชื่อถือในมือยอมปล่อยให้เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นได้อย่าง
ง่ายดาย แต่ข้าอาจจะติดอยู่กับหลักการที่เข้มงวดไปหน่อยกระมัง เล่าต่อสิ”

“ชายชาวอาร์เมเนียคนนี้ได้จ้างครูภาษารัสเซีย ครูภาษาฝรั่งเศสที่สอนวิชาภูมิศาสตร์
ควบคู่ไปด้วยกัน และพี่เลี้ยงสาวชาวสวิส ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการปั้นเด็กพวกนี้ไม่ถึงขั้นทำให้
ล้มละลายและผลจากการเก็งกำไรก็คือ นับแต่นี้ไป กิจการของเราจะสามารถจัดหาภรรยาหรือข้าทาส
บริวารที่คู่ควรให้แก่พวกเติร์กที่เติบโตในยุโรปและประสงค์จะให้เคสสถานดูดีตลอดเวลา หรือให้แก่
พวกอื่น ๆ ที่ชื่นชมความสวยงามและความสามารถเป็น”

— Cet Arménien est assurément un homme de génie ! murmura Paul Petrowitch, levant les yeux au ciel et croisant les mains sur son ventre.

— C'est presque ce qu'a dit notre associé américain à Constantinople, quand nous avons partagé nos bénéfices de l'année dernière. Mais il est hors de doute que la voie dans laquelle nous marchons aujourd'hui, et l'extension illimitée de nos affaires, va nous faire monter au-dessus de nos espérances.

— Je le pense ainsi, mon bon, mon parfait ami, et qui plus est (car je ne songe pas qu'à ma seule propriété ! je m'occupe aussi du bonheur de mes semblables ! je suis avant tout un philanthrope, moi !), regarde quel bien nous faisons !

— La chose est claire, repartit Grégoire Ivanitch avec une grimace de supériorité. Nous achetons, pour une centaine de roubles pièce, des pauvres diables de marmots condamnés à végéter ici dans la fange, dans la faim ; nous les rendons gentils, doux, aimables, sociables, cela devient des grandes dames et des messieurs, à tout le moins de bons bourgeois ou de braves domestiques. Je voudrais bien savoir qui peut se vanter d'être plus au monde que nous ? Mais ce n'est pas pour théorifier que je viens te voir. Voici tes dividendes.

Là-dessus, Grégoire tira de la poche de sa redingote un gros portefeuille, du portefeuille une liasse de billets, et pendant une bonne demi-heure, les deux amis furent plongés dans des calculs qui causaient évidemment par leur résultat une satisfaction vive à Paul Petrowitch. Quand tout ce tripotage eut pris fin, le digne maître de police demanda à grands cris de l'eau-de-vie, et pendant que les verres s'emplissaient, se vidaient et s'emplissaient de nouveau, l'Ennemi de l'Esprit dit à son camarade :

— Les plus belles étoffes ont un revers. L'année écoulée a été bonne, l'année prochaine sera meilleure ; cette année-ci, nous n'avons guère que des non-valeurs, grâce à cette imbécile de Léocadie Marron, qui a été nous acheter trois filles dont la taille a tourné. Si notre excellente maîtresse de danse, Fourrough-el-Husnet, voulait nous aider, elle le pourrait, et son secours viendrait bien à point.

“ไอ้คนอาร์เมเนียคนนี้นี่มันอัจฉริยะจริง ๆ” ปอล เปโตรวิชพิมพ์ ทำตาลอยพลาง ประสานมือบนท้อง

“ท่านพูดแทบจะเหมือนกับที่หุ้นส่วนชาวอเมริกันของเราพูดไว้ที่คอนสแตนติโนเปิลตอนที่เรแบ่งกำไรกันเมื่อปีที่แล้ว ไม่ต้องสงสัยเลยว่าหนทางที่เรากำลังดำเนินอยู่ตอนนี้และธุรกิจที่ขยายไร้ข้อจำกัดจะช่วยให้เราไปได้เกินเป้าหมายเสียอีก”

“ข้าก็คิดเช่นนั้น ไอ้เพื่อนยาก ไอ้เพื่อนเกลอ อีกอย่าง (ก็เพราะข้าไม่ใช่คนที่หมกมุ่นอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ใส่ใจกับความสุขของพวกพ้องเหมือนกัน ข้ามั่นใจบุญสุนทานอยู่แล้วนี่) ดูเอาเถิด เราทำดีขนาดไหน”

กรีกอรี อีวานิชตอบกลับพลางยิ้มเยาะอย่างคนเหนือกว่า “ก็เห็น ๆ กันอยู่แล้วนี่ขอรับ พวกเราซื้อพวกเด็กเหลือขอที่ชะตาลิขิตให้จมปลักติดกานอยู่กับความหิวโหยมาหวัละร่อยกว่าเหรียญรูเบิล สอนพวกมันให้สุภาพ ให้อ่อนโยน ให้ทำตัวน่ารักน่าเอ็นดู มีอักษาสัยไมตรีจิต จนกลายเป็นสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี อย่างน้อยก็เป็นผู้ดีหรือคนใช้ผู้ทรงเกียรติ ข้าละอยากรู้จริง ๆ ว่าใครในโลกนี้สมควรได้รับการเชิดชูมากไปกว่าพวกเรา แต่ข้าไม่ได้มาหาเอ็งเพื่อเทศนาอย่างนี้หรอก นี่ใจ เงินส่วนแบ่งของเอ็ง”

พูดจบ กรีกอรีก็ดึงซองธนบัตรใบโตออกมาจากกระเป๋าเสื้อคลุมตัวโคร่งแล้วดึงธนบัตรปีกหนึ่งออกมาจากซอง ตลอดระยะเวลาคราวครึ่งชั่วโมงจากนั้น สองสหายง่วนอยู่กับการคิดคำนวณ และผลลัพธ์ที่ได้ยังความพึงพอใจเหลือล้นแก่ปอล เปโตรวิช และเมื่อคำนวณเสร็จ ผู้บัญชาการตำรวจผู้ทรงเกียรติก็ตะโกนขอเหล่า แล้วศรัทธาแห่งพระจิตก็เอ่ยกับเพื่อนร่วมดื่มขณะที่เหล้าค่อย ๆ เกลี้ยงไปทีละแก้ว ๆ

“แม้ผ้าผืนงามที่สุดก็ยังมีสองด้าน ปีนี้ผ่านไปแล้วสวยแล้ว ปีหน้าต้องยิ่งสวยกว่าปีที่แล้วมา ปีนี้เราแทบจะมีแต่พวกเด็กไร้ค่าไร้ราคาก็เพราะนางโง่เลโสภาดี มารงที่อุดสำหรับซื้อเด็กสาวมาสามคน แต่พออยู่ไป ๆ ทุนกลับดูไม่ได้ และถ้าฟรุชม-อัล-ฮุสนะฮ์ ครูสอนเต้นระบำผู้เก่งกาจของเราอยากจะช่วย หล่อนก็ทำได้ และความช่วยเหลือของหล่อนก็จะมาถูกที่ถูกเวลาพอดี”

— Mon petit père, il ne faut pas chercher à me tromper. Tu as envie de vendre les Splendeurs de la Beauté elle-même. Mais tu as tort, elle n’y consentirait pas, ni moi non plus.

— Quelle idée bizarre, vas-tu chercher là, Paul Petrowitch ? Les Splendeurs de la Beauté aurait pu se placer aussi bien, si elle avait vécu, et nous aussi, il y a une cinquantaine d’années, où le goût était différent de ce que nous le croyons. Cette femme là doit peser... Qu’est-ce qu’elle ne pèse pas ? Désormais, on ne veut plus que des femmes minces, et on appelle cela avoir l’air distingué. Je suis sûr que les Splendeurs de la Beauté ne rapporterait pas deux cents ducats et elle en voudrait garder au moins la moitié, si non plus. Ce n’est pas ce que j’appellerais une opération. Non, ne me prête pas d’idées ridicules. Qu’est-ce qu’elle ne pèse pas ? Désormais, on ne veut plus que des femmes minces, et on appelle cela avoir l’air distingué. Je suis sûr que les Splendeurs de la Beauté ne rapporterait pas deux cents ducats et elle en voudrait garder au moins la moitié, si non plus. Ce n’est pas ce que j’appellerais une opération. Non, ne me prête pas d’idées ridicules. Je n’ai pas songé une minute aux Splendeurs de la Beauté : à Omm-Djéhâne, je ne dis pas ! Elle n’est pas jolie ; mais elle parle français et russe. Il faudrait lui faire une remise assez forte ; mais, comme nous n’avons pas eu avec elle de frais d’éducation, de nourriture, ni d’entretien, on s’en tirerait. J’ai justement rencontré à Poti un marchand de loupes d’arbres, Français, qui m’a assuré connaître à Trébizonde un ancien Kaïmakam retiré, occupé à rechercher une femme bien élevée, il la veut musulmane afin de s’épargner les ennuis de la conversion. Omm-Djéhâne, ce me semble, conviendrait parfaitement à cette occasion-ci.

— Omm-Djéhâne sera l’affaire de ton Kaïmakam, s’il est l’affaire d’Omm-Djéhâne, répondit le maître de police sentencieusement. Parles-en aux Splendeurs de la Beauté. Tu entendras son avis.

“พ่อคุณเอ๋ย อย่าพยายามหลอกข้าเลย เอ็งอยากจะขายตัวเจ้าของคณะระบำเจิดจรัสเองละสิ แต่เอ็งคิดผิดถนัด หล่อนไม่เอากับเอ็งด้วยหรอก ข้าก็ไม่เอาด้วย”

“ปอล เปโตรวิช เอ็งไปเอาความคิดบ้า ๆ นี้มานจากไหนกัน ดีไม่ดีหล่อนอาจจะเอาตัวของหล่อนไปขายเสียเองถ้าหล่อนกับเรามีชีวิตอยู่ในช่วงห้าสิบกว่าปีที่แล้ว ในยุคที่รสนิยมต่างจากที่เราคิด ยายนั่นน่าจะเป็นนักสัก...นักสักเท่าไรดีนะ นับแต่นี้ไป คนจะอยากได้แต่ผู้หญิงเอบางร่างน้อย และจะเรียกเรือนร่างอย่างนี้มีสง่าราศี ข้ามั่นใจว่าเจ้าของคณะระบำเจิดจรัสคงจะทำได้ไม่ถึงสองร้อยดักแคตด้วยซ้ำ และหล่อนก็คงจะขอเก็บไว้ครึ่งหนึ่งหรือมากกว่านั้น แบบนี้ข้าไม่ได้เรียกว่าทำการค้าด้วยกันหรอก อย่างมากแล้วหาว่าข้าวิกลจริตนะ ข้าไม่ได้คิดถึงเจ้าของคณะระบำเจิดจรัสสักนาทีเดียว แต่ถ้าเป็นยายโอมม์-ญะฮาน ข้าไม่เถียง หล่อนไม่สวยก็จริง แต่หล่อนพูดฝรั่งเศสกับรัสเซียได้ เราอาจจะต้องลดราคาหนัก ๆ หน่อย แต่ด้วยเหตุที่เราไม่ได้ออกเงินค่าเล่าเรียน ค่ากินอยู่ หรือค่าเลี้ยงดู เราจึงไม่น่าจะขาดทุนหรอก ข้าเพิ่งไปเจอพ่อค้าตาไม้ชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อโพตีมา เขายืนยันขันแข็งว่ารู้จักพันเอกอาวโสชาวตุรกีเกษียณอายุราชการคนหนึ่งที่เมืองทรบซอน เขากำลังหากุลสตรีคนหนึ่ง อยากได้สาวมุสลิม จะได้ไม่ต้องกังวลเรื่องเปลี่ยนศาสนา ดูเหมือนว่าโอมม์-ญะฮานจะเหมาะสมกับสถานการณ์นี้ทีเดียว”

ผู้บัญชาการตำรวจสวนตอบเหมือนตดบท “โอมม์-ญะฮานจะเข้ากันได้กับพันเอกชาวตุรกีของเอ็ง ถ้าพันเอกชาวตุรกีของเอ็งเข้ากันได้กับโอมม์-ญะฮาน ไปพูดเรื่องนี้กับเจ้าของคณะระบำเจิดจรัสเถอะ เพื่อจะได้ความคิดเห็นของหล่อนกลับมา”

Sur ce dernier mot, les associés se séparèrent ; mais ici une remarque doit trouver sa place. On aurait tort de croire dans l'Ennemi de l'Esprit quelque disciple des traîtres de mélodrame, ou simplement un homme tant soit peu méchant. Il n'était ni l'un ni l'autre. En tant que moralité, il avait les idées de ses coreligionnaires : ce n'était pas sa faute, puisqu'il avait été élevé par eux, avec eux et comme eux ; mais on pourrait presque dire qu'il y allait innocemment, puisqu'il ne voyait aucun mal dans ce qu'il supposait être la raison et la vérité. C'était un esprit tortu et dévoyé, mais non pas un drôle à proprement parler, et, quant à son commerce, il le conduisait avec une tranquillité de conscience peut-être aussi justifiée que celle dont Messieurs les entrepreneurs d'entreprises matrimoniales, à Paris, sont assurément pourvus après quarante ans de succès. Les lois européennes défendent sévèrement la traite des esclaves ; cela est exact ; à ce titre, le maître de police russe, le marchand arménien, le spéculateur américain et le commis-voyageur français, tous chrétiens, étaient des coquins purs et simples. Mais l'Ennemi de l'Esprit et sa clientèle asiatique avaient de quoi se tenir l'âme en repos, dans un pays où les mariages ne se contractent jamais, en suivant les conditions même les plus régulières, que par ces ventes, au moins simulées, de la femme et où l'esclave homme prend rang dans la famille immédiatement après les enfants et avant les domestiques. Ceci soit dit non pas pour élever Grégoire Ivanitch sur un pavois, mais uniquement pour le présenter sous son vrai jour. C'était, et voilà ce qu'on en peut affirmer avec justice, un bon vivant par démonstration, dogmatiquement débarrassé de toute espèce de scrupule quant à la poursuite de ses plaisirs et de ceux des autres, nativement obligeant, et, du reste, ne voulant du mal à qui que ce soit au monde, excepté bien entendu à l'Esprit, à cause de tous nos malheurs d'ici-bas. Il tenait à ce point.

พอจบคำ ทั้งคู่ก็แยกย้ายกันไป แต่ต้องตั้งข้อสังเกตไว้สักหน่อย เราอาจเข้าใจผิดคิดว่า ศัตรูแห่งพระจิตเป็นหนึ่งในบรรดาคนที่ไม่ชอบเรื่องประโลมโลกหรือออกจะใจร้ายอยู่บ้าง แต่เขาไม่ได้เป็นทั้งสองอย่าง ในแง่ของศีลธรรม เขามีความคิดแนวเดียวกับคนร่วมศาสนาไม่ใช่ความผิดของเขาหรอก ก็ในเมื่อเขาได้รับการเลี้ยงดูมาโดยคนพวกนั้น เติบโตมากับคนพวกนั้น และเติบโตขึ้นมาเป็นคนพวกนั้น แต่แทบจะกล่าวได้ว่าเขาเดินไปตามทางนั้นโดยซื่อ เพราะว่าเขาไม่เห็นเรื่องเลวร้ายใด ๆ แฝงอยู่ในสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นเหตุผลและความจริง เป็นจิตที่บิดพลิ้วออกนอกกลุ่มนอกทางแต่ก็ไม่ได้เป็นตัวก่อปัญหาที่แท้จริง และในเรื่องการทำมาค้าขาย เขาก็ดำเนินกิจการอย่างไม่น่าทรนใจ อาจไม่แตกต่างไปจากของบรรดาเจ้าของกิจการหาку่แต่งงานที่ปารีสซึ่งประสบความสำเร็จอย่างล้นหลามมายาวนานถึงสี่สิบปี เป็นเรื่องจริงที่กฎหมายต่าง ๆ ในยุโรปห้ามการค้าหาอย่างเด็ดขาดเป็นเรื่องจริง ถ้ามองในแง่นี้ ผู้บัญชาการตำรวจชาวรัสเซีย พ่อค้าชาวอาร์เมเนีย นักเก็งกำไรชาวอเมริกัน และพ่อค้าเร่ชาวฝรั่งเศส ทั้งหมดล้วนเป็นชาวคริสต์ที่ชั่วบริสุทธิ์โดยธรรมชาติ แต่ศัตรูแห่งพระจิตและพวกลูกค้าชาวเอเชียสามารถอยู่ได้อย่างสบายอกสบายใจมาพอสมควร ในบ้านเมืองที่การแต่งงานสำเร็จบริบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้หญิงถูกขายหรืออย่างน้อยก็ทำที่ว่าถูกขาย โดยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กระทำกันอยู่เป็นธรรมดาสามัญที่สุด และในดินแดนที่หาสหายจะมีลำดับความสำคัญในครอบครัวเป็นรองก็แต่เพียงเด็ก ๆ และอยู่เหนือคนรับใช้ แต่ที่กล่าวเช่นนี้หาได้เพื่อยกย่องเชิดชูกรีกอริ อีวานิชไม่ว่าแต่เพื่อจะเผยให้เห็นตัวตนที่แท้จริงของเขา อาจกล่าวได้โดยปราศจากอคติว่าเขาเป็นคนที่ใช้ชีวิตด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ปราศจากความตะขิดตะขวงใจใด ๆ โดยสิ้นเชิงยามเมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับการหาความสำเร็จสำราญให้ตนเองและคนอื่น นั่นก็เพราะเขาชอบเอาอกเอาใจคนอื่นมาแต่อ่อนแต่อก อีกอย่างเขาไม่เคยคิดร้ายกับใครเว้นแต่เพียงกับพระจิต เพราะเป็นผู้นำความทุกข์ทั้งหลายมาสู่เรา เขาจึงยึดมั่นกับเรื่องนี้มาก

Quand il eut quitté le maître de police, il se rendit chez les Splendeurs de la Beauté, et trouva cette dame dans un état de santé aussi satisfaisant qu'il l'avait laissée lors de leur dernière entrevue. Elle se tenait dans une chambre, qui, pour être de construction à peu près européenne, n'en était pas moins meublée et accommodée à la tatare. À la vérité, on voyait pendre sur les murailles, blanchies à la chaux, des cadres dorés contenant des gravures coloriées représentant l'histoire de Cora et d'Alonzo, plus un portrait lithographié du maréchal Paskewitch orné de moustaches épouvantables, et, par une idée vraiment très ingénieuse de l'artiste, regardant d'un œil du côté d'Érivan et suivant de l'autre la direction de Varsovie ; mais à part ces emprunts à un luxe exotique, le tapis jeté sur le sol était persan, et le long des murs s'étendaient des petits matelas étroits, formant divans et recouverts d'étoffes du pays. Les Splendeurs de la Beauté, avec un visage de pleine lune, des yeux comme deux diamants noirs un peu éteints, une bouche de grenade et une opulence de formes dans toute sa personne, qui eût ravi en extase un véritable Osmanli, était affaissée sur elle-même au milieu d'un amas de coussins, et fumait méthodiquement son tjibouk, qu'elle soutenait de la main droite, tandis que de la gauche, paresseusement posée sur le matelas, elle tournait les grains de son tesbyh ou chapelet musulman. Bref, elle suivait consciencieusement le cours de ses occupations journalières qui consistaient à ne rien faire.

Il serait hardi de prétendre qu'elle ne pensait à rien. Cet état paradisiaque existe pour les hommes dans beaucoup de pays, mais il est à douter que nulle part il soit accessible aux femmes. La maîtresse danseuse songeait donc probablement à quelque chose. En apercevant Grégoire Ivanitch, elle lui dit avec une sorte de vivacité.

เมื่อเขาแยกกับผู้บัญชาการตำรวจแล้ว ก็ไปที่บ้านของเจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัส และเจอเจ้าหล่อนในสภาพเรือนร่างที่น่าพิศมัยไม่ต่างจากครั้งก่อนที่พบกัน หล่อนอยู่ในห้องห้องหนึ่งที่แม้จะให้สนิมอย่างยุโรป แต่ยังคงแต่งเรือนและปรับสิ่งนั่นสิ่งนี้ให้เข้ากับจริตของชาวตาดาร์ไม่น้อยไปกว่ากัน อันที่จริง บนผนังฉาบปูนขาวมีงานภาพพิมพ์ลงสีเล่าเรื่องราวของโกราและอาลอนโซใส่กรอบรูปสีทองแว่นไว้อย่างหลายภาพ นอกจากนั้น ยังมีภาพพิมพ์หินรูปเหมือนของจอมพลปัสเกวิช ไว้นวดทรงน่าเกลียดน่ากลัว และด้วยความคิดอันสุดแสนจะสร้างสรรค์ของศิลปิน ดาข้างหนึ่งของจอมพลมองไปทางเมืองเยเรวาน อีกข้างหนึ่งมองไปทางเมืองวอร์ซอ นอกเหนือจากข้าวของหรูหราฟู่ฟ่าอันหยิบยืมมาจากวัฒนธรรมอื่นเหล่านี้แล้ว มีแค่พรมที่ปูอยู่บนพื้นซึ่งเป็นของเปอร์เซีย ตามแนวผาผนังปูพุกเล็ก ๆ แคบ ๆ หุ้มด้วยผ้าพื้นเมืองใช้เป็นเบาะนั่ง นายหญิงแห่งคณะระบำเจ็ดจรัส เจ้าของใบหน้าดังจันทร์เพ็ญ ดวงตาดูจมนิลที่ออกจะหม่นมัวเล็กน้อย ปากแดงดั่งเม็ดทับทิม และทรวดทรงอันสมบูรณ์ทั้งเรือนร่างที่อาจทำให้ชายอดโตมันแท้ ๆ เคลิบเคลิ้มหลงใหลมาก่อน กำลังนั่งเอกเขนกกลางกองหมอนอิง สูดยาอย่างชะมัดเข้มข้นจากกลองซ็อบุกซึ่งหล่อนถือไว้ในมือขวา ขณะเดียวกันมือซ้ายซึ่งพาดอยู่อย่างเกียจคร้านบนพุกก็หมุนลูกดิสโก้หรือลูกประคำของอิสลาม กล่าวอย่างรวบรัดก็คือหล่อนกำลังตั้งอกตั้งใจทำกิจวัตรประจำวันของหล่อนอันได้แก่การไม่ทำอะไรเลย

อาจจะดูหักหาญไปหน่อยหากกล่าวว่าหล่อนไม่คิดทำอะไรเลย สภาวะดังเยือนวิมานแมนเช่นนี้คือสิ่งปรกติของผู้ชายในหลาย ๆ ดินแดน แต่น่าสนใจที่ที่ไม่มีผู้หญิงที่ไหนเลยจะมีทางเข้าถึงสภาวะนี้ได้บ้าง ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าครูสอนเต้นระบำกำลังคิดอะไรสักอย่างอยู่ เมื่อเห็นกรีกอริ อีวานิช.หล่อนก็กล่าวทักทายอย่างขึ้นบานว่า

— Selam Aleykum ! Vous êtes le bienvenu !

— Aleyk-ous-Selam ! madame, repartit l'Ennemi de l'Esprit, mes yeux deviennent brillants du bonheur de vous voir !

— Bismillah ! Asseyez-vous, je vous prie !

Elle frappa des mains. Une servante fort sale apparut.

— Apporte ici une bouteille de raki et deux verres.

Grégoire ayant pris place, l'eau-de-vie se trouvant entre lui et la dame de céans, deux ou trois accolades furent données à la bouteille, puis les interlocuteurs se trouvant dans un état confortable, ils commencèrent la conversation.

Madame, dit l'Ennemi de l'Esprit, je viens de proposer au respectable Paul Petrowitch une très belle occasion de faire le bonheur d'Omm-Djéhâne.

— Si vous faites son bonheur, répondit les Splendeurs de la Beauté, elle en sera peut-être reconnaissante, mais, encore faudrait-il savoir comment vous l'entendez.

Grégoire Ivanitch agita la main droite en l'air et secoua la tête d'un air de désintéressement et de magnanimité.

"อัสลามุออลัยกุม ยินดีต้อนรับเจ้าค่ะ"

"วาออลัยกุมมุสลาม แม่หญิง ตากระผมลูกสาวอย่างเป็นสุขเมื่อได้เห็นคุณ" ศัตรูแห่ง
พระจิตตอบกลับ

"บิสมิลละห์ นั่งลงเถิดพ่อ"

หล่อนตบมือ หญิงรับใช้เนื้อตัวมอมแมมเดินเข้ามา

"ไปเอาเหล้าราก็มาขวดหนึ่ง แก้วสองใบ"

กรีกอริลงนั่ง เหล้าตั้งอยู่ระหว่างเขาและนายหญิงเจ้าของบ้าน เขารินเหล้าใส่แก้วสอง
สามครั้ง จากนั้นคู่สนทนาทั้งสองซึ่งอยู่ในบรรยากาศสบาย ๆ ก็เริ่มคุยกัน

"แม่หญิง กระผมเพิ่งจะเสนอโอกาสแสนงามแก่ท่านปอล เปโตรวิชผู้นำนับถือที่จะช่วย
ให้โอมม์-ญะฮานมีความสุข" ศัตรูแห่งพระจิตเอ่ยขึ้น

"ถ้าคุณทำให้หล่อนมีความสุข หล่อนอาจจะสำนึกบุญคุณก็ได้ แต่ก็ต้องดูก่อนว่า
ความสุขของคุณหมายถึงอะไร" เจ้าของคณะระบำเจดจรัสตอบ

กรีกอริ อีวานิช โบกมือขวา พร้อมสั่นหัวอย่างไม่ยี่หระตามแบบคนโอบอ้อมอารีแล้วพูด

ขึ้น

— Bah ! dit-il, je le sais ! Si j'étais pour quelque chose dans l'affaire, elle ne se montrerait pas plus touchée aujourd'hui qu'elle ne l'a été il y a trois mois ; elle ne veut pas entendre parler de son serviteur, c'est convenu, et son serviteur n'est pas du tout disposé à se laisser venir du mal à l'estomac pour qu'on le dédaigne. Ces sottises-là sont du ressort des serviteurs de l'Esprit. Non ! Laissez-moi de côté. Je viens bonnement proposer à Omm-Djéhâne de la marier à un Kaïmakam. Pour tout vous dire, j'avais emporté l'autre jour sa photographie, telle qu'il y a huit ans la femme du général l'avait fait faire. Je l'ai montrée au digne homme dont je vous parle, et, vraiment, il a pris feu. C'est un digne homme, je le répète. Il n'a que soixante-dix ans ; on le trouve musulman sévère ; il ne boit ni vin ni eau-de-vie, cela plaira à Omm-Djéhâne qui déteste si fort ce qui est bon ; il a une horreur encore plus prononcée pour les Européens, ce qui lui conviendra également, à elle, dont le sentiment n'est pas bien caché là-dessus ; enfin il est riche. Je lui connais des terres dans trois villages des environs de Batoum, et il a par-dessus le marché un joli revenu provenant des mines d'argent de Gumush-Khanêh. Voyez ce que vous voulez faire.

— J'aime tendrement Omm-Djéhâne, répliqua les Splendeurs de la Beauté. C'est ma fille adoptive. Mon cœur saigne déjà en entendant vos paroles ; que sera-ce lorsqu'il faudra me séparer de cette enfant ? Je vais mourir de mille morts ; on m'enterrera ; on m'enterre ! Cela mérite considération. Combien me donnera-t-on pour consentir à de pareils sacrifices ?

“แหม กระผมรู้น่า ถ้ากระผมมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ว่า สามเดือนที่แล้วหล่อนแสดงอาการไม่แยแสอย่างไร จวบจนวันนี้หล่อนก็ยังคงจะเป็นเช่นนั้นอยู่ แม่เด็กคนนั้นไม่อยากได้ยินใครพูดถึงเข้ารับใช้ของหล่อนหรอก แล้วหล่อนก็ได้อย่างนั้น และเข้ารับใช้คนนี้จะไม่ยอมถูกทำร้ายแล้วให้มีเรื่องหยามกันเกิดขึ้น ปล่อยให้พวกผู้รับใช้พระจิตอยู่กับเรื่องหาสาระมิได้พวกนี้ไปเถิด กระผมไม่เอาด้วยหรอก กระผมมาเสนอให้โอมม์-ญะฮานแต่งงานกับพันเอกชาวตุรกีคนหนึ่ง กระผมจะไม่ปิดบังละวันก่อน กระผมเอารูปถ่ายโอมม์-ญะฮานไปให้ผู้การคนนั้นดู เหมือนที่ภรรยาของท่านนายพลเคยทำเมื่อแปดปีที่แล้ว พอกระผมเอารูปของหล่อนให้สุภาพบุรุษท่านนั้นดู ไฟรักก็ลุกโผลงขึ้นทันที กระผมขออภัย ท่านเป็นสุภาพบุรุษนะ ท่านอายุแค่เจ็ดสิบปี ผู้คนต่างก็เห็นว่าท่านเป็นมุสลิมที่เคร่งครัด ไม่ดื่มทั้งสุราและเหล้าองุ่น โอมม์-ญะฮานผู้ซิงซังของดี ๆ น่าจะชอบ ยิ่งไปกว่านั้น ท่านยังรังเกียจชาวยุโรปอย่างออกหน้าออกตาซึ่งทำให้ท่านสมกับหล่อนผู้ไม่เคยปิดบังความรู้สึกแบบเดียวกัน สุดท้ายคือท่านรวย กระผมรู้ว่าท่านครอบครองที่ดินของหมู่บ้านสามแห่งรอบ ๆ เมืองบาตูมิ และที่เหนือไปกว่านั้นอีก ท่านมีรายได้งามจากเหมืองเงินในเมืองก็มีชานาเน ดุอาแล้วกันว่าท่านจะทำอะไรต่อได้”

เจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัสตอบ “ฉันรักโอมม์-ญะฮานอย่างกับแก้วตาดวงใจ หล่อนเป็นลูกเลี้ยงฉันนะ ใจฉันแทบขาดเมื่อได้ยินคำพูดของคุณ จะเกิดอะไรขึ้นเมื่อฉันต้องแยกจากเด็กคนนั้น ฉันคงตายช้าตายซากถูกฝังแล้วถูกฝังอีก ฉันคงต้องคิดหนักหน่อยละ แล้วจะให้ฉันทำไฉนล่ะสำหรับการยอมเสียสละขนาดนี้”

Grégoire Ivanitch se caressa le menton :

— C'est, en effet, une affaire de conséquence. Omm-Djéhâne recevra un tiers de ce que donne le Kaïmakam ; j'aurai le second tiers comme ayant été le promoteur de cette heureuse union, et vous partagerez le troisième tiers avec notre bon et cher ami le maître de police. L'acheteur offre deux mille roubles argent.

— Deux mille roubles argent ? répondit la maîtresse chanteuse, d'un air consterné ; y pensez-vous ? Comment avez-vous pu écouter une pareille proposition sans éclater de rire ! Une fille, qui est une perle de vertu et d'innocence, qui n'a jamais dansé que devant les personnes les plus respectables, comme des généraux et des colonels ; tout au plus (une fois ou deux !) devant des majors ! Une fille qui parle le russe et le français comme ceux qui les ont inventés et qui peut écrire et lire, et qui sait la géographie ! Une fille qui...

Grégoire Ivanitch lui mit la main sur la bouche avec une douce familiarité et continua lui-même la litanie :

— Une fille qui est charmante, mais très maigre, avec des yeux assez jolis, mais bleus, et pas très tendres à l'ordinaire ; une fille qui sait une foule de belles choses, je l'avoue, mais qui manie également le couteau d'une manière fort agréable, comme j'en ai reçu moi-même la preuve dans l'épaule, et qui, par malheur, n'est pas toujours d'une humeur accorte ; une fille, enfin, qui est un diable incarné ! Pour ma part, je considère que la payer deux mille roubles, c'est faire son propre malheur aussi cher qu'il est possible.

— Mais un sixième de la somme et rien de plus pour moi !

— Vous voulez dire un tiers !

— Comment ? Mais je partagerai avec Paul Petrowitch !

กรีกอริ อีวานิชเอามือลูบคาง

“ก็จริงที่เรื่องนี้มันสำคัญ โอมม์-ญะฮานจะได้รับเงินหนึ่งในสามจากเงินที่พันเอกชาวตุรกีเสนอให้ กระผมน่าจะได้ในหนึ่งในสามในฐานะพ่อสื่อของการจับคู่ขึ้นครั้งนี้ ที่เหลืออีกหนึ่งในสามเป็นของคุณ คุณก็เอาไปแบ่งกับผู้บัญชาการตำรวจเพื่อนรักแสนดีของเรา ท่านผู้ซื้อเสนอราคาให้สองพันรูเบิลเงิน”

ครูสอนระบำตอบกลับด้วยสีหน้าสลด “สองพันรูเบิลเงินนี้นะ คุณคิดอย่างนั้นจริงหรือ ได้ยินข้อเสนออย่างนี้แล้วพวกคุณไม่หวั่นรอถ้าออกมาได้อย่างไร เด็กสาวผู้เป็นเลิศทั้งในด้านคุณธรรมและความบริสุทธิ์ ผู้เคยร่ำรำเฉพาะต่อผู้คนผู้นำเคารพนับถืออย่างบรรดานายพลและบรรดาผู้การอย่างเลวสุดก็แค่ครั้งสองครั้งเท่านั้นต่อหน้าคนระดับผู้พัน เด็กสาวผู้พูดภาษารัสเซียและภาษาฝรั่งเศสได้เหมือนกับคนที่คิดภาษาเหล่านี้ขึ้นมา แลผมยังอ่านออกเขียนได้ แลยังรู้เรื่องภูมิศาสตร์อีกนะ เด็กสาวผู้...”

กรีกอริ อีวานิช เอามือปิดปากหล่อนไว้อย่างคนคุ้นเคยกันดีและรายต่อไปว่า

“เด็กสาวที่ทรงเสน่ห์แต่หอมกะหร่อง กับดวงตาที่สวยงามใช้ได้แต่สีฟ้า กับแววตาไม่ค่อยอ่อนหวานยามปกติ ยอมรับเลยว่า หล่อนเป็นเด็กสาวที่รู้จักเรื่องดี ๆ มากมายแต่กลับใช้มืดได้อย่างน่าประทับใจเหลือหลายด้วยเช่นกัน เหมือนอย่างที่ผมเคยเจอมากับตัวแล้วตรงหัวไหล่ และที่น่าเสียดายคือ หล่อนเป็นเด็กสาวที่อารมณ์ไม่คงเส้นคงวา สรุปลือ นีมันปิศาจในร่างเด็กสาวชัด ๆ สำหรับกระผมแล้ว การจ่ายสองพันรูเบิลซื้อตัวหล่อนก็เหมือนกับสร้างทุกสิ่งให้ตนเองด้วยราคาที่แพงที่สุดเท่าที่จะทำได้”

“แต่ฉันได้หนึ่งในหกแค่นั้นเองนะ”

“คุณได้ในสามต่างหากล่ะ”

“ได้อย่างไรละ ก็ฉันยังต้องแบ่งเงินกับปอล เปโตรวิชอีกนะ”

— C'est-à-dire que vous lui prendrez tout, en outre de ce que vous lui enlevez déjà. Croyez-vous que, lorsqu'il a bu, il ne pleure pas dans mon sein pour la misère où vous le réduisez ? "Grégoire Ivanitch, me dit-il, cette femme-là est si belle, si aimable, si souriante, qu'elle me mettra au tombeau dans le même costume que j'avais en venant au monde !" Et alors il verse des flots de larmes, il faut que je lui essuie le visage et que je le couche moi-même. Ne me dites donc pas de folies ! Vous aurez un tiers pour vous, et c'est à prendre ou à laisser !

— Hé bien ! Grégoire Ivanitch, vous êtes pour moi un véritable père, je ne me lasse pas de le répéter. Je m'écrie souvent, quand je suis toute seule : Splendeurs de la Beauté, souviens-toi que Grégoire Ivanitch est ton père ! Dites seulement à Paul Petrowitch de me donner une montre en or, avec des fleurs en émail dessus, pareille à celle de la gouvernante de la province, et alors je parlerai à Omm-Djéhâne.

— Je ne me mêle pas de ces affaires-là. Vous tirerez de Paul Petrowitch ce que vous voudrez, et vous n'avez pas besoin d'intermédiaire. D'ailleurs, le temps presse. Voulez-vous ou ne voulez-vous pas commencer dès aujourd'hui notre affaire ?

Les Splendeurs de la Beauté balança sa tête de droite à gauche d'un air subjugué.

— On ne peut rien vous refuser, Grégoire Ivanitch. Wallah ! Billah ! Tallah ! Je vais me mettre à l'œuvre à l'instant ; mais donnez-moi seulement, pour me souvenir de vos bontés, cette petite bague turquoise que vous portez là, à la main gauche. Les turquoises sont un gage de bonheur !

“กระผมหมายความว่า คุณจะได้เงินส่วนของเขาไปทั้งหมด นอกเหนือจากที่คุณเอาของเขาไปแล้ว คุณเชื่อไหมละว่าตอนที่เขาคืบ เขามาขบหน้าร้องไห้ลงกับอกกระผมแล้วโอดครวญถึงความทุกข์เวทนาที่คุณทำให้เขาต้องประสบ เขาพูดว่า ‘กรีกอริ อีวานิช นางนั้นช่างสวยเหลือเกิน น่ารักเหลือเกิน ช่างสดใสเหลือเกินเสียจนกระทั่งหล่อนจะฝังกระผมลงโลงทั้งที่ยังใส่ชุดเดิมเหมือนตอนออกมาดูโลก’ ตอนนั้นเขาก็ น้ำตาไหลพราก ผมต้องเช็ดหน้าเช็ดตาให้ แล้วยังต้องพาเขาเข้าอนด้วย เพราะฉะนั้น อย่ามาพูดเรื่องอะไรบ้า ๆ กับกระผมหน่อยเลย อย่างไรเสียคุณก็ได้เงินหนึ่งในสามนั้นอยู่ดี จะเอาหรือไม่เอา”

“แหม กรีกอริ อีวานิช คุณนี่เหมือนเป็นพ่อแท้ ๆ ของฉันเลย ฉันพร่ำบอกตัวเองอย่างนั้นตลอดเวลา ฉันพูดบ่อย ๆ ตอนอยู่คนเดียว ว่า ‘แม่คนงามเจ้าของคณะระบำเจดจรัส จำไว้นะ กรีกอริ อีวานิชเป็นพ่อของเธอ’ ไปบอกปอล เบโตรวิชเลยว่าเอานาฬิกาข้อมือทองประดับลายดอกไม้ลงยามาให้ฉัน เอาแบบเดียวกับของภริยาข้าหลวงมณฑลนี้ด้วย แล้วฉันจะไปพูดกับโอมม์-ญะฮานให้”

“อย่าดึงกระผมไปยุ่งกับเรื่องนั้นเลย คุณอยากได้อะไร คุณก็ไปเอามาจากปอล เบโตรวิชอยู่แล้วนี่ ไม่เห็นต้องใช้คนกลางเลย อีกอย่าง เวลากระชั้นเข้ามาเรื่อย ๆ คุณจะเริ่มงานของเราวันนี้เลยไหมละ หรือต้องรอไปอีก”

เจ้าของคณะระบำเจดจรัสโคลงศีรษะอย่างยอมจำนน

“เราไม่เคยปฏิเสธคุณได้แม้แต่ครั้งเดียว กรีกอริ อีวานิช วัลเลาะห์ ! บิลเลาะห์ ! ตัลเลาะห์ ! ฉันจะเริ่มงานเดี๋ยวนี้เลย แต่ก่อนอื่น ฉันขอแหวนเทอร์ควอยส์วงเล็กที่คุณสวมอยู่ที่มือซ้าย เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงคุณงามความดีของคุณ ได้ไหมละ เทอร์ควอยส์นี่เป็นเครื่องรางนำโชคดีมีสุขนะ”

L'Ennemi de l'Esprit ôta galamment la bague de son doigt et la présenta à la dame, qui la posa d'abord sur son front, puis tira de son sein une bourse de cachemire où elle enferma sa nouvelle conquête parmi d'autres plus anciennes. Cela fait, Grégoire Ivanitch prit congé ; et, tout aussitôt, les Splendeurs de la Beauté, faisant un effort sensible, souleva sa masse opulente, la dressa sur ses pieds, et, avec un balancement de hanches, qui, journellement, ravissait en extase d'innombrables admirateurs, elle sortit de la chambre, son tjibouk d'une main et son chapelet de l'autre. Elle passa, sans s'y arrêter, devant chaque porte des cellules habitées par plusieurs de ses élèves, et elle ouvrit, enfin, celle d'Omm-Djéhâne. Elle entra.

L'appartement était petit, étroit. Il n'y avait, dans un angle, qu'un sofa très court. Pas de gravures européennes ; aucune espèce de luxe nulle part ; pas de tjibouk ; Omm-Djéhâne ne fumait pas ; aucun verre, aucune bouteille ; elle ne buvait pas ; non, rien, pas même un pot de rouge ni de blanc de céruse, elle ne se fardait pas, ce qui était inouï chez une personne de la ville, et les personnes qui lui voulaient le plus de bien citaient cette bizarrerie comme un des traits les plus regrettables de son caractère.

Lorsque sa maîtresse entra, la jeune danseuse était assise, la joue appuyée sur sa main gauche, le coude sur un coussin. Elle regardait droit devant elle, livrée à une abnégation absolue de sa pensée et de ses sens. Elle était vêtue d'une robe étroite de soie cramoisie à raies jaunes parsemées de fleurs bleues ; un mouchoir de gaze rouge, brodé d'or, était entortillé dans ses cheveux noirs ; elle portait au cou un collier d'or émaillé, et aux oreilles ainsi qu'aux bras des ornements de même matière.

ศัตรูแห่งพระจิตถอดแหวนออกจากรั้วอย่างสุภาพบุรุษแล้วส่งให้เจ้าหล่อน หล่อนรับแหวนไปแต่ะที่หน้าผากก่อนจะดึงถุงเงินผ้าแคชเมียร์ออกมาจากหน้าอกแล้วก็หย่อนบรรณาการชิ้นใหม่ลงไปพร้อมกับข้าวของอันเก่าที่หล่อนได้มา จากนั้น กรีกอริ อีวานิช ก็ขอตัวกลับไป และทันใดนั้นเจ้าของคณะระบำเจดจรัสก็ใช้ความพยายามอย่างมากย่นร่างมหิมาของหล่อนลุกขึ้นยืนและเดินสายเอวที่มอบความสำเร็จสำคัญให้แก่ผู้ชมจำนวนไม่ถ้วนอยู่ทุกเมื่อเชิวันออกไปจากห้องนอน มือหนึ่งถือกล่องช็อกโกแลต อีกมือถือสายลูกประคำ หล่อนเดินไปไม่หยุดผ่านประตูห้องพักในอาคารที่ลูกศิษย์ของหล่อนพักอยู่ห้องแล้วห้องเล่าและเปิดประตูเข้าไปในห้องของโอมม์-ญะฮานในที่สุด

ที่พักเล็กคับแคบ มีเพียงม้านั่งนวมตัวสั้น ๆ ตั้งอยู่ตรงมุมห้อง ไม่มีรูปแกะสลักอย่างยุโรป ไม่มีของหรูหราชิ้นใดอยู่เลย ไม่มีกล่องสบู่ช็อกโกแลต เพราะโอมม์-ญะฮานไม่สบู่ ไม่มีแก้ว ไม่มีขวดสุรา เพราะหล่อนไม่ดื่ม ไม่มีแม้แต่กระปุกผงตะกั่วทั้งสีแดงและสีขาว หล่อนไม่ผัดหน้า เป็นเรื่องเหลือเชื่อเพราะทั้งเมืองมีหล่อนคนเดียวที่ไม่ทำ และเหล่าผู้ปรารภนาดีอย่างเหลือล้นต่อหญิงสาวต่างก็โจษถึงนิสัยประหลาด ๆ ข้อนี้ของหล่อนว่าเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่สุดเรื่องหนึ่งในบุคลิกของหล่อน

เมื่อนายหญิงของหล่อนเข้ามาในห้อง นางระบำสาวกำลังนั่งชบแก้มกับมือซ้าย ศอกวางบนหมอนอิง ตามองตรงไปข้างหน้า ไร้อารมณ์ความรู้สึกใด ๆ ทั้งสิ้น หล่อนสวมชุดกระโปรงผ้าไหมรัดรูปสีแดงเข้มเดินรื้อสีเหลืองพาดประดับลายดวงดอกไม้สีน้ำเงินกระจัดกระจาย ผสมสีดำมีผ้าโปรงปักลายทองคลุมอยู่ ประดับลำคอด้วยสร้อยทองลงยา ส่วนที่ใบหูและที่แขนก็ใส่เครื่องประดับทองลงยาเช่นกัน

Grégoire Ivanitch avait raison : Omm-Djéhâne n'était pas ce qui s'appelle jolie. Cependant il en avait été touché et préoccupé, et cela s'expliquait. Une séduction puissante s'exhalait de cette jeune fille. À vouloir en détailler les causes, on ne les retrouvait pas ; cependant on ne cessait pas d'en sentir l'action. C'était une de ces créatures qui entraînent, qui enivrent, qui ensorcellent, et qui ne vous disent ni pourquoi, ni comment. En vérité, un critique froid n'eût trouvé qu'un seul adjectif à lui appliquer. Il eût dit d'elle : Elle est étrange ; mais aucun critique n'eût pu rester froid en sa présence.

— Mon âme, dit les Splendeurs de la Beauté, en s'asseyant à côté de sa pensionnaire, écoutez-moi bien, il s'agit d'un grand mystère.

Là-dessus, quand elle vit les yeux d'Omm-Djéhâne attachés sur les siens, elle lui raconta, d'un bout à l'autre, la conversation qu'elle venait d'avoir avec Grégoire Ivanitch.

Aux nombreuses précautions oratoires qu'elle employa, aux phrases séduisantes intercalées dans son récit, à l'accent mielleux et caressant donné à toutes ses paroles, à ses réticences, à ses nombreux serments, il était clair que la maîtresse danseuse ne s'attendait pas à convertir aisément la jeune lesghy. Aussi fut-elle agréablement surprise, quand, après un moment de réflexion assez court, celle-ci lui fit une réponse encourageante et qu'elle n'avait pas prévue.

— Comment, dit-elle, serais-je sûre que ce Grégoire Ivanitch et les autres ne me tendent pas un piège ?

— Tu serais donc disposée, fleur de mon âme, à accepter le Kaïmakam pour mari ?

— Tout de suite, mais je ne veux pas être trompée.

Elle dit ces mots rudement ; ses yeux qui, déjà, n'étaient pas naturellement à fleur de tête, mais un peu tragiquement enfoncés sous un front bombé, semblèrent se creuser davantage, et toute l'expression de son visage fut si parlante, que les Splendeurs de la Beauté répondit avec conviction :

กรีกอริ อีวานิชพุตถูก จะเรียกโอมม์-ญะฮานว่าเป็นคนสวยไม่ได้ ถึงจะพูดอย่างนั้น แต่ตัวเขาเองก็ต้องใจและหมกมุ่นกับเจ้าหล่อนอยู่ดี อันเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ เพราะเสน่ห์อันทรงพลังแผ่ซ่านออกมาจากตัวของเด็กสาวคนนี้ ถ้าจะไล่เลียงเหตุผล เราคงไม่มีวันพบ กระนั้น เราก็คงรู้สึกได้ว่ามีพลังปล่อยออกมาอย่างไม่หยุดหย่อนจากกายของหล่อน โอมม์-ญะฮานเป็นหนึ่งในบรรดาสัตว์โลกที่มีอำนาจชักจูง ทำให้มัวเมา มีมนต์สะกด และไม่บอกเราว่าทำไมหรืออย่างไร หากจะให้ใครวิจารณ์อย่างไรความรู้สึก เขาผู้นั้นก็คงจะหาคำคุณศัพท์มาได้คำเดียว เขาคงจะพูดว่า หล่อนแปลก แต่เอาเข้าจริง คงจะไม่มีใครวิจารณ์คนไหนจะเย็นชายุ่งได้เมื่อเจ้าหล่อนอยู่ตรงหน้า

“แก้วตาดวงใจของแม่ ฟังแม่ให้ดี ๆ นะจ๊ะ แม่มีเรื่องลับสำคัญมาบอกหนู” เจ้าของคณะระบำเจดจรัสเอ๋ยขณะลงนั่งข้าง ๆ นางระบำในสังกัด

เมื่อหล่อนสบตากับโอมม์-ญะฮานตรง ๆ แล้ว หล่อนก็เล่าเรื่องที่เพิ่งจะคุยกับกรีกอริอีวานิชให้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ

ด้วยวาทศิลป์ที่กลั่นกรองมาแล้วอย่างรอบคอบ ด้วยประโยคล่อลวงต่าง ๆ ที่สอดแทรกเข้ามาในเรื่องเล่า ด้วยน้ำคำกังวานหวานเจี๊ยบประเล้าประโลมซึ่งสอดแทรกอยู่ถ้วนทั่วทุกถ้อยคำของหล่อน ด้วยการพูดเรื่องปกปิดซ่อนเร้นและคำรับรองแข่งขันต่าง ๆ นานา เห็นได้ชัดเลยว่าแม่ครูระบำคาดคิดมาก่อนล่วงหน้าว่าคงไม่อาจทำให้สาวเลสซีส์สถานคล้อยตามได้ง่ายเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้ หล่อนจึงประหลาดใจใหญ่หลวงเมื่อโอมม์-ญะฮานครุ่นคิดอยู่ไม่นาน ก็ให้คำตอบที่ซุ่มซ่อนหัวใจและเป็นคำตอบที่ไม่คาดฝันมาก่อน

“หนูจะมั่นใจได้อย่างไรว่าไอ้เจ้ากรีกอริ อีวานิช และพรรคพวกจะไม่หลอกหนู”

“แม่ยอดชมองอิม ถ้าอย่างนั้นแสดงว่าหนูพร้อมจะรับพันเอกชาวตุรกีเป็นสามีแล้วหรือ”

“หนูพร้อมทุกเมื่อ แต่หนูไม่อยากโดนหลอก”

หล่อนตอบแข็งกร้าว ดวงตาของหล่อนซึ่งโดยธรรมชาติไม่ค่อยจะโปนอยู่แล้วแต่ค่อนข้างจะจมลึกเข้าไปใต้หน้าผากไหนกนุนจนดูเศร้ากลับยิ่งดูจมลึกลงไปอีก สีหน้าของหล่อนบ่งบอกความรู้สึกแรงกล้าเสียจนเจ้าของคณะระบำเจดจรัสต้องตอบกลับไปด้วยน้ำเสียงหายมัน

— Comment veux-tu que l'on s'y joue ? On aurait, je crois, fort à faire.

Omm-Djéhâne ne répondit rien. Elle attacha son regard sur le plancher et tomba dans la rêverie. Sa maîtresse, saisie d'une docilité si merveilleuse, lui passa le bras autour du cou et allait l'embrasser, quand la petite servante sale entra.

— Madame, dit-elle, le seigneur maître de police vous envoie dire qu'il faut venir ce soir chez le gouverneur avec Djemylèh et Talhemèh pour danser.

— Est-ce qu'il y a une fête ?

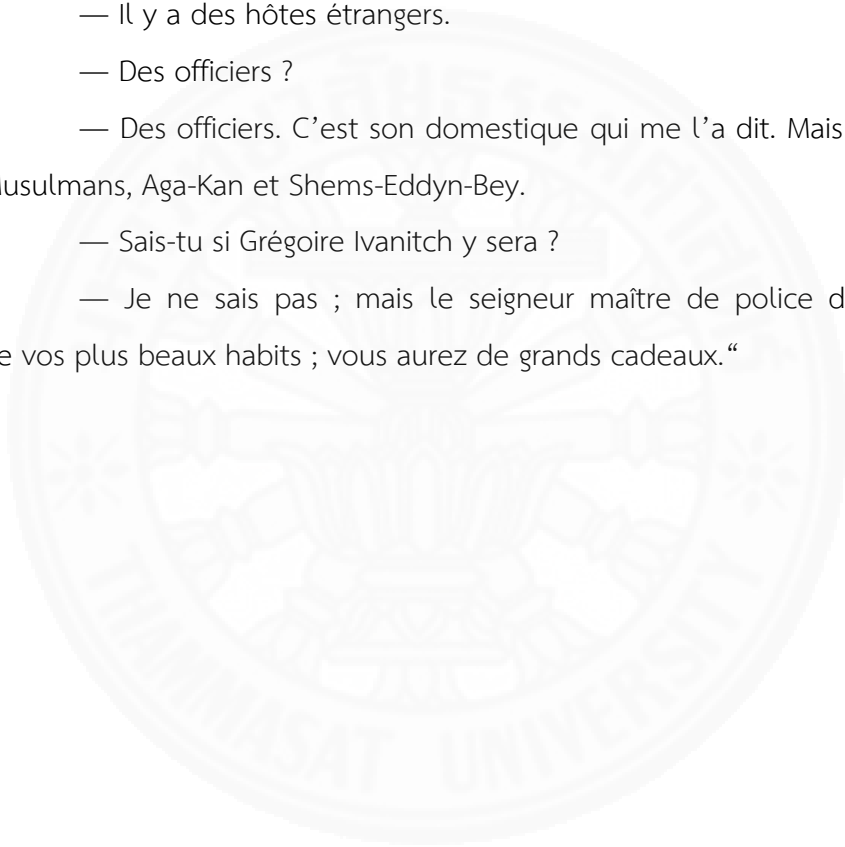
— Il y a des hôtes étrangers.

— Des officiers ?

— Des officiers. C'est son domestique qui me l'a dit. Mais il y aura aussi des Musulmans, Aga-Kan et Shems-Eddyn-Bey.

— Sais-tu si Grégoire Ivanitch y sera ?

— Je ne sais pas ; mais le seigneur maître de police dit qu'il faudra mettre vos plus beaux habits ; vous aurez de grands cadeaux.“

“แล้วหนูจะอยากให้เรารับมือกับเรื่องนี้อย่างไรละ แม้ว่าเรามีอะไรให้ต้องทำอีกมาก”

โอมม์-ญะฮานไม่ตอบ หล่อนจ้องพื้นเหมื้งและตกอยู่ในภวังค์ นายหญิงของหล่อนจับใจ เหลือเกินกับความว่านอนสอนง่ายอันน่าอัศจรรย์นี้ หล่อนทอดแขนไปโอบคอสาวน้อยเอาไว้ก็พอดีกับ ที่เด็กหญิงรับใช้เนื้อตัวมอมแมมเข้ามาในห้อง

สาวใช้แจ้งข่าวว่า “นายหญิงเจ้าข้า ท่านผู้บัญชาการตำรวจส่งคนมาบอกว่าคืนนี้ให้ไปที่ บ้านท่านข้าหลวง พาญะมีละห์กับตัลสะมะห์ไปเดินด้วยเจ้าค่ะ ”

“มีงานเลี้ยงหรือ”

“มีแขกต่างชาติมาเจ้าค่ะ”

“นายทหารหรือเปล่า”

“นายทหารเจ้าค่ะ คนรับใช้ของผู้บัญชาการตำรวจบอกหนูมา แต่จะมีพวกมุสลิมมาด้วย นะเจ้าค่ะ อะเฆาะ-ชานกับซัมส์-อัดดีน-เบย์”

“รู้ใหม่ว่ากรีกอริ อีวานิชจะไปงานด้วยหรือเปล่า”

“หนูไม่รู้เหมือนกันเจ้าค่ะ แต่ท่านผู้บัญชาการตำรวจบอกว่าให้แต่งตัวสวยที่สุดไป เพราะจะมีของขวัญให้อย่างงามเลยเจ้าค่ะ”

La petite souillon sortit.

— De grands cadeaux, de grands cadeaux ! c'est facile à dire, murmura les Splendeurs de la Beauté ; on ne manque jamais de m'en promettre autant chaque fois, et, si j'y croyais, je mourrais de faim. Enfin, on ira, c'est clair. Comment s'en empêcher ? Pour toi, mes yeux, puisque te voilà comme mariée à un Kaïmakam, tu n'as pas besoin d'amuser ces chiens, et tu peux rester ici, si cela t'arrange.

— Cela ne m'arrange pas du tout ; j'irai au contraire avec vous et les autres chez le gouverneur. Voyez ! je viens de faire trois fois de suite l'Istikhareh pendant que vous parliez à Dourr-al-Zemân (la Perle du Temps, c'était le nom authentique de la jeune maritorne), et trois fois j'ai eu le même nombre de grains.

Elle montrait son chapelet qu'elle serrait des deux mains ; elle balbutia entre ses dents un bout de prière et se leva. Les Splendeurs de la Beauté ne trouva absolument rien à répliquer à un argument aussi fort que celui d'une décision de l'Istikhareh, et comme elle venait de se donner des fatigues inusitées, elle rentra dans sa chambre pour dormir jusqu'à l'heure de sa toilette, laissant Omm-Djéhâne réfléchir, s'il lui plairait, à la nouvelle aventure, où la vie déjà si agitée de cette dernière semblait se trouver entraînée.

Il était parfaitement exact que le gouverneur de Shamakha avait l'intention de se mettre en frais. Il donnait à dîner à deux officiers voyageurs en route pour Bakou, le lieutenant Assanoff et le cornette Moreno, et, à cette occasion, il avait invité les officiers du bataillon d'infanterie en garnison dans la ville et son ami de cœur, le maître de police.

เด็กสาวอมแมมกลับออกไป

เจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัสพิมพ์ “รางวัลอย่างงาม รางวัลอย่างงามเลยรี ช่างพูดได้ง่ายเหลือเกินนะ ก็ครั้ง ๆ ก็สัญญาแบบนี้ แล้วถ้าฉันเชื่อนะ ฉันคงอดตายเป็นแน่ เอาเถิด อย่างไรก็ตามเราก็จะไป แล้วเราจะไม่ไปอย่างไรได้เล่า สำหรับหนู แก้วตาดวงใจของแม่ ตอนนี้หนูก็เหมือนแต่งงานไปกับพันเอกชาวตุรกีคนนั้นแล้ว เพราะฉะนั้น หนูไม่ต้องไปให้ความสำเร็จสำราญแก่ไอ้พวกหมา ๆ พวกนั้นหรอก หนูอยู่ที่นี้ก็ได้ ถ้าสบายใจ”

“จะให้หนูไปมอบความสุขให้คนพวกนั้นนะ ไม่ได้เหลือบ่ากว่าแรงหนูเลย หนูกลับอยากไปบ้านท่านข้าหลวงพร้อมกับแม่และพวกเรามากกว่า เห็นไหมล่ะ หนูทำอิสติคอเระห์ไปแล้วตั้งสามครั้งระหว่างที่แม่พูดอยู่กับคูราร์-อัล-ชะมาน (ชื่อจริงของเด็กหญิงรับใช้เนื้อตัวอมแมม แปลว่าไข่มุกแห่งกาลเวลา) แล้วหนูก็ได้ลูกประคำเลขเดิมทั้งสามครั้ง”

หล่อนเอายาประจำที่กำไว้ทั้งสองข้างให้แม่บุญธรรมดู ขมุขขมิบบทสวดท่องหนึ่งแล้วลุกขึ้น เจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัสพิมพ์จะหาคำพูดที่มีน้ำหนักพอมาโต้แย้งการอ้างผลลัพธ์ที่ได้จากการทำอิสติคอเระห์ของโอมม์-ญะฮาน และเพราะหล่อนเพิ่งใช้แรงงานอย่างที่ไม่เคยทำเช่นนั้นมาก่อน หล่อนจึงกลับไปหลับที่ห้องนอนจนถึงเวลาแต่งตัว ปลอ่ยให้โอมม์-ญะฮานครุ่นคิดตามที่หล่อนต้องการถึงความผันผวนในชีวิตครั้งใหม่ซึ่งชีวิตอันปั่นป่วนอยู่แล้วของหล่อนดูเหมือนจะดึงให้เจ้าตัวเข้าไปพัวพัน

ข้าหลวงแห่งขามาคาตั้งใจจะจ่ายไม่อัน เขากำลังจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำให้นายทหารสองคนผู้กำลังมุ่งหน้าไปที่เมืองบากู อันได้แก่ ร้อยโทอัสนอฟและโมเรโน นายทหารม้าศรีรอยโท และเขาถือโอกาสนี้เชิญบรรดานายทหารจากกองพันทหารราบที่มารักษาการณ์ในเมืองและผู้บัญชาการตำรวจสหายรักมาร่วมงานด้วย

Assanoff et Don Juan, pour être arrivés plus tard que l'Ennemi de l'Esprit, étaient arrivés pourtant, un peu fatigués, un peu ennuyés du voyage, mais, d'autant plus heureux de se trouver près du but, car Shamakha n'est pas loin de Bakou. Ils étaient à peine restés quelques heures à Tiflis. L'autorité supérieure les avait engagés à rejoindre sans retard leurs corps respectifs, attendu qu'il était question de mouvements sérieux dans le Daghestan. C'était une perspective consolante pour Moreno. À mesure qu'il s'éloignait de l'Espagne et de la femme qu'il aimait, le découragement des premières heures se transformait en une résignation malade, qui lui détruisait le prix de la vie. Il sentait que son existence antérieure était finie, et il n'éprouvait aucun désir d'en ressaisir une nouvelle. Hérodote raconte qu'en Égypte, autrefois, l'armée se trouvant mécontente des façons d'agir du souverain, les hommes de la caste guerrière prirent leurs armes, formèrent leurs bandes et s'en allèrent gagnant la frontière. Les serviteurs du monarque abandonné coururent, sur son ordre, après eux et leur dirent : Que faites-vous ? Vous abandonnez vos familles ? Vous perdez de gaieté de cœur vos maisons et ce que vous possédez de biens ? — Ils répondirent fièrement : Des biens ? Avec ce que nous avons au poing, nous tâcherons d'en conquérir de meilleurs ! Des maisons ? On en bâtit. Des femmes ? Il en existe dans tout l'univers, et de celles-que nous rencontrerons, nous aurons d'autres fils ! Puis, sur cette réponse, ils partirent sans que rien pût les arrêter.

อัสนาอฟักบดอน ขวนมาถึงจนได้แม้จะช้ากว่าศัตรูแห่งพระจิตก็ตาม ทั้งสองออกจะเหนื่อยล้าและเปื้อนหนายการเดินทางอยู่บ้าง แต่กลับมีความสุขยิ่งขึ้นที่ใกล้จะถึงที่หมาย เพราะชามาอาศัยอยู่ไม่ไกลจากบาก พวกเขาได้พักที่ทบิลชีเพียงไม่กี่ชั่วโมง ผู้บัญชาการก็มีคำสั่งให้ไปร่วมทัพตามเหล่าของตนโดยไม่รอช้า ด้วยมีความเคลื่อนไหวอย่างน่าวิตกในดาเมสถาน โมเรโนเห็นว่าเป็นเรื่องน่ายินดี ในขณะที่เขาอยู่ไกลออกมาจากสเปนและหญิงคนรัก ความห่อเหี่ยวในช่วงแรกของการเดินทางได้แปรเปลี่ยนเป็นความหมดอาลัยตายอยากอันมั่นคงและทำลายคุณค่าแห่งชีวิต เขา รู้สึกว่าการมีตัวตนอยู่ก่อนหน้านี้ได้จบสิ้นลงแล้ว และหมดความกระหายที่จะไปไขว่คว้าหาชีวิตใหม่ เฮอโรโดตัสเล่าว่าในอียิปต์โบราณ กองทัพไม่พอใจพฤติกรรมของกษัตริย์ เหล่าบุรุษในชนชั้นนักรบจึงพากันจับอาวุธแล้วรวมกลุ่มเดินทางไปถึงชายแดน ข้าราชการบริวารของกษัตริย์ที่กองทัพทอดทิ้งได้รับพระราชบัญชาให้วิ่งไปตามเหล่านักรบมาและถามว่า “พวกเจ้าทำอันใดกัน พวกเจ้าทิ้งครอบครัวของพวกเจ้า จากบ้านและสมบัติพัสถานมาอย่างเต็มใจอย่างนั้นหรือ” พวกนักรบก็ตอบตอบไปว่า “สมบัติพัสถานอย่างนั้นหรือ ด้วยสิ่งที่เราถืออยู่ในมือ เราจะพิชิตเอาที่ดีกว่านี้มาให้ได้อีก บ้านเรือนกระนั้นหรือ เราสร้างขึ้นใหม่ก็ได้ ส่วนสตรีนั้นเล่า มีอยู่ทั่วทุกแห่งหล้า แล้วพวกเราก็จะมีบุตรคนอื่นอีกไม่ว่ากับนางใดที่เราพบพาน” จบคำ พวกนักรบก็จากไปโดยไม่สิ่งใดหยุดยั้งได้

Moreno n'était pas un de ces rudes manieurs d'épée, dont l'espèce ne se rencontre guère dans les temps actuels. Soit résultat des mœurs, soit délicatesse et faiblesse plus grandes de l'imagination et du cœur, il existe peu d'hommes aujourd'hui, dont le bonheur et la force vitale ne résident en dehors d'eux-mêmes, dans un autre être ou dans une chose. Presque chacun ressemble à l'embryon ; il reçoit ce qui le fait vivre d'un foyer de vie qui n'est pas le sien, et, si on l'en sépare mal à propos, il est douteux, sinon impossible qu'il subsiste à son aise. En outre, tout ce que Don Juan avait vu jusqu'alors dans le milieu où il était transplanté, lui faisait l'effet d'un rêve, d'un de ces rêves particulièrement embrouillés où la raison ne se retrouve pas. Assanoff lui avait expliqué, à sa manière, ce qui s'agitait autour d'eux ; mais outre que l'ingénieur n'y apercevait rien que de naturel, ce qui le faisait passer légèrement sur les points les plus dignes de commentaires, il était d'humeur inconstante et ne savait suivre ni une explication, ni un raisonnement. Cependant Moreno s'attachait à lui. L'ivrognerie flagrante d'Assanoff le rebutait ; sa gaîté le ramenait. Assanoff avait l'esprit brouillon, mais il avait de l'esprit ; il divaguait à l'ordinaire, mais en quelques rencontres il montra du cœur. Pendant la longue route et l'interminable tête-à-tête, il raconta beaucoup de choses à Moreno, et Moreno se laissa aller de son côté à lui faire des confidences. Assanoff fut vivement ému des malheurs de l'exilé et montra une tendresse presque féminine pour l'amant. Quelquefois, parlant de lui même, il avouait n'être, à son avis, qu'un sauvage mal dégrossi, et, ajoutait-il, assez peu débarbouillé, mais il revenait bientôt sur cette déclaration et se proclamait un gentilhomme. En somme, il se fit gloire désormais de reconnaître chez Moreno la supériorité de l'intelligence et du caractère.

โมเรโนไม่ใช่หนึ่งในพวกนักจับดาบที่เหี้ยมหาญอย่างคนพวกนั้นซึ่งปัจจุบันแทบจะหาไม่พบแล้ว อาจจะสืบเนื่องมาจากขนบธรรมเนียม อาจจะเป็นเพราะจินตนาการและอารมณ์ซึ่งเปราะบางและอ่อนแอกว่าแต่ก่อนมาก ปัจจุบันจึงมีผู้ชายไม่กี่คนที่ความสุขและมีพลังชีวิตอยู่นอกกายตัวเอง อยู่กับคนอื่นหรืออยู่กับสิ่งอื่น เกือบทุกคนเหมือนกับตัวอ่อน เพราะตัวอ่อนได้รับสิ่งอันทำให้ดำรงชีพอยู่ได้จากแหล่งชีวิตอื่นที่ไม่ใช่ของตัวเอง แล้วถ้าเราไปพรากมันมาอย่างไม่ถูกไม่ควร เกรงว่าไม่มีทางที่จะดำรงชีพอย่างปรกติได้แน่นอน ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งต่าง ๆ ที่ตอน ขวณได้ประสบพบเจอมาจนถึงเวลานี้ ณ สถานที่ซึ่งเขาย้ายถิ่นฐานไปพำนักอยู่นั้นทำให้รู้สึกราวหลุดไปอยู่ในความฝัน หนึ่งในความฝันอันสับสนอลหม่านเหลือเกินจนจับต้นชนปลายหาเหตุผลไม่ได้ อัสซานอฟอธิบายตามแบบของเขาให้โมเรโนฟังถึงสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว นอกไปจากการที่นายทหารโยธาเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเป็นเรื่องธรรมดาแล้ว (สิ่งนี้ทำให้เขาไม่ใส่ใจกับประเด็นที่ควรนำมาถกเถียงกัน) เขาจะเป็นคนที่อารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่คงเส้นคงวา ไม่คิดใส่ใจหาคำอธิบายหรือให้เหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น ถึงกระนั้น โมเรโนก็ยังเอาตัวไปผูกอยู่กับเขา เขาไม่พอใจเมื่ออัสซานอฟมามาย เขาเบื่อกับงานใจเมื่ออัสซานอฟรำเริง อัสซานอฟมีจิตวิญญาณที่ไม่มีแก่นสาร แต่เขาก็มีเขาวนปัญญา มักพูดจาเพ้อเจ้อเป็นนิสัย แต่เมื่อได้พบปะสักครั้งสองครั้ง เขาก็เผยความจริงใจออกมา ระหว่างการเดินทางอันยาวนานและการพูดคุยกันอย่างไม่มีวันจบสิ้นระหว่างทั้งคู่ อัสซานอฟเล่าเรื่องราวมากมายให้โมเรโนฟัง และโมเรโนเองก็ยอมเผยความลับบางอย่างแก่นายทหารโยธาด้วย อัสซานอฟตื่นตันจับจิตเหลือล้นกับทุกขัณัยของเพื่อนทหารผู้ถูกเนรเทศ และแสดงความอ่อนโยนจนแทบจะเหมือนกับที่สตรีแสดงต่อผู้รัก บางครั้ง เมื่อพูดถึงตัวเอง เขายอมรับว่าตนนั้นเหมือนคนป่าไร้การอบรม และซ้ำเติมตัวเองว่ายังไม่ค่อยได้รับการขัดเกลาสักเท่าไร แต่สักพักหนึ่งเขาก็กลับคำพูดที่เคยกล่าวไว้และประกาศตนว่าเป็นสุภาพบุรุษ สรุปลแล้ว นับแต่นั้นมา เขาก็รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้สัมผัสสติปัญญาและบุคลิกที่เหนือกว่าในตัวของเขา

On peut se rappeler que, dans les récits des Croisades, il est toujours question d'un généreux émir, d'un brave Bédouin, ou, à tout le moins, d'un esclave fidèle attachant son sort à celui du chevalier chrétien. À l'occasion, ce subalterne se fait tuer volontiers pour le maître, après avoir sacrifié ses intérêts aux siens. Une pareille conception s'est si bien emparée de l'imagination des Occidentaux, qu'on la trouve encore dans les nouvelles de Cervantes, et Walter Scott l'a consacrée par les personnages des deux serviteurs sarrazins du templier Brian de Boisguilbert. C'est parce que en réalité, cette fiction repose sur un fond assez vrai. Le cœur et l'imagination, mobiles uniques du dévouement, tiennent une place énorme dans l'organisation des Asiatiques ; susceptibles de beaucoup aimer, ces gens-là se sont de beaucoup sacrifiés à ce qu'ils aiment. Ainsi, du moment où Assanoff trouvait dans Don Juan une nature sympathique à la sienne, il l'aimait pour tout de bon et sans se défendre.

Le dîner du gouverneur ressembla à toutes les fêtes de ce genre. On but beaucoup. Assanoff, Dieu garde qu'il eût manqué cette occasion ! Il était tellement en verve, qu'il se serait surpassé lui-même, si les observations de Don Juan ne l'eussent un peu contenu, de sorte qu'il en resta à un visage enflammé, avec une démarche légèrement titubante et un décousu de discours encore plus prononcé qu'à l'ordinaire. Pour ne pas contrarier Moreno, il s'arrêta à cette limite. Au sortir de table, on passa dans le salon, où l'on se mit à fumer. Au bout d'une demi-heure, deux des personnages marquants de la population indigène firent leur entrée au milieu de ces officiers, dont la plupart étaient dans un état plus avancé que celui d'Assanoff. Agha-Khan et Shems-Eddyn-Bey saluèrent avec dignité et avec l'affabilité la plus aimable tous les assistants, sans paraître s'apercevoir le moins du monde de rien d'irrégulier. Ils s'assirent, après avoir refusé des pipes et déclaré qu'ils ne fumaient pas. La retenue en toutes choses et la sobriété étaient alors à la mode par esprit de contraste et recommandées aux Musulmans du Caucase. Au bout de quelques instants, on annonça les danseuses. Le gouverneur ordonna de les introduire : Elles parurent.

เราคงจดจำได้ว่าในเรื่องเล่าสงครามครูเสด มักจะพูดถึงผู้นำมุสลิมผู้มากน้ำใจ ชาวเบดูอิน ผู้โอบอ้อม หรือ อย่างน้อย ก็ต้องพูดถึงทาสผู้รักเกียรติยอมเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายไปกับอัศวินชาวคริสต์ จนวันหนึ่ง ทาสผู้น้อยก็ยอมถูกสังหารแทนนายของตน หลังจากสละสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อมอบให้แก่คนรอบกาย แนวคิดนี้จับจิตจับใจผู้คนในโลกตะวันตกเสียจนเรายังพบร่องรอยของมันอยู่ในเรื่องสั้นของ เซอร์บันเตส และวอลเตอร์ สก็อตต์ก็สรรเสริญยกย่องแนวคิดเช่นนี้ผ่านตัวละครคนใช้ชาวอาหรับสองคนของอัศวินเทมพลาร์นามบริย็อง เดอ บัวส์กีแบร์ต นั่นก็เพราะตามความจริง เรื่องแต่งประเภทนี้มีภูมิหลังที่พอจะเป็นไปได้ ในการจัดระเบียบของชาวเอเชีย หัวใจและจินตนาการอันเป็นต้นกำเนิดโดยแท้แห่งการเสียสละมีค่ามหาศาลยิ่ง ด้วยเหตุที่พวกเขาสามารถรักได้หมดใจ พวกเขาก็สามารถเสียสละได้หมดสิ้นให้แก่สิ่งอันเป็นที่รัก ทันทีที่อัศวานอฟพบว่านิสัยของเขาต้องกันกับดอน ขวน เขาจึงรักเพื่อนคนนี้สุดจิตสุดใจโดยไม่มีข้อแม้

งานเลี้ยงอาหารค่ำของท่านข้าหลวงก็เหมือน ๆ กันกับงานเลี้ยงทำนองนี้โดยทั่วไป ผู้คนดื่มกันเมามาย พระเจ้าคงไม่อยากจะให้อัศวานอฟพลาดงานนี้ เขาคึกคักเป็นพิเศษ และเขาคงจะปล่อยตัวไปมากกว่านี้ถ้าดอน ขวนไม่คอยยั้งเขาไว้ อัศวานอฟหน้าแดงกำ เค้นเข่น้อย ๆ พูดกระต่อนกระแท่น เสียงดังกว่าปกติ เพื่อให้โมเรโนสบายใจ เขาหยุดตัวเองไว้เท่านี้ เมื่อผลจากวงดื่มเขาก็เข้ามาในห้องโถงที่มีคนเริ่มสุบยาเส้นกัน ผ่านไปครึ่งชั่วโมง คนสองคนที่ชนพื้นเมืองนับหน้าถือตาก็ตีเข้ามาอยู่ท่ามกลางเหล่านายทหาร ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ล้าหน้ากว่าของอัศวานอฟมาก อะเมะ-ชานและซิมส์-อัดดิน-เบย์ทั้กทายทุกคนด้วยความเคารพและความสุภาพนอบน้อมที่สุด ประหนึ่งมองไม่เห็นว่ามีอะไรผิดปรกติ ทั้งสองนั่งลงหลังจากไม่รับกล่องยาเส้นและบอกว่าพวกตนไม่สูบ การรู้จักพอในทุกด้าน ๆ และการครองสติกำลังเป็นที่นิยมและยกย่องในหมู่ชาวมุสลิมแถบคอเคซัสด้วยหวังว่าจะยังคงตัวตนเอาไว้ได้บ้าง ต่อมาอีกไม่นาน ก็มีคนร้องหานางระบำ ท่านข้าหลวงจึงให้เบิกตัวพวกหล่อน แล้วนางระบำก็ปรากฏกาย

Les Splendeurs de la Beauté marchait en tête, puis venait Omm-Djéhâne, suivie de Djémylèh et de Talhemèh, deux jeunes demoiselles très agréables, non moins peintes que leur maîtresse, et toutes vêtues de robes longues tombant droit jusqu'aux pieds avec des plis nombreux. L'or et l'argent scintillaient sur la soie et la gaze, qui abondaient dans leurs vêtements d'une magnificence et d'une somptuosité bizarres. Les colliers superposés, les boucles d'oreilles longues et tombantes, les bracelets nombreux, or et pierreries, tout luisait et résonnait à chaque mouvement de ces belles personnes. Cependant les regards se portaient instinctivement sur Omm-Djéhâne, soit que ce fût l'absence de fard, soit que ce fût la sévérité plus grande de sa parure, soit plutôt, et c'est bien certainement la vraie raison, le charme vainqueur de sa personne. Une fois qu'on l'avait regardée, les yeux ne s'en détachaient plus. Elle promenait sur chacun un regard froid, indifférent, presque insolent, presque irritant, et ce n'était pas un petit attrait. Aussi, bien qu'elle eût les yeux infiniment moins beaux que Djémylèh, que sa taille n'eût pas la rondeur de celle de Talhemèh, et que, sous aucun rapport, elle ne pût rivaliser avec l'exubérance de perfections des Splendeurs de la Beauté, cette reine sûre de ses triomphes, elle troublait chacun, et il fallait un effort pour se soustraire à sa magie.

เจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัสเดินนำหน้าโอมม์-ญะฮานเข้ามา ตามด้วยญามีละห์และ ตัลอะมะห์ สาวน้อยสองคนที่เกิดไฉไลเป็นยิ่งนัก ทั้งสองตรุณีแต่งแต้มหน้าตาไม่ได้น้อยไปกว่าแม่ครู ของพวกหล่อน และพร่างรังไว้ในกระโปรงจับจีบยาวกรอมเท้า ทั้งเงินและทองที่ประดับประดาอยู่ บนชุดผ้าไหมและผ้าบางโปร่งอันงามวิจิตรพิสดารของพวกหล่อนส่องประกายวิบวับ อีกสร้อยคอที่ใส่ ซ้อนทับกันหลายเส้น ต่างหุระย้า และกำไลข้อมือมากมาย เครื่องประดับทองคำฝังหินมีค่าเหล่านี้ พร่างพราวและส่องเสียงกระทบกันกรุ๊งกริ๊งยามโหมสละคราญเอื้องอย่างกาย สายตาทั้งหลายล้วนจับจ้อง ไปที่โอมม์-ญะฮานในทันใด อาจเป็นเพราะหล่อนร่างไร้เครื่องสำอางบนใบหน้า อาจเป็นเพราะตักแต่ง เครื่องประดับน้อยชิ้นกว่านางระบำนางอื่น หรืออาจเป็นเสน่ห์อันสุดฝืนแห่งสรีระนางที่พอจะเป็น เหตุผลอันแท้จริง เพียงได้มองหล่อนสักครั้ง สายตาก็คงไม่อาจละจากมาได้เลย หล่อนทอดสายตาเย็นชา เฉยเมย ออกจะรำคาญและเกือบจะยวนโทสมองทั่วทุกผู้คน แต่ก็ทำได้ลดแรงเฝ้ายวนแม้เพียงน้อย จริงอยู่ที่ดวงตาของเจ้าหล่อนไม่งามเหมือนญะมีละห์ สะโพกไม่กลมกลึงเหมือนตัลอะมะห์ และพิศดู ในแง่ใด ๆ หล่อนก็ไม่อาจเทียบเทียมความเปล่งปลั่งสมบูรณ์แบบแห่งเจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัสได้ กระนั้นจอมนางผู้เชื่อมั่นเรื่องพิชิตใจชายก็ยังความห้วนไห้ให้แก่ล้วนทั่วทุกตัวคน หากจะถอดถอนให้ รอดพ้นมนตร์สะกดแห่งนาง เขาผู้นั้นต้องออกแรงพยายามกันหน่อยละ

Jamais cantatrice à la mode ni comédienne en renom n'ont exécuté leur entrée dans un salon européen avec plus de dignité que ne le firent les danseuses, et ne furent reçues avec plus d'hommages ! Elles ne saluèrent personne que les deux dignitaires musulmans à qui elles adressèrent toutes, sauf Omm-Djéhâne, un coup d'œil d'intelligence des plus flatteurs, coup d'œil auxquels ils répondirent par un sourire discret et en se caressant la barbe d'un air dont se fût honoré le maréchal duc de Richelieu. Cela fait, les dames s'assirent pressées les unes contre les autres, dans un coin de la salle, sur le tapis, et prirent l'air parfaitement désintéressé de personnes qui sont là pour faire tapisserie.

Cependant, derrière elles, avaient paru quatre hommes, auxquels personne ne donna la moindre attention. Ils allèrent s'accroupir dans l'angle du salon opposé à celui qu'occupaient les danseuses ; c'étaient les musiciens. L'un tenait une guitare légère appelée târ ; l'autre une sorte de rebec, violon à long manche ou kémantjêh ; le troisième avait un rebab, autre instrument à cordes et le quatrième un tambourin, élément indispensable de toute musique asiatique, où le rythme doit être extrêmement marqué.

D'une voix unanime, la société demanda le commencement de la danse. Le gouverneur et le maître de police se firent plus particulièrement les interprètes du vœu général auprès des Splendeurs de la Beauté, et celle-ci, après s'être laissé prier le temps convenable pour une artiste qui connaît sa valeur, et avoir montré sa modestie par une aimable confusion, se leva en pied, s'avança lentement jusqu'au milieu du salon, et fit un signe de tête imperceptible aux musiciens dont les instruments partirent tous à la fois. Chacun avait reculé sa chaise contre le mur, de façon à laisser un vaste espace absolument libre.

ไม่เคยมีนักขับลำนำหญิงผู้เฟื่องฟูหรือนางละครผู้ลือเลื่องนางใดเข้ามาปรากฏโฉมในห้องนั่งเล่นอย่างยุโรปแล้วได้รับการยกย่องสรรเสริญมากเท่านางระบำเหล่านี้มาก่อน พวกหล่อนไม่ตกทายใครนอกจากชายมุสลิมผู้สูงศักดิ์สองคนนั้นที่พวกหล่อนทุกคนยกเว้นโอมม์-ญะฮานพากันเข้าไปตกทาย พวกหล่อนหลิวตาเป็นเชิงรู้กันแฝงความเทิดทูนเอาใจหวดยิง ชายมุสลิมทั้งสองก็ลอบยิ้มตอบสายตานางระบำพลาญลูปเคราด้วยอากัปกิริยาประดุจจอมพล ดยุก เดอ รีเชอลีเยอ จากนั้นนางระบำทั้งหลายก็ไปนั่งเบียดกันบนพรมที่มุมห้องประหนึ่งเป็นไม้ประดับโดยไม่แยแสผู้ใดในที่นั้น

ณ ช่วงเวลาเดียวกัน ชายสี่คนที่ไม่มีใครใส่ใจแม้เพียงน้อยก็ปรากฏตัวรออยู่แล้ว พวกเขากันไปนั่งยอง ๆ ตรงมุมห้องฝั่งตรงข้ามที่นางระบำนั่งอยู่ พวกเขาคือนักดนตรี คนหนึ่งถือกีตาร์ น้ำหนักเบา เรียกว่าตอร์ คนที่สองถือเครื่องดนตรีจำพวกเรเบคอันเป็นไวโอลินคอยาวหรือที่เรียกว่ากะมอนเซห์ คนที่สามถือริบบซึ่งเป็นเครื่องสายประเภทหนึ่ง คนที่สี่ถือกลองแทมบูริน อุปกรณ์ที่ให้จังหวะเฉพาะตัวอันจะขาดเสียมิได้ในดนตรีเอเชียทุกชาติ

แขกหรือเรียกร้องเป็นเสียงเดียวให้เริ่มต้นระบำ ข้าหลวงและผู้บัญชาการตำรวจเป็นตัวตั้งตัวตีรับหน้าที่ส่งสารของผู้ร่วมงานต่อไปยังเจ้าของคณะระบำเจดจรัส หลังจากประวิงเวลาให้ผู้ชมอ้วนอ้วนแต่พอควรอย่างศิลปินผู้รู้ฝีมือตัวเองดีพร้อมแสดงความถ่อมเนื้อถ่อมตัวด้วยท่าทีขัดเขินพองาม เจ้าหล่อนก็ขยับกาย ค่อย ๆ เยื้องย่างไปกลางห้องพลาญพยับพยับน้อย ๆ ส่งสัญญาณไปยังนักดนตรี ทันใดนั้นเครื่องดนตรีทั้งหลายก็ดังขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกัน ทุกคนถอยเก้าอี้ไปชิดกำแพงเปิดพื้นที่โล่งให้มากที่สุด

Alors, sur un air extrêmement lent et monotone, accompagné par le tambourin roulant d'un bruit saccadé, sourd et nerveux, la danseuse, sans bouger de place, appuyant ses mains sur ses hanches, fit quelques mouvements de la tête et du haut du corps. Elle tourna lentement sur elle-même. Elle ne regardait personne, elle était impassible, et semblait comme absorbée. L'attention la suivait, attendait une activité qui ne venait pas, et, précisément à cause de cette attente trompée, devenait à chaque instant plus intense. On ne saurait mieux comparer l'impression produite par ce genre d'émotion qu'à celui qu'on éprouve au bord de la mer, quand l'œil demande constamment à la vague de faire plus, de monter plus haut, d'aller plus loin que la vague précédente, et qu'on écoute son bruit dans l'espérance successivement déçue que le bruit qui va venir sera de quelque peu plus fort, et, cependant, on reste là, assis sur la grève ; des heures entières s'écoulaient et l'on a peine à s'éloigner. Il en est ainsi de la séduction opérée sur les sens par les évolutions des danseuses de l'Asie. Il n'y a point de variété, il n'y a point de vivacité, ou ne verra que rarement un mouvement subit, mais il s'exhale de ce tournoiement cadencé une torpeur, dont l'âme s'accommode et où elle se complaît comme dans une ivresse amenant un demi-sommeil.

ท่ามกลางเสียงดนตรีเนิบช้าและราบเรียบประกอบกับเสียงแถมบูรินซึ่งดังรัวเป็นจังหวะ ชาติห้วง ดังทึบ ๆ และเสียดแทงโสตประสาท เจ้าของคณะระบำเจิดจรัสไม่ได้ยับยั้งเขยื้อนจากจุดเดิม ยกมือทำสะโพก โคลงศีรษะไปมาและส่ายลำตัวท่อนบนเล็กน้อย หมุนตัวช้า ๆ หล่อนไม่ขายตามอง ผู้ใด ไร้อารมณ์ความรู้สึก และเหมือนจะซาบซึ้งไปกับท่วงทำนอง ทุกคนเพ่งมองตาม รอคอยว่าหล่อน จะทำอะไรต่อไป และเนื่องจากหล่อนยังมีท่าทีที่ยังเก็บงำไว้ ยิ่งเวลาผ่านไปนานเท่าไร ผู้คนก็ยิ่งสนใจ หล่อนมากขึ้นเป็นทวีคูณ อาจจะเปรียบเทียบความกดดันที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกเช่นนี้กับความรู้สึก เมื่อเราไปที่ชายทะเล ยามเมื่อสายตาของเราจดจ่ออยู่กับกระแสนคลื่นและอยากให้มันซัดสาดเข้ามา มากกว่านี้ ให้สูงกว่านี้ ให้ลึกเข้าไปกว่าคลื่นลูกก่อน แล้วเราก็มองเสียงของมันด้วยความหวังที่ยังไม่ เกิดขึ้นช้าแล้วช้าเล่าว่าเสียงที่กำลังมาจะต้องดังมากกว่านี้สักเล็กน้อย แต่เราก็มองรอคอยอยู่อย่างนั้น นิ่งอยู่บนผืนทราย เวลาเคลื่อนคล้อยผ่านไป และยากที่เราจะผละจากมันไปได้ ความเฝ้าฝันเช่นนี้สัมผัส ได้จากท่วงทำนองระบำของเอเชีย ไม่มีความหลากหลาย ไม่มีชีวิตชีวา หรือแทบจะไม่ได้เห็นท่วงท่า หรือท่วงท่า แต่การร่ายรำที่รวดเร็วตามจังหวะก็ยังสร้างความฉงนซึ่งจิตใจพยายามตามให้ทัน และ จ่อมจมอยู่ในความมั่นใจที่ทำให้รู้สึกถึงหลักกึ่งต้น

Puis, la puissante danseuse se mut lentement sur le parquet, en étendant à moitié ses bras arrondis ; elle ne marchait pas ; elle glissa par une vibration imperceptible ; elle s'avança vers les spectateurs, et passant lentement près de chacun, donna à chacun une sorte de frisson en lui laissant croire, espérer peut-être qu'elle allait lui accorder un signe d'attention. Elle n'en fit rien. Seulement, quand elle fut devant les deux Musulmans, elle leur laissa soupçonner un nouvel indice bien apprécié de sa déférence, de sa partialité, en doublant la durée du temps d'arrêt très court dont elle avait flatté les autres, ce qui fut vivement senti et applaudi ; car, dans cette danse discrète, la moindre nuance ressort avec précision. Quand la musique s'arrêta, l'enthousiasme des spectateurs éclata en applaudissements. Moreno seul restait froid. On ne goûte pas ces sortes de choses à la première vue, et le plaisir causé par les divertissements nationaux exige, en tous les pays, une expérience et une initiation. Il n'en fut pas ainsi d'Assanoff ; son exaltation s'exprima d'une manière tout à fait inattendue.

— Pardieu ! dit-il, je suis un homme civilisé et j'ai été à l'École des cadets, à Saint-Pétersbourg ; mais je veux bien que le diable m'emporte si, dans l'Europe entière, on trouve rien d'égal à ce que nous venons de voir ! Je demande que quelqu'un d'ici danse la lesghy avec moi. N'y a-t-il plus une seule goutte de sang dans les veines de personne ? Êtes-vous tous abrutis ou tous Russes ?

Un officier tatar, engagé dans l'infanterie, se leva et vint prendre Assanoff par la main.

— Allons, dit orgueilleusement le fantassin, Mourad, fils de Hassan-Bey, si tu es fils de ton père, montre ce que tu sais !

จากนั้น นางระบำผู้ทรงเสน่ห์ก็เริ่มโยกย้ายสายสร้อยระเนิบเข้าบนพื่นปูไม้ พร้อมกางแขนกลมกลิ้งครึ่งวงออกจากลำตัว สาวเจ้าไม่ได้เดินแต่เคลื่อนกายไปด้วยอาการไหวระริกที่แทบสังเกตไม่เห็น กรายร่างเฉียดเข้าหาผู้ชมแต่ละคนอย่างช้า ๆ ยังให้บุรุษเหล่านั้นสละท่ายืน แล้วปล่อยให้แต่ละคนคิดหวังไปว่าหล่อนจะขม้อยขม้ายชายตามามองกันบ้าง แต่หล่อนกลับไม่ทำอย่างนั้น ยามผ่านหน้าชายมุสลิมผู้สูงศักดิ์ทั้งสองคน หล่อนแสดงอาการกับกิริยาอีกอย่างหนึ่งให้ทั้งสองคนนั้นได้รับรู้ถึงความเทิดทูนเอาใจเป็นพิเศษของเจ้าหล่อนด้วยการยืนอ้อยอิ่งตรงหน้านานกว่าที่เคยหยุดต่อหน้าบุรุษอื่นเป็นทบทวี แคมมุสลิมทั้งสองรับรู้ได้ถึงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วตบมือชอบใจกึกก้อง เพราะว่าท่าทางของนางระบำที่แผ่เร้นนัยยะแสดงความรู้สึกที่มีอยู่เพียงน้อยนิดออกมาอย่างชัดเจน มีเพียงโมโรไนที่เฉยชาอยู่ เราจะไม่ได้รับบรรณาการแสดงในลักษณะนี้ตั้งแต่หนแรกที่ชม เราจะเข้าถึงความสนุกสนานของแต่ละดินแดนก็ต่อเมื่อเรามีประสบการณ์และมีคนคอยชี้แนะ ซึ่งไม่ใช่กับอัชชานอฟ ความสนุกสุดเหวี่ยงทำให้เขาแสดงอาการที่ไม่มีใครคาดคิดออกมาในตอนนั้น

“แม่เจ้าไว้อย่า ข้าเป็นอารยชนและจบมาจากโรงเรียนนายร้อยที่เซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก แต่ผีท่าซาดานเป็นพยานด้วยเถิดว่าทั่วทั้งยุโรป ไม่มีอะไรที่เทียบเท่าได้กับสิ่งที่เราเห็นมาเมื่อตะกี้นี้เลย ใครสักคนในที่นี้มาเต้นเลสซีสถานกับข้าหน่อย ไม่มีใครมีเลือดเลสซีสถานไหลเวียนอยู่ในตัวสักคนเลย หรือ พวกเอ็งโง่เขลาจนเต้นไม่เป็นหรือกลายเป็นรัสเซียกันไปหมดแล้วละ”

นายทหารชาวตาตาร์คนหนึ่งสังกัดเหล่าทหารราบลุกขึ้นมาฉุดมืออัชชานอฟ

“มาเถอะพวก มูร์ด บุดรแห่งฮัสซัน-เบย์ ถ้าเจ้าเป็นบุดรของเขาจริง ก็จงแสดงความสามารถนั้นออกมา” ทหารราบหนุ่มเอ่ยอย่างภาคภูมิใจ

L'ingénieur lui répondit par un coup d'œil dont Moreno n'avait jamais vu l'expression à la fois dure et sauvage, mais pleine de flammes, et, dans leurs capotes d'uniforme, les deux tatars se mirent à danser la lesghy. La musique avait vigoureusement attaqué la mélodie barbare particulière à ce pas. Ce n'était rien de langoureux, ce n'était rien de languissant. Hassan, fils de Mourad, n'était plus ivre ; il semblait le fils d'un prince et prince lui-même. On l'eût pris pour un des soldats de l'ancien mongol Khoubilaï ; le tambourin sonnait, palpitait avec ardeur, avec un emportement de cruauté et de conquête. Les assistants, à l'exception de l'Espagnol, étaient possédés par le vin et l'eau-de-vie et n'avaient ni entendu les paroles d'Assanoff, ni compris rien aux émotions qui l'agitaient. Tout ce qu'on savait de cette scène, en définitive, étrange, c'est que l'ingénieur dansait la lesghy à merveille, et ce drame qui figure la bataille, le meurtre, le sang et, partant, la révolte, se jouait devant ces conquérants, sans qu'ils songeassent le moins du monde à en comprendre, encore bien moins à en redouter le sens. Seul, Don Juan restait stupéfait de l'expression nouvelle répandue sur les traits d'Assanoff, et, quand la danse se fut terminée au milieu des trépignements de joie de tous les officiers russes, et que l'attention générale fut distraite par l'entrée dans la salle d'un assez grand nombre de domestiques apportant de nouvelles pipes, du thé et de l'eau-de-vie, il attira son ami dans un coin de la chambre qui se trouvait être celui où étaient les danseuses, toutes debout pendant la lesghy, et lui dit à demi-voix :

นายทหารโยธาหลิวตาตอบรับนายทหาร โมเรโนไม่เคยเห็นแววตาอันแข็งกร้าวปาเลี่ยน
 ดุจลูกเป็นไฟของหนุ่มตาดาร์เช่นนี้มาก่อน ทหารตาดาร์ทั้งสองคนก็เริ่มต้นเลสซีสถานกันทั้งชุดคลุม
 เครื่องแบบ ดนตรีเปลี่ยนสำเนียงอย่างเร้าใจเป็นท่วงทำนองดิบเถื่อนรุกร้าเข้ากับจังหวะเท้า ไม่มีการ
 ออมแรง ไม่มีการออมกำลัง ฮัสซัน บุตรแห่งมูรัต สร้างมา เขาดูประหนึ่งเป็นราชบุตรและราชาอยู่ใน
 ตัว คนอาจคิดไปอีกว่าเขาเป็นหนึ่งในทหารของกุบไลข่านแห่งอดีตกาล แทมบูรินส่งเสียงระรัวเร่ง เปียม
 อารมณ์เหิมหาญประกาศชัย คนดูทุกคนยกเว้นโมเรโนต่างเมามายด้วยฤทธิ์สุราและเหล้าองุ่น ไม่ได้ยิน
 คำพูดของฮัสซานอฟ ทั้งยังไม่อาจเข้าใจได้ว่าอารมณ์ใดทำให้นายทหารโยธาคึกคักได้ขนาดนี้ สุดท้าย
 แล้ว ทุกสิ่งที่เรารู้ได้จากฉากอันอาจกล่าวได้ว่าพิสดารคือนายทหารโยธาเดินเลสซีสถานได้นำ
 อัศจรรย์ใจนัก การแสดงอันทำให้ประหลาดภาพการรบราฆ่าฟัน ความตาย เลือด รวมไปถึงการก่อกบฏ
 ปรากฏอยู่ต่อหน้าเหล่าผู้พิชิต ณ ที่นั้น โดยที่พวกเขาไม่ได้พยายามขบคิดเข้าใจแม้เพียงน้อยหรือ
 สำเนียงถึงความหมายที่ซ่อนอยู่ มีเพียงตอน ขวอนที่ตกตะลึงกับสีหน้าท่าทางแปลกใหม่ที่ฮัสซานอฟ
 เผยออกมาให้เห็น เมื่อการเต้นจบลงท่ามกลางเสียงกระหึบเท้าอันหลุหรณ์ของเหล่านายทหารรัสเซีย
 พร้อมกับที่ผู้คนหันเหความสนใจไปยังบรรดาคนรับใช้ที่กำลังนำกล้องยาสูบ น้ำชา และเหล้าชุดใหม่
 เข้ามาปรนนิบัติในห้องนั่งเล่น โมเรโนก็ดึงเพื่อนไปที่มุมห้องที่นางระบำเคยยืนอยู่ขณะเดินเลสซีสถาน
 และกระซิบว่า

— Es-tu fou ? Qu'est-ce que c'est que cette comédie-là, que tu viens de jouer ? Pourquoi te donnes-tu en spectacle ? Si tu aimes ton pays, ne peux-tu le témoigner autrement que par des convulsions ?

— Tais-toi, lui répondit brusquement Assanoff, tu ne sais ce dont tu parles ! Il est des choses que tu ne peux pas connaître ! Certes, je suis un lâche, je suis un misérable, et le dernier des hommes est cet infâme coquin de Djemiloff, qui vient de danser avec moi, il n'est pas moins avili, quoiqu'il ait dansé comme un homme ! Mais, vois-tu, il y a pourtant des moments encore où, si bas qu'on ait le cœur, on le sent qui se relève, et le jour n'est pas venu où un tatare verra danser les filles de son pays sans que des larmes de sang se forment sous sa paupière !

Des larmes de sang se formaient peut-être là où disait Assanoff ; mais comment le savoir ? Ce qui est certain, c'est que, de vrai, de gros pleurs roulaient sur sa joue. Il les essuyait rapidement d'une main, avant qu'on eût eu le temps de les remarquer, quand il se sentit prendre l'autre ; il se retourna et vit Omm-Djéhâne. Elle lui dit rapidement, en français :

— Cette nuit ! deux heures avant le destèh ! à ma porte ! ne frappe pas !

Elle s'écarta aussitôt ; quant à lui, cette parole d'une belle personne, d'une personne qui avait passé jusqu'alors pour insensible et parfaitement invincible, et qui était comme la gloire des danseuses de la ville, précisément parce qu'elle consentait peu à montrer ses talents, cette charmante parole le rendit subitement à la civilisation que, depuis quelques minutes, il paraissait oublier d'une façon si complète, et, passant son bras sous celui de Moreno, il entraîna l'officier espagnol à quelques pas et lui murmura dans l'oreille :

“นายบ้าไปแล้วหรือ ไปแสดงอะไรแบบนั้น นายเล่นบ้าอะไร ทำไมจะต้องไปทำตัวให้คนเขามองขนาดนั้นด้วย ถ้านายรักบ้านเมืองของนายจริง ๆ ยังมีวิธีอื่นที่ดีกว่าไปชักจูงชักจูงอย่างนั้นไม่ใช่หรือ”

อัสซานอฟสวนทันควัน “เจียบเถอะนะ ไม่รู้อะไรก็อย่ามาพูด ยังมีอีกหลายเรื่องที่นายไม่รู้ เออ ไซลี ฉันทันคนซึ่ซลาด ฉันทันน่าเวทนา จะมีก็เพียงแค่คนโง่เง่าไม่รักดีอย่างเจ้าญะมีลอฟฟ์คนเดียวที่มาเด่นกับฉัน เขาเองก็ไม่ได้ดีเต๋น่อยไปกว่าฉัน แต่เขาเด่นอย่างลูกผู้ชาย แล้วนายรู้อะไรไหม แม้จะมีบางขณะที่รู้สึกห่อเหี่ยวใจสักแค่ไหน แต่สุดท้ายเราก็จะกลับมารู้สึกดีดังเดิม ไม่มีวันหรอกที่หนุ่มตาดาร์จะเห็นสาวบ้านเดียวกันกับตนเองเต๋นรำโดยไม่หลังน้ำตาเป็นสายเลือด”

น้ำตาอาจจะไหลเป็นสายเลือดอยู่ ณ ขณะที่อัสซานอฟเอ๋ย แต่จะรู้ได้อย่างไรเล่า ที่แน่นอนคือน้ำตาไหลพร่างพรูลงมาตามแก้มของเขา เมื่อรู้สึกว่าจะร้องออกมาอีก เจ้าตัวรีบยกมือเช็ดอย่างรวดเร็วก่อนจะมีใครสังเกตเห็น แล้วเขาก็หันมาเจอโอมม์-ญะฮานเข้าอย่างจัง หล่อนพูดกับเขาเป็นภาษาฝรั่งเศสเร็วปรือว่า

“คืนนี้ สองชั่วโมงก่อนฟ้าสาง มาที่หน้าประตูบ้านฉัน ไม่ต้องเคาะนะ”

หล่อนเดินจากไปในทันใด สำหรับเขา ถ้อยคำเหล่านั้นที่หลุดออกมาจากปากคนงามจากปากคนที่แต่ไหนแต่ไรมาทำให้เขินช้ำและไม่มีทางพิชิตใจได้ หากแต่เป็นสาวงามผู้เป็นหน้าเป็นตาในหมู่นางระบำประจำเมือง ก็เพราะว่าเจ้าตัวไม่ค่อยอยากจะแสดงความสามารถออกมาสักเท่าไร คำพูดยวนสวาทเช่นนี้เองที่ทำให้อัสซานอฟกลับมาสู่โลกอารยะอีกครั้งหนึ่ง ทั้งที่เมื่อไม่กี่นาทีก่อนหน้าดูเหมือนกับว่าเขาจะหลงลืมมันไปเสียสิ้นโดยปริยาย เขาคล่องแขนโมเรโน ดึงตัวนายทหารชาวสเปนให้ตามมาสองสามก้าวและกระซิบข้างหูว่า

— Peste ! je suis un heureux coquin ! J'ai un rendez-vous !

— Avec qui ?

— Avec la Fleur des Pois ! Je te raconterai tout demain. Mais, attention !

Il ne faut plus que je me grise !

— Non ! il me semble que tu as assez perdu la tête comme cela, ce soir.

— La tête ! le cœur ! les sens ! l'esprit par-dessus le marché ! La bonne histoire ! la bonne histoire ! J'en ferai mon brosseur de cette petite personne ! Je l'emmènerai à Bakou, et nous donnerons des soirées d'artistes ! Mais, motus ! Soyons discrets comme des troubadours jusqu'à demain matin.

Les nouvelles santés qu'on porta en foule, aidées de l'éclat des yeux des Splendeurs de la Beauté, de Djemylèh et de Talhemèh, car Omm-Djéhâne se tint à part, sous la protection des deux graves Musulmans, qui, sans en avoir l'air, étendirent vers elle une protection fort efficace ; le bruit épouvantable, les danses qui recommencèrent et se poursuivirent encore quelques heures, tous les délices de cette soirée, enfin, eurent le résultat qu'on en devait attendre. Le gouverneur fut porté dans son lit ; le maître de police gagna le sien sur les épaules de quatre hommes, une moitié des officiers dormit sur le champ de bataille, l'autre joncha les rues de corps généreux, mais vaincus. Les trois danseuses rentrèrent ou ne rentrèrent pas au logis : on n'a jamais su au juste ce qui était advenu de ce détail. Omm-Djéhâne, seule, regagna paisiblement la demeure commune sous la protection des amis qu'elle s'était assurés, et qui la quittèrent en maudissant de tout leur cœur les ignobles pourceaux de chrétiens que la prudence les obligeait de ménager. Pour Assanoff, ayant reconduit Moreno jusqu'à leur habitation, la maison de poste, et voyant que l'heure du rendez-vous était à peu près arrivée, il se hâta et courut se placer contre la porte des danseuses, sans donner d'ailleurs aucun signe de vie, ainsi qu'Omm-Djéhâne le lui avait recommandé.

“ให้ตายสิวะ ฉันมันคนไม่เอาไหนที่มีความสุขเหลือเกิน ฉันมีนัดกับสาวแล้ว”

“กับใครกัน”

“ก็กับแม่หยาดฟ้ามาดินคนนั้นอย่างไรเล่า แล้วพรุ่งนี้จะมาเล่าให้นายฟังให้หมด แต่ฉันต้องไม่เผลอมามากไปกว่านี้”

“ไม่เอาละ ฉันว่าคืนนี้สตินายเตลิดไปพอดูแล้วนะ”

“จะสติ จะจิตใจ หรือจะประสาทรับรู้ทั้งหลายนะหรือ และเหนือสิ่งอื่นใดจิตวิญญาณนะหรือ สิ่งดี ๆ เหล่านี้ ฉันจะมอบให้เป็นข้าช่วงใช้แด่แม่นางร่างน้อยผู้นั้นทั้งหมดเลยเชียะว ฉันจะพาหล่อนไปที่ปากดั่วย แล้วยามเย็นเราก็จะสำเร็จสำราญกันกลางหมู่ศิลปิน แต่อย่าเที่ยวไปบอกใครละ เก็บปากเก็บคำเอาไว้ให้เหมือนพวกนักขับลำนำเร่จนกว่าจะถึงพรุ่งนี้เช้านะ”

ทุกคนเริ่มดื่มฉลองอย่างหนักกันใหม่โดยมีประกายดาวับาวของเจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัส ญะมีละห์ และตัลสะมะห์คอยเชื้อเชิญ ในขณะที่โอมม์-ญะฮานแยกตัวออกไปอยู่ใต้อารักขาของมุสลิมผู้ทรงศักดิ์ทั้งสองคนที่คุ้มครองหล่อนเต็มกำลังอย่างไม่โจ่งแจ้งนัก เสียงดังกระหึ่มและการร้องรำทำเพลงดำเนินขึ้นใหม่ต่อไปอีกราวสองสามชั่วโมง และในที่สุดความหฤหรรษ์ทั้งหมดทั้งปวงของค่ำคืนนี้ก็ยิ่งให้เกิดผลดังที่คาดไว้ ข้าหลวงใหญ่ต้องมีคนมาพาไปขึ้นเตียง ผู้บัญชาการตำรวจก็ต้องใช้ชายถึงสี่คนแบกไปที่เตียงเช่นกัน ทหารครึ่งหนึ่งสลับสไลคสนามประลองยุทธ อีกครึ่งหนึ่งทิ้งร่างองอาจดาษตื่นตามท้องถนน นางระบำทั้งสามกลับหรือไม่ได้กลับไปยังที่พัก เราก็มองจากรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างแน่ชัด มีโอมม์-ญะฮานเพียงคนเดียวที่กลับถึงบ้านซึ่งหล่อนอาศัยร่วมกับนางระบำนางอื่น ๆ อย่างสงบ โดยมีมิตรสหายที่หล่อนเพิ่งจะคบค้าด้วยคอยคุ้มกันมา และแยกจากหล่อนไปพร้อมกับสาปส่งคนคริสต์ที่ทำตัวน่าขยะแขยงดังสุกรจากกันบึงหัวใจเพราะต้องคอยออกแรงกันนางระบำให้พ้นจากคนพวกนั้น ฝ่ายอัชชานอฟ เมื่อพาโมเรโนไปส่งยังที่พักอันเป็นบ้านพักทหาร และเห็นว่าใกล้เวลารับแขกเข้ามาทุกที เขาก็รีบวิ่งไปหยุดอยู่ที่ประตูบ้านของเหล่านางระบำ ทำตัวนิ่งไม่ไหวติงอย่างที่โอมม์-ญะฮานสั่งไว้

La rue était déserte et complètement silencieuse, la nuit sombre ; il s'en fallait de trois heures environ que l'aube ne pointât. On était au commencement de septembre. Il avait plu dans la journée ; il ne faisait pas chaud. Mais l'attente fut courte. Assanoff, qui était tout oreilles, entendit marcher dans la maison ; l'huis s'entrouvrit doucement. On demanda tout bas :

— Êtes-vous là ?

Il passa le bras à travers la fente de la porte, saisit une main qui s'avavançait et répondit:

— Sans doute ! Comment n'y serais-je pas ? Suis-je une bête !

Omm-Djéhâne attira l'officier dans l'intérieur et referma le battant sans bruit comme elle l'avait ouvert ; puis, précédant son hôte, elle traversa à la hâte la petite cour centrale du logis, d'où ils entrèrent dans la salle principale. Là, se trouvaient des divans contre les murs, quelques chaises et une table sur laquelle brûlait une lampe.

Omm-Djéhâne se tourna vers l'officier et le regarda d'un air si arrogant, qu'il fit involontairement un pas en arrière. Alors, il contempla, stupéfait, la jeune fille. Elle avait ôté sa toilette de danseuse ; elle était vêtue comme une femme noble du Daghestan et portait à sa ceinture une paire de pistolets et un couteau. Soit hasard, soit intention, sa main droite se porta un instant vers ses armes. Elle montra une chaise à Assanoff d'un geste impérieux, et s'assit elle-même sur le divan à quelques pas de lui. Elle tenait à la main ce chapelet avec lequel elle avait accompli les cérémonies de l'istikharèh, la première fois qu'on l'a vue apparaître en personne dans ce récit, et, pendant l'entretien qui va suivre, elle revint souvent aux grains de corail et les fit rouler et glisser entre ses doigts.

ถนนร้างผู้คนและเงียบสงัด รัตติกาลหม่นมัวยิ่งขึ้น อีกราวสามชั่วโมงแสงแรกของวันก็จะปรากฏ เป็นช่วงต้นเดือนกันยายน เมื่อตอนกลางวันมีฝนตก อากาศจึงไม่สู้ร้อน แต่อัสซานอฟก็รอไม่นานนัก เขาคอยเงี่ยหูฟังตลอดและได้ยินเสียงคนเดินอยู่ในบ้าน ประตูค่อย ๆ แง้ม เสียงคนถามเบา ๆ ว่า

“คุณมาหรือยัง”

เขายื่นแขนผ่านช่องว่างระหว่างประตูไปจับมือที่ยื่นออกมาและเอ่ยตอบ

“มาแล้วขอรับ จะไม่มาได้อย่างไรเชียว กระผมดูเป็นคนขี้ปดหมดทีจะกระนั้นหรือ”

โอมม์-ญะฮานอุตนายทหารหนุ่มเข้าไปข้างในและปิดบานประตูเงียบ ๆ เหมือนอย่างที่เคยเปิด แล้วเร่งรีบเดินนำหน้าแขกของหล่อนตัดลานกลางบ้านไปยังห้องโถงใหญ่ ในห้องมีม้านั่งยาวหลายตัวตั้งชิดผนัง เก้าอี้สองสามตัว และโต๊ะหนึ่งตัว มีตะเกียงจุดไว้วางอยู่ข้างบน

โอมม์-ญะฮานหันกลับมาเผชิญหน้ากับนายทหารหนุ่มและมองเขาด้วยสายตาเยื่อหยิ่ง โสเสียนเขาเปลือกาวถอยหลังโดยไม่รู้ตัว เขาตะลึงงันเพ่งพินิจหญิงสาว หล่อนผลัดชุดนางรำของหล่อนมาแต่งตัวเหมือนหญิงสูงศักดิ์ชาวตาเมสสถาน เหน็บปืนพกสองกระบอกและมีดเล่มหนึ่งไว้กับผ้าคาดเอว จะเป็นความบังเอิญหรือความตั้งใจก็มีอาจทราบได้ มือขวาของหญิงสาวเลื่อนไปยังอาวุธของเจ้าหล่อนเพียงชั่วครู่ หล่อนชี้ให้อัสซานอฟไปนั่งบนเก้าอี้ตัวหนึ่งเชิงบังคับ ส่วนตัวหล่อนเองก็นั่งลงบนม้านั่งยาวที่อยู่ห่างจากเขาออกไปสองสามก้าว หล่อนถือสายประคำที่ใช้ทำละหมาดอิสติคอเราะห์ ตั้งแต่คราแรกที่หล่อนปรากฏตัวในเรื่อง และระหว่างการสนทนาที่จะตามมา โอมม์-ญะฮานก็จับลูกประคำปะการังเหล่านี้นั่งอยู่บ่อยครั้งและคลึงเล่น

— Sois le bienvenu, Hassan ! Depuis quatre ans je demande sans cesse à ce chapelet si je vais te voir ; aujourd'hui il me l'a assuré ; c'est pourquoi je suis allée chez le gouverneur, et te voilà !

— À la façon dont tu me reçois, je ne comprends pas trop ce que je viens y faire.

— Tu vas le comprendre, fils de ma tante.

— Que veux-tu dire ?

— J'avais quatre ans et tu en avais douze, je me rappelle et tu as oublié ! Ah ! fils de mon sang, frère de mon âme, s'écria-t-elle tout à coup avec une explosion passionnée et en étendant ses mains frémissantes vers le jeune homme ; est-ce que, quand tu dors, tu ne vois pas notre aoûl, notre village, sur son pic de rochers, montant droit au milieu de l'azur du ciel, avec les nuages au-dessous de lui, dans les vallons pleins d'arbres et de pierres ? Tu ne vois donc plus le nid où nous sommes nés, bien au-dessus des plaines, bien au-dessus des montagnes communes, bien au-dessus des hommes esclaves, parmi les demeures des oiseaux nobles, au sein de l'atmosphère de Dieu ? Tu ne les vois donc plus nos murailles protectrices, nos tours penchées sur les abîmes, nos manoirs en terrasse, montant les unes au-dessus des autres, toutes vigilantes et, par leurs lucarnes, avides de voir l'ennemi de plus loin ? Et leurs toits plats où nous dormions l'été, et les rues étroites et le logis de Kassem-Bey en face du nôtre, et celui d'Arslan-Bey devant, et tes camarades de jeu, Sélym et Mouryd qui sont morts dans leur sang, et mes compagnes, à moi, Ayéshah, Loulou, Péry, la petite Zobeydéh, que sa mère portait dans ses bras ! Ah ! misérable lâche ! les soldats les ont tous jetés dans les flammes, et l'aoûl a brûlé sur eux !

Assanoff commença à se sentir extrêmement mal à son aise. Quelques gouttes de sueur perlèrent sur son front. Il étendit machinalement les mains sur ses genoux, qu'il tint fortement serrés. Mais il ne prononça pas un mot. Omm-Djéhâne continua d'une voix sourde :

“ยินดีต้อนรับค่ะ ฮัสซัน ฉันใช้สายประจำเส้นนี้ขออัลเลาะห์ไม่ได้หยุดหย่อนให้ได้เจอเธอมาเป็นเวลาสี่ปีแล้ว วันนี้ อัลเลาะห์บอกฉันว่าจะได้เจอเธอ ฉันเลยไปที่บ้านของข้าหลวง แล้วก็ได้เจอจริง ๆ”

“ดูจากวิธีการที่เธอต้อนรับฉัน ฉันชักไม่แน่ใจเสียแล้วว่ามาทำอะไรที่นี่”

“แล้วเธอจะเข้าใจเอง ทายาทของป้าฉัน”

“เธอหมายความว่าอะไร”

หล่อนระเบิดอารมณ์ตวาดออกมาพร้อมยื่นมืออันสั่นเทาทั้งสองข้างไปยังชายหนุ่ม “ฉันอายุสี่ขวบ ส่วนเธออายุสิบสอง ฉันยังจำได้แต่เธอลืมไปแล้วละสิ โธ่เอ๊ย! บุตรผู้มีสายเลือดเดียวกับฉัน พี่ชายผู้เป็นชีวิตจิตใจของฉัน ตอนที่เรนอน เธอไม่ฝันเห็นป้อมปราการหรือหมู่บ้านของเราเลยหรือ บ้านเรือนที่ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงตระหง่านขึ้นไปใจกลางฟ้าสีครามกับหมู่เมฆลอยละลืออยู่ข้างใต้ หมู่บ้านในหุบเขาที่เต็มไปด้วยแมกไม้และโขดหิน เธอไม่ฝันเห็นรังที่เราเกิดมาเลยหรือ รังที่อยู่เหนือท้องทุ่ง เหนือขุนเขาอันไพศาล เหนือมนุษย์ผู้เป็นทาสทั้งปวง ท่ามกลางที่อยู่ของบรรดาพญานก ท่ามกลางบรรยากาศแห่งแดนสวรรค์ เธอไม่ฝันเห็นกำแพงป้องกันหมู่บ้านของเรา หอรบของเราที่ตั้งชะงักงันอยู่เหนือขอบเหวลึกเลยหรือ ไม่ฝันเห็นหมู่คฤหาสน์ของเราที่แต่ละหลังมีลานลดหลั่นกันไป และทุกๆหลังต่างแผ่ระงับภัยจับจ้องผ่านหน้าต่างบนหลังคามองหาศัตรูจากจุดไกลลิบเลยหรือ แล้วแดดฟ้าที่เราเคยนอนหลับกันในห้องนอนล่ะ แล้วถนนแคบ ๆ ละ แล้วเรือนของกัสเซ็ม-เบย์ที่อยู่ตรงข้ามกับเรือนของเรา กับเรือนของฮัรซัน-เบย์ที่อยู่ถัดออกไปจากเรือนของกัสเซ็ม-เบย์ละ แล้วเพื่อนเล่นของเธอละ ซาลิมกับมูริดที่นอนตายจมกองเลือด แล้วเพื่อนเล่นของฉันละ อัยชาห์ ลูลู ปารี กับซูบัยยะห์ตัวน้อยในอ้อมกอดแม่ของหล่อน นืออย่างไรเล่า พ่อคนขี่ลาดนำสมเพช พวกทหารจับพวกนั้นทุกคนโยนเข้ากองไฟให้ถูกเผาไปพร้อมกับหมู่บ้าน”

ฮัสซานอฟเริ่มรู้สึกสะเทือนใจรุนแรง เหงื่อสองสามเม็ดผุดขึ้นบนหน้าผาก เขาเอามือโอบเข้าตัวเองไว้แน่นโดยไม่รู้ตัว แต่เขาก็ไม่เปล่งเสียงออกมาสักคำเดียว โอมม์-ญะฮานพูดต่อด้วยเสียงราวกระซิบ

— Tu ne rêves donc jamais la nuit ? Tu te couches, et le sommeil te prend, et tu restes là, n'est-ce pas, comme une masse de chair inerte, abandonné par tes pensées jusqu'au matin, jusqu'au milieu du jour, si l'on veut. Au fond, tu fais bien ! Ta vie entière n'est qu'une mort ! Tu ne te rappelles rien ? rien du tout ? Ton oncle, mon père à moi, mon père, sais-tu cela ? Non ! tu ne le sais pas ! Je vais te le dire : mon père, Élam-Bey, enfin, pendu à l'arbre de gauche en montant le sentier ; ton père à toi, mon oncle, cloué d'un coup de baïonnette sur la porte de sa maison. Tu ne te rappelles pas ? Tu n'avais que douze ans ; mais moi j'en avais quatre et je n'ai rien oublié ! Non, rien ! rien, te dis-je, pas la moindre, pas la plus minime circonstance ! Ton oncle, quand je suis passée devant, portée par un soldat, ton oncle pendait à son arbre, comme ce vêtement-là, contre la muraille, pend à ce clou qui est derrière toi !

Assanoff eut un frisson glacial dans les os ; il lui sembla sentir les pieds ballants de son père et de son oncle sur ses épaules, mais il ne dit pas un mot.

— Alors, poursuivit Omm-Djéhâne, on te prit avec quelques garçons échappés par hasard à l'incendie et au massacre. On t'envoya à l'École des cadets à Pétersbourg et on t'éleva, comme disent les Francs ! On t'enleva ta mémoire, on t'enleva ton cœur, on te prit ta religion, sans même se soucier de t'en donner une autre ; mais on t'apprit à bien boire, et je te retrouve les traits déjà flétris par la débauche, les joues marbrées de bleu, un homme ? Non ! Une guenille ! Tu le sais toi-même.

“เธอไม่เคยฝันถึงสักคืนเลยหรือ เธอเข้านอนแล้วก็ง่วงหลับไป แล้วเธอก็หลับอยู่อย่างนั้นนะหรือ เหมือนก้อนเนื้อไม่ไหวติงที่สติสัมปชัญญะปลิวไปจากตัวถึงเช้าหรือจนถึงเที่ยงวันก็ยังได้ลึก ๆ แล้ว เธอทำอย่างนี้นะดีแล้ว ทั้งชีวิตของเธอไม่ต่างอะไรกับคนตาย เธอจำอะไรไม่ได้สักอย่างเลย หรือ จำไม่ได้ทั้งหมดเลยหรืออย่างไร อาของเธอก็พ่อของฉันอย่างไรเล่า พ่อของฉันเอง เธอรู้ไหม ไม่เธอก็ไม่รู้หรอก บอกให้ก็ได้ อะลัม-เบย์ พ่อของฉัน สุดท้ายโดนแขวนคอกับต้นไม้ทางซ้ายมือก่อนจะถึงบ้าน พ่อของเธอก็ลุงของฉัน เขาโดนดาบปลายปืนเสียบติดอยู่กับประตูบ้านเธอ จำไม่ได้เลยจริง ๆ หรือ เธออายุตั้งสิบสองแต่ฉันแค่สี่ขวบ ฉันกลับไม่ลืมอะไรเลย ฉันกล้าบอกเธอได้เลยว่าฉันไม่เคยลืม ไม่ลืมแม้แต่รายละเอียดปลีกย่อยเล็กน้อยที่สุด ตอนทหารอุ้มฉันผ่านหน้าศพอาของเธอไป เขาห้อยต้องแต่งอยู่กับต้นไม้อย่างกับชุดนั้นที่แขวนอยู่บนตะปูข้างฝาหลังเธอนั้นอย่างไรละ”

อัสซานอฟสันสะท้านเยือกเข้าไปในกระดูก เขานึกถึงภาพเท้าของพ่อและของอาห้อยระยอยู่เหนือไหล่ แต่เขาก็ไม่ปริปากออกมาสักคำ

โอมม์-ญะฮานเล่าต่อ “แล้วเขาก็เอาตัวเธอไปพร้อมกับเด็กอีกสองสามคนที่บังเอิญหนีรอดจากเปลวเพลิงและการสังหารหมู่มาได้ เขาส่งเธอไปโรงเรียนนายร้อยที่เซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก แล้วเขาก็ขุนเธออย่างที่พวกผิวขาวมันเรียก พวกเขาลบความทรงจำของเธอ ล้างหัวใจของเธอ พรากศาสนาของเธอไปโดยไม่ใส่ใจแม้แต่จะมอบศาสนาใหม่ให้แก่เธอ แต่กลับสอนให้เธอตีเมง่ พอดฉันมาเจอเธออีกที รูปลักษณ์ของเธอก็ร่วงโรยลงด้วยความสามะเลเทเมา หน้าหมองคล้ำเพราะความเมานี้แหละหรือลูกผู้ชาย ไม่ใช่เลย ก็แค่กากเดนเท่านั้นเอง เธอรู้ตัวบ้างไหม”

Assanoff, humilié, maté par cette fille et par les images, surtout, par les images trop exactes, trop crues, trop vraies qu'elle évoquait devant lui, Assanoff essaya de se défendre.

— J'ai pourtant appris quelque chose, murmura-t-il. Je sais mon métier de soldat, et on ne m'a jamais accusé de manquer de courage. Je ne fais pas honte à ma famille, j'ai de l'honneur !

— De l'honneur ? Toi ! s'écria Omm-Djéhâne avec le dernier emportement ; va raconter ces billevesées aux gens de ta sorte ! mais ne pense pas m'imposer avec ces grands mots. N'ai-je pas été nourrie aussi parmi les Russes ? L'honneur ! C'est de vouloir être cru quand on ment, de vouloir passer pour honnête quand on n'est qu'un coquin, et de vouloir être tenu pour loyal quand on vole au jeu. Si l'on rencontre un autre drôle de son espèce, tous deux, gens d'honneur, on se bat et on est tué justement le jour où, par hasard, on n'avait pas tort. Voilà ce que c'est que l'honneur ; et si tu en as vraiment, fils de ma tante, tu peux te considérer comme un Européen parfait, méchant, perfide, larron, assassin, sans foi, sans loi, sans Dieu, un pourceau ivre de toutes les ivresses imaginables et roulé dans tous les borbiers du vice !

La virulence de cette sortie parut à Assanoff dépasser la mesure, ce qui lui rendit quelque chose de la possession de lui-même :

อัสซานอฟอายุที่หญิงคนนี้อ่อนเขาจนมุม และจำนนต่อภาพหลาย ๆ เหตุการณ์ที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตรงตามจริงเหลือเกิน ดิบเถื่อนเหลือเกิน และสมจริงเหลือเกิน ซึ่งหล่อ่นพรรณนาใส่หน้าเขา ชายหนุ่มพยายามพูดแก้ต่างให้ตัวเอง

เขาพิมพ์ “อย่างไรเสีย ฉันก็ได้เรียนรู้อะไรบางอย่าง ฉันรู้จักหน้าที่ของทหาร และก็ไม่เคยมีใครกล่าวว่าฉันซื่อสัตย์ ฉันไม่ได้ทำให้ครอบครัวต้องอับอาย ฉันก็มีเกียรติยศของฉัน”

โอมม์-ญะฮานระเบิดอย่างสุดกลั้มือตะโกนออกมาว่า “เกียรติยศหรือ เซอะ เก็บเรื่องไร้สาระพวกนั้นไว้พูดกับคนพรรคเดียวกับเธอเถอะ แต่อย่าคิดจะเอาค่าฟุ้ง ๆ มาพ่นใส่ฉันล่ะ ก็ฉันไม่ได้เติบโตมาท่ามกลางคนรัสเซียเหมือนเธอหรืออย่างไร นี่นะหรือเกียรติยศ ก็แค่อยากให้คนเชื่อเวลาโกหก อยากให้คนเห็นว่าสัตย์ซื่อทั้ง ๆ ที่ตัวเองก็เป็นแค่คนเจ้าเล่ห์เพทุบาย อยากให้คนคิดว่าเป็นคนตรงไปตรงมาทั้ง ๆ ที่ตัวเองก็โกงเวลาเล่นพนัน ถ้าเธอเจอคนผู้ทรงเกียรติพรรคเดียวกับเธอ เธอทั้งสองคนก็จะประมือกันและก็จะบังเอิญโดนฆ่าเอาในวันที่เธอก็ไม่ได้ทำอะไรผิด นี่อย่างไรละ เกียรติยศแล้วถ้าเธอมีเกียรติอย่างว่าจริง ๆ บุตรของป้าฉัน เธอจะคิดว่าตัวเองเป็นชาวยุโรปผู้สมบูรณ์แบบโหดร้าย ปลิ้นปล้อน ซ้ำโมย ฆาตกร ไร้ศีลธรรม ไร้กฎเกณฑ์ ละทิ้งอัลเลาะห์ เป็นไอ้คนขาดสติเม้าหย่าเปกข์ของมีนเมาทุกอย่างเท่าที่จะคิดหามาได้และเกลือกกลั้วอยู่ในปลักแห่งความโหดชั่วก็ได้”

ถ้อยจันรรจอันแสนสั่นเหล่านี้นอกจะเกินทนสำหรับอัสซานอฟจนเหมือนจะเรียกสติให้คืนมา

— Qui veut trop prouver ne prouve rien, dit-il froidement ; ne disputons pas là-dessus à tort ou à raison, mais, dans tous les cas, sans qu'on m'ait demandé avis, on a fait de moi un homme civilisé ; je le suis devenu. Il faut que je le reste. Tu ne me prouveras pas que je fasse aucun mal, en vivant à la façon de mes camarades. D'ailleurs, pour ne te rien cacher, je m'ennuie ; je ne sais pas pourquoi, rien ne me manque, tout me manque. Si une balle veut de moi, je l'épouse. Si l'eau-de-vie m'emporte, grand bien lui fasse ! C'est tout ce que je désire... Tiens ! Omm-Djéhâne, je suis content de te voir. Pourquoi n'es-tu pas restée chez la générale ? Cela valait mieux que cette maison.

— Cette femme, répondit la danseuse avec l'accent de la haine et du mépris, cette femme ! Elle a eu l'insolence de déclarer plusieurs fois, et devant moi, qu'elle voulait remplacer ma mère ! Elle a dit plusieurs fois, et devant moi, que les lesghys n'étaient que des sauvages, et, un jour où je lui ai répondu que leur sang était plus pur que le sien, elle a ri. Cette femme, elle m'a pris une fois par le bras et mise hors de la chambre comme une servante, parce que j'étais montée sur un fauteuil, étant trop petite pour atteindre à leurs idoles, les jeter en bas ! D'ailleurs, tu le sais bien ! c'est son mari qui avait mené les troupes contre notre aoûl !

Omm-Djéhâne se tut une minute, et tout à coup s'écria :

— Je n'attendais que le jour où je me sentirais assez forte ! Six mois plus tard, je lui tuais ses deux filles !

— Tu n'y vas pas de main morte, dit Assanoff en riant. Heureusement que tu t'es laissé deviner, et on t'a chassée à propos.

เขาเอ่ยเสียงเย็นชา “พูดมากไปก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา เรื่อยมาทะเลาะกันผิด ๆ ถูก ๆ อย่างนี้เลย จะอย่างไรก็ตาม พวกนั้นก็เลี้ยงฉันมาเป็นอารยชนโดยไม่ถามความเห็นฉันสักคำ ฉันเป็นอย่างนั้นไปแล้วและก็ต้องเป็นให้ได้ไปตลอด เธอกล่อมให้ฉันเชื่อว่าฉันทำผิดด้วยการใช้ชีวิตแบบเดียวกับเพื่อนของฉันไม่ได้หรอก จะบอกอะไรให้ฉัน ฉันเบื่อ ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไม แต่ฉันกลับอยากได้ไปเสียทุกอย่าง ถ้าลูกป็นอยากจะพุ่งเข้ามาหาฉัน ฉันจะอ้าแขนรับ ถ้าเธออยากจะทำอะไรฉัน ก็เอาไปเลยเร็ว ๆ ฉันต้องการแค่นี้ละ โอมม์-ญะฮาน ฉันดีใจที่ได้พบเธอ ทำไมเธอไม่ไปอยู่ที่บ้านของนายพลต่อละ น่าจะดีกว่าที่นี่”

นางระบำสาวพูดด้วยน้ำเสียงชิงชัง “นางผู้หญิงคนนั้น นางผู้หญิงนั้นมัน ไม่อายที่จะพูดซ้ำ ๆ ต่อหน้าฉัน ว่ามันอยากเป็นแม่ของฉัน หล่อนพูดต่อหน้าฉันซ้ำ ๆ ว่าพวกชาวเลสมีสถานก็ไม่ได้แค่คนป่า มีอยู่วันหนึ่ง ฉันย้อนกลับหล่อนไปว่าเลือดของชาวเลสมีสถานยังบริสุทธิ์กว่าเลือดของหล่อน แล้วหล่อนก็หัวเราะเยาะ มีอยู่ครั้งหนึ่ง นางผู้หญิงคนนั้นจับแขนฉันแล้วเหวี่ยงออกไปนอกห้องเหมือนกับฉันเป็นคนรับใช้ เพราะตอนนั้นฉันตัวเล็กเกินไปที่จะเอื้อมไปหยิบสิ่งที่หล่อนเคารพบูชา ฉันเลยต้องปีนขึ้นไปบนเก้าอี้ล้มตัวหนึ่งแล้วโยนพวกมันทิ้งลงมาข้างล่าง อ้อ ! แล้วเธอรู้อะไรไหม ก็สามีของหล่อนนั้นละเป็นคนที่นำทหารมาโจมตีหมู่บ้านของพวกเรา”

โอมม์-ญะฮานเงยไปครู่หนึ่ง แล้วจู่ ๆ ก็ร้องออกมาว่า

“ฉันรอคอยให้ถึงวันที่ฉันรู้สึกเข้มแข็งพอ หกเดือนต่อมา ฉันก็ฆ่าลูกสาวทั้งสองของหล่อน”

อัสซานอฟพูดกลั้วหัวเราะ “เธอไม่ยังมีมือเลยนะ โชคดีที่เธอมีพิรุณให้เขาเห็น แล้วพวกเขาก็ไล่เธอออกมาได้ทันการ”

Il parlait d'un ton léger qui ne contrastait pas mal avec celui de la minute précédente. Omm-Djéhâne le considéra une seconde sans souffler mot, puis elle étendit le bras sur le divan, prit un târ, une mandoline tatare qui était jetée là, et, d'un air distrait, se mit à l'accorder ; peu à peu, sans paraître y vouloir mettre aucune intention, elle commença à jouer et à chanter. Sa voix était d'une douceur infinie et pénétrante à l'extrême. Elle chanta d'abord très bas et à peine l'entendait-on. Il semblait que ce n'étaient que des accords isolés, des notes se suivant sans qu'aucune intention les enchaînât les unes aux autres. Insensiblement, un air déterminé se détacha de cette mélodie indistincte, absolument comme du fond d'un brouillard naît, s'avance peu à peu et se fait reconnaître une apparition éthérée. Saisi par une émotion irrésistible, par une curiosité violente, par un souvenir tout puissant, Assanoff releva la tête et écouta. Oh ! il était visible qu'il écoutait de toutes ses oreilles et de toute son intelligence, de tout son cœur, de toute son âme !

Au chant se mêlèrent bientôt des paroles. C'était une poésie lesghy ; c'était, précisément, l'air que les filles de la tribu chantaient avec le plus de plaisir et le plus souvent quand Assanoff était enfant. On connaît assez le pouvoir souverain, la magie victorieuse que ce genre d'influence exerce, en général, sur les hommes nés dans les montagnes, au sein de petites sociétés, où, les distractions étant peu nombreuses, la mémoire qu'on en conserve reste à jamais souveraine de l'imagination. Les Suisses ont *Le Ranz des Vaches*, et les Écossais *L'Appel de la cornemuse*. Assanoff se trouva saisi par une force toute pareille.

เขาพูดด้วยน้ำเสียงหยอกล้อที่ออกจะต่างไปจากไม่กี่นาทีก่อนหน้า โอมม์-ญะฮานเฟ่ง พินิจอยู่ครู่หนึ่งโดยไม่หลุดถ้อยคำใด ๆ ออกมา แล้วหล่อนก็เอื้อมไปหยิบบัตรหรือแมนโดลินของพวก ตาตาร์ที่วางทิ้งอยู่บนเก้าอี้โน้มขึ้นมา ลงมือตั้งสายด้วยอาการใจลอย หล่อนค่อย ๆ บรรเลงดนตรีและ ครวญเพลงทีละน้อย ดูเหมือนคนไม่ได้ตั้งใจเล่น เสียงของหล่อนหวานนุ่มเหลือพรรณนาและล่อยทะลุ เสียดแทงถึงที่สุด หล่อนร้องเสียงเบาแทบไม่ได้ยินก่อน คล้ายจะเป็นเพียงท่อนไม่ปะติดปะต่อกัน เสียงดนตรีไล่เรียงกันราวปราศจากจุดหมายที่จะเชื่อมแต่ละเสียงเข้าด้วยกัน ท่วงทำนองอันชัดเจน ค่อย ๆ โดดเด่นขึ้นมาจากสำเนียงอู้อี้ เสมือนก่อกำเนิดขึ้นมาจากมวลหมอกแล้วแย่งเยื้องออกมาทีละ น้อย ๆ ก่อนปรากฏร่างอันแบบบางออกมาให้เห็น อัสนาอฟสัมผัสความรู้สึกที่ไม่อาจต้านทานได้ รู้สึกงงงายอย่างรุนแรง ความทรงจำอันทรงพลังทะลักเข้ามาใส่อัสนาอฟเผยหน้าขึ้นฟัง เห็นได้ชัด เลยว่าเขาฟังอย่างใจจดใจจ่อเต็มสติปัญญา เต็มหัวใจ เต็มวิญญาณ

ไม่ช้า ถ้อยคำก็พรุ้งพรูออกมาเคล้าท่วงทำนอง เนื้อร้องมาจากบทกวีของชาวเลสซีสถาน ว่าที่จริงก็คือลำนำที่เหล่านวลนางชาวเลสซีสถานโปรดปรานขับขานกันยิ่งนัก เป็นลำนำที่อัสนาอฟ ได้ยินได้ฟังบ่อยกว่าเพลงอื่นใดเมื่อครั้งยังเยาว์ ไม่ใช่เรื่องแปลกพิสดารแต่อย่างใดที่ประสบการณ์เช่นนี้ ทรงพลานุภาพมหาศาล เปี่ยมมนต์ขลังฉม้างเวทย์สยบผู้คนซึ่งถือกำเนิดมากลางเทือกเขาเหล่าภูในแวด วงสังคมเล็กกระจ้อยก้นดาร์เครื่องบันเทิงใจให้ตกอยู่ในอำนาจได้ ความทรงจำจากสิ่งที่ได้พบเห็น มักกระจ่างชัดแจ่มอยู่ในจินตนาการของพวกเขาชั่วกับชั่วกัลป์ ชาวสวิสผูกพันกับท่วงทำนองร้องส์เดส์วาลส์ หรือชาวสก็อตผูกพันกับท่วงทำนองปี่สก็อตฉั่นใด อัสนาอฟก็ถูกดึงดูดด้วยพลังอำนาจประเทพ เทียวกันฉนั้น

Il était né à une distance assez peu considérable de Bakou, au sein d'une accumulation d'escarpements présentant l'aspect le plus singulier et le plus grandiose qui se puisse contempler. C'est un assemblage de pics aigus, largement séparés les uns des autres par des vallées profondes, et s'élevant, sur des bases étroites, jusqu'à la région des nuages. Couvrant les plateaux rocheux de ces aiguilles gigantesques, plateaux étroits où l'on jurerait de loin que les aigles seuls peuvent avoir leurs nids, se posent, s'accrochent comme ils peuvent, les villages, les aoûls de ces hommes terribles, qui n'ont jamais connu que le combat, le pillage et la destruction. Les lesghys se tiennent là, toujours en sentinelle, guettant la proie, se méfiant de l'attaque, voyant de loin, surveillant tout.

La chanson d'Omm-Djéhâne évoqua, jusqu'à produire la réalité la plus poignante, le souvenir de l'aoûl paternel devant l'âme ébranlée d'Assanoff. Il revit tout, tout ce qu'il avait ou croyait avoir oublié. Tout ! La muraille fortifiée de l'extérieur, les précipices dont son œil d'enfant avait sondé jadis les profondeurs meurtrières avec une curiosité indomptable ; la rue, les terrasses plates brûlées par le soleil ou disparaissant sous la neige, les maisons, sa maison, sa chambre, son père, sa mère, ses parents, ses amis, ses ennemis ! Rien ne resta qu'il n'eût revu ! Les paroles que prononçait Omm-Djéhâne, les rimes qui s'entrecroisaient, le saisissaient comme avec des serres et l'emportaient dans les ravins de la montagne, dans les sentiers où, du fond d'un buisson, il avait épié si souvent la marche des colonnes russes pour aller en avertir son père. Car, chez les lesghys, les enfants nobles sont des guerriers rusés et hardis dès le jour où ils marchent. Un enchantement sublime remplissait l'âme du barbare mal converti. Ses habitudes étaient européennes, ses vices parlaient russe et français ; mais le fond de sa nature, mais ses instincts, mais ses qualités, mais ses aptitudes, ce qu'il avait de vertus, tout cela était encore tatar comme le meilleur de son sang.

ถิ่นที่เขาถือกำเนิดไม่ห่างไกลจากเมืองบากูนัก ท่ามกลางเนินภูผาอันโดดเด่นและโอฬาร ยิ่งเท่าที่เคยมีผู้พบเห็นมา ณ ที่นั่นคือยอดแหลมแห่งขุนเขา หุบเหวลึกและกว้างแยกแต่ละยอดออกจากกัน แต่ละยอดตั้งตระหง่านอยู่บนฐานเล็กเรียวเสียดขึ้นไปถึงแดนแห่งหมู่เมฆ หมู่บ้านของผองชน ผู้นำคร้ามเกรง รู้จักเพียงการพาดพิง การปล้นทรัพย์และพละลาญตั้งอยู่ที่นี่ ครอบคลุมลาดเนินที่เต็มไปด้วยโขดหินกลางดงเสาหินแหลมหมึมา ลาดเนินแคบขนาดที่ถ้าใครเห็นแต่ไกล ๆ คงได้แต่สอสาบานว่าคงมีเพียงนกอินทรีเท่านั้นที่สร้างรังแถวนี้ได้ ชาวเลสซีสถานพำนักอยู่ที่นี่ คอยสอดส่องอยู่เสมอ ฝ้ามองหาเหยื่อ ระแวงระวังการเข้าปีศา กวาดตามองไปไกล ๆ ฝ่ำระวังภัยทุกประการ

บทเพลงของโอมม์-ญะฮานปลุกความทรงจำปิตุคามต่อหน้าดวงจิตอันสั่นคลอนของ อัสนอฟ จนถึงขนาดเสกสรรค์ความจริงอันยอกแหยงยิ่งยวดขึ้นมา อัสนอฟกลับมาเห็นทุกสิ่งทุกอย่างอีกครั้ง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาลืมหรือคิดว่าลืมไปแล้ว ทุกสรรพสิ่ง กำแพงป้องกันหมู่บ้านที่ภายนอกแข็งแกร่ง หุบเหวที่เมื่อยังเด็กเขาใช้สายตาประเมินความลึกมรณะด้วยความกระหายใคร่รู้ เหลือแสน ท้องถนน ลานกว้างราบเรียบได้แดดแผดเผาหรือไม่ก็จมอยู่ใต้กองหิมะ บ้านเรือน เรือนของเขา ห้องนอนของเขา พ่อ แม่ ญาติสนิทมิตรสหาย แม้แต่ศัตรู ทุกสิ่งทุกอย่างกลับมาปรากฏให้เห็น ถ้อยคำที่จากปากของโอมม์-ญะฮาน จังหวะจะโคนที่สอดประสานจู่เข้าหาราวทรงเล็บและคว่ำตัวเขา ลงไปยังห้วงเหวกลางขุนเขา ไปยังทางเดินที่เขาอิงแอบอยู่กับพุ่มไม้เพื่อสอดส่องขบวนแถวของทหารรัสเซียอยู่เบื้อง ๆ ก่อนจะวิ่งไปเตือนพ่อของเขา เพราะสำหรับชาวเลสซีสถานแล้ว บุตรของผู้สูงศักดิ์เป็นนักรบที่ทั้งเจ้าเล่ห์และห้าวหาญชาญชัยตั้งแต่วันที่เริ่มก้าวเดิน มนต์เสน่ห์อันสุนทรีย์เอ้อลั่นดวงจิตของชายอนารยะผู้ยังไม่แปรเปลี่ยนไปเต็มตัว พฤติกรรมของเขาเป็นแบบชาวยุโรป เขาเลวแบบเดียวกับคนรัสเซียและคนฝรั่งเศส แต่เนื้อนิสัยของเขา สัญชาติญาณ คุณสมบัติ ทักษะความสามารถ คุณธรรมที่เขามีทั้งหลายทั้งปวงนี้ยังสืบเชื้อมาจากสายเลือดสุดประเสริฐของชาวตาตาร์

Que devint Mourad, fils de Hassan, l'officier d'ingénieurs au service de Sa Majesté Impériale, l'ancien élève de l'École des cadets, le lauréat des examens, lorsque sa cousine se levant, sans cesser de chanter et de jouer du târ, commença à mener à travers la chambre une danse lente et vigoureusement rythmée ? Il quitta sa chaise, se jeta par terre dans un coin, prit sa tête entre ses deux mains, convulsivement crispées dans ses cheveux, et, à travers les larmes qui obscurcissaient ses regards, suivit avec une avidité douloureuse les mouvements de la danse, absolument comme il avait fait pour Forough-el-Husnet, mais avec bien plus d'anxiété, bien plus de passion, on le peut croire. Et ce qui est vrai également, c'est qu'Omm-Djéhâne dansait d'une bien autre manière que sa maîtresse ! Ses pas signifiaient plus, ses gestes, encore plus réservés, saisissaient davantage ; c'était la danse de l'aoûl, c'était la chanson de l'aoûl ; il sortait de la personne entière de la jeune fille une sorte de courant électrique enveloppant de toutes parts son parent. Soudain, brusquement, elle s'arrêta, cessa de chanter, jeta le târ sur les coussins, et s'accroupissant à côté d'Assanoff et lui jetant les bras autour du cou :

— Te souviens-tu ? dit-elle.

Il sanglotta tout à fait, poussa des cris d'angoisse, cacha sa tête dans le sein et entre les genoux de sa cousine. C'était pitié que de voir ce grand garçon secoué par une pareille douleur.

ยามเมื่อลูกพี่ลูกน้องของเขาลุกขึ้นยืนแล้วออกกราบไปช้า ๆ ลงจังหวะหนักหน่วงไปทั่วห้อง ขับขานเสียงเพลงและเล่นตอร์ไม่ขาดห่วง แล้วมูรีด บุตรแห่งฮัสซัน นายทหารช่างประจำกองทัพอัจฉริยะ ศิษย์เก่าโรงเรียนนายร้อย ผู้สอบได้คะแนนสูงสุดในสภาพใดกันเล่า เขาลุกขึ้นจากเก้าอี้แล้วทิ้งตัวลงกับพื้นที่มุ่มหึ่ง ยกมือขึ้นกุมศีรษะ นิ้วเกร็งจิกลงไปบนเส้นผม อาจกล่าวได้ว่าน้ำตาของเขาไหลพรูพรายบดบังสายตาที่มองตามลีลานาฏการอย่างหิวกระหายและเจ็บปวดแสบเช่นเดียวกันกับที่เขาจ้องมองฟุรุษ-อัล-ฮุสนะห์ แต่เปี่ยมด้วยความกระสับกระส่ายไหลหลงเสียยิ่งกว่า และสิ่งที่เป็นความจริงเหมือนกันคือโอมม์-ญะฮานเต้นด้วยท่วงทำอันแผกไปจากแม่ครูของหล่อน จังหวะเท้าสื่อความหมายมากกว่า ท่วงทำอันแผกเร้นยิ่งกว่ากลับจูโจมหนักหน่วงกว่า นี่แล ระเบียบแห่งหมู่บ้าน นี่แล บทเพลงแห่งหมู่บ้าน ทิวสรรพางค์กายของหญิงสาวประดุจแผ่คลื่นไฟฟ้าเข้าห่อหุ้มทั่วทุกส่วนของญาดิหนุ่ม จู๋ ๆ หล่อนก็หยุด หยุดร้องเพลง โยนตอร์ลงบนกองหมอนอิง ยอบตัวลงข้าง ๆ ฮัสซานอฟ แล้วโผล่เข้าโอบคอเขาไว้

“จำได้ไหม” หล่อนถาม

ทันใดนั้น ฮัสซานอฟสะอื้นเต็มเสียง ชบหน้าลงกับอก ชุกตัวระหว่างขาของญาดิสาว เห็นผู้ชายตัวโตสะท้านสะเทือนด้วยความเจ็บปวดเช่นนี้ช่างน่าเวทนายิ่ง

— Tu te souviens donc ? poursuivit la lesghy. Tu vois comme tu me retrouves ? J'ai été la servante des Francs, je me suis enfuie ; j'ai été la servante des Musulmans, on m'a battue ; j'ai couru les bois ; j'ai failli mourir de faim et de froid ; je suis ici, je n'y veux pas rester... tu comprends bien pourquoi... Toi-même, pourquoi es-tu venu cette nuit ? Vois-tu, tu comprends bien ? On veut me vendre à un Kaïmakam, quelque part en Turquie ; j'ai accepté crainte de pis et pour qu'on ne me tourmente plus. Je suis ta chair, je suis ton sang, sauve-moi ! Garde-moi près de toi, fils de mon oncle, Mourad, mon amour, mon bien, ma chère âme, sauve-moi !

Elle lui prit la tête et l'embrassa avec passion.

— Je te sauverai, répondit vivement Assanoff ; je veux bien que tous les diables m'étrangent, si je ne te sauve pas ! Tu es toute ma famille ! Ah ! les Russes ! que le ciel les confonde ! Ils m'ont tout tué, ils m'ont tout brûlé, ils m'ont tout détruit ! Mais je leur rendrai au centuple le mal dont ils m'ont accablé, et toi aussi ! Veux-tu que je déserte ?

— Oui, déserte !

— Veux-tu que nous allions dans la montagne rejoindre les autres tribus rebelles ?

— Oui, je le veux !

สาวชาวเลสมัยสถานตามต่อ “เธอจำได้แล้วใช่ไหม เธอเห็นสภาพฉันไหม ฉันเคยเป็นสาวใช้ของพวกผิวขาว แล้วฉันก็หนีออกมา ฉันเคยเป็นสาวใช้ของพวกมุสลิม แล้วฉันก็โดนทุบตี ฉันวิ่งหนีเข้าไปในป่า เกือบตายเพราะความหิวและความหนาว แล้วฉันก็มาอยู่ที่นี่ แต่ฉันไม่ได้อยากอยู่ เธอรู้ดีว่าทำไม... แล้วทำไมเธอถึงมาที่นี้คีนี่ เห็นไหม เธอเข้าใจไหม เขาอยากขายฉันให้ผู้พันคนหนึ่งที่อยู่ที่นี่สักแห่งในตุรกี ฉันตอบตกลงไปเพราะกลัวว่าจะเจอเรื่องที่ยากกว่านี้ และเพื่อที่ว่าเขาจะได้ไม่ทรมานฉันอีก ฉันมีสายเลือดเดียวกันกับเธอ ช่วยฉันที ให้ฉันได้อยู่ใกล้ ๆ เธอ บุตรของลุงฉัน มุรด์ ที่รักของฉัน ดวงใจของฉัน สมบัติล้ำค่าของฉัน ช่วยฉันด้วย”

หล่อนเชยหน้าของเขาขึ้นมาและจุมพิตอย่างดุจดั่ง

อัสนอฟตอบเร็ว

“ฉันจะช่วยเธอเอง ถ้าฉันไม่ช่วยเธอขอให้ภูตผีปีศาจบีบคอให้ตายไปเลย เธอเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เป็นครอบครัวของฉัน หน้อยแน่ ไอ้พวกรัสเซียล่ะหรือ ขอให้สวรรค์ลงทัณฑ์พวกมันเถอะ พวกมันฆ่าฉันไปแล้ว เผาฉันไปแล้ว ทำลายฉันไปแล้ว แต่ฉันจะเอาคืนพวกมันเป็นร้อยเท่าให้สาสมกับความเจ็บปวดที่พวกมันทำกับฉันและเธอ เธอจะให้ฉันหนีไปกับเธอไหม”

“เอสิ หนีออกมาเลย”

“เธอจะให้ฉันไปพร้อมกับกบฏเผ่าอื่น ๆ บนภูเขาไหม”

“เอสิ”

— Sur mon honneur, je le veux aussi ! Et cela sera tout de suite, c'est-à-dire dans le jour de demain ou plutôt dans le jour d'aujourd'hui, car l'aurore va naître ! Nous redeviendrons ce que nous sommes, des lesghys et libres ! Et je t'épouserai, fille de ma tante, et tu seras sauvée et moi aussi ! Car, en définitive, je suis un tatar, moi ! Qu'y a-t-il de commun entre Mourad, fils d'Hassan-Bey et tous ces messieurs francs ! Est-ce que je ne sais pas ce qu'ils valent ? As-tu lu Gogol ? Voilà un écrivain ! Et qui les arrange comme ils le méritent ! Oh ! les canailles !

Et se relevant tout à coup, il parcourut la chambre à grands pas, livré à un accès de frénésie. Puis il s'arrêta devant Omm-Djéhâne, la regarda fixement, lui prit les deux mains et lui dit :

— Tu es vraiment très jolie, je t'aime de tout mon cœur, et je t'épouserai, parole d'honneur ? Nous aurons des têtes de Russes sur la table au festin des noces, cela t'arrange-t-il ?

— Beaucoup ; et, par tête, mille baisers !

— Tu sais le français ?

— Oui, je le sais !

— Tant mieux ! Cela nous distraira de le parler quelquefois.

— Mourad, fils d'Hassan-Bey, quelle honte ! oublie pour jamais toutes ces infamies ?

— Tu as raison ! Je suis un tatar et rien autre, et je ne veux être que ça, et puissé-je être mis en dix mille morceaux, si nos enfants ne sont des Musulmans parfaits ! Mais c'est assez raisonner ! Voici ce qui reste à faire : je vais te quitter parce que le jour arrive. À midi, viens me trouver à la maison de poste. Là, je t'habillerai comme mon ordonnance. Nous partons à une heure dans un grand tarantass qu'on m'a prêté ; nous filons rapidement ; à six lieues d'ici, nous quittons la route, et bonsoir ! Les Russes ne te reverront jamais ici ; moi, ils ne me regarderont que le sabre à la main !

“ด้วยเกียรติของฉัน ฉันก็อยากจะทำเช่นนั้นเหมือนกัน และมันจะเกิดขึ้นในทันที หมายความว่าในวันพรุ่งนี้ หรือเร็วที่สุดก็ในวันนี้ เพราะนี่ก็ใกล้รุ่งแล้ว เราจะกลับไปเป็นคนอย่างที่เราเคยเป็น คนเลสเบี้ยน และไม่ขึ้นกับใคร แล้วฉันจะแต่งงานกับเธอ ธิดาของอาฉัน แล้วเธอกับฉันก็จะปลอดภัย เพราะเอาเข้าจริงแล้วฉันก็คนตาตาร์ แล้วมูรัต บุตรแห่งฮัสซัน-เบย์มีอะไรเหมือนกับไอ้ผู้ชายผิวขาวพวกนั้นบ้างเล่า คิดว่าฉันไม่รู้หรือว่าไอ้พวกนั้นมีค่าแค่ไหนกัน เธอเคยอ่านหนังสือของโกกอลไหม นั่นแหละนักเขียนตัวจริง แล้วเขาก็ปฏิบัติกับพวกนั้นอย่างที่เราสมควรจะได้รับ เชอะ ไอ้พวกसारเลว”

เขาพรตพรตลุกขึ้น แล้วเดินก้าวยาว ๆ ไปมารอบห้อง ปล่อยตัวให้พลุ่งพล่านสุดขีด แล้วมาหยุดอยู่หน้าโอมม์-ญะฮาน จ้องหลอนเหม็ง จับมือทั้งสองของหลอนแล้วกล่าวว่า

“เธอสวยเหลือเกิน ฉันรักเธอสุดหัวใจ แล้วฉันก็จะแต่งงานกับเธอ สัญญาะ หัวของพวกรัสเซียจะตั้งอยู่บนโต๊ะเลี้ยงอาหารงานแต่งงานของเรา เธอว่าดีไหม”

“ดีมากเจ้าคะ แล้วฉันจะให้เธอจูบฉันครั้งต่อหนึ่งหัว”

“รู้ภาษาฝรั่งเศสไหม”

“รู้สิ”

“ดีเลย เราจะได้พูดฝรั่งเศสกันเป็นครั้งคราว ก็คงจะสนุกดี”

“มูรัต บุตรแห่งฮัสซัน-เบย์ คนหน้าไม่อาย ลืมเรื่องน่าวัดสี่พวกนี้เสียให้หมด”

“ลูกของเธอ ฉันเป็นชาวตาตาร์และไม่ใช่ชนชาติอื่นใดและฉันก็ต้องการเพียงเท่านี้ ฉันจะยอมให้ถูกสับเป็นหมื่น ๆ ชิ้นถ้าลูกของเราไม่ได้เป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ เลิกพูดพร่ำทำเพลงกันดีกว่า นี่คือการที่เราจะต้องทำต่อไป ฉันต้องไปก่อนเพราะใกล้เช้าแล้ว ตอนเที่ยง มาพบฉันที่บ้านพักทหาร ฉันจะให้เธอแต่งตัวเป็นทหารรับใช้ พอตอนบ่ายเราก็นั่งรถม้าคันใหญ่ที่ฉันยืมมาออกเดินทาง เราจะรีบหนีไป พอผ่านไปสักหลัก เราก็ออกจากถนนสายหลัก และลาก่อน พวกรัสเซียจะไม่ได้เห็นเธอที่นี่อีกเลย พวกมันจะเห็นแค่ฉันถือดาบ”

Omm-Djéhanne se jeta dans ses bras. Ils s'embrassèrent, et Assanoff sortit.

Quand il fut dans la rue, il était enchanté de lui-même, enchanté de ses projets, et très amoureux de sa cousine, la trouvant adorable. Il le faut avouer, accoutumé à ne jamais suivre qu'une idée à la fois, il avait complètement oublié son compagnon de route, et, lorsqu'il avait assigné pour rendez-vous à Omm-Djéhâne la maison de poste, il ne songeait nullement que Moreno l'y attendait.

Ce souvenir lui revint tout à coup.

— Peste ! dit-il, c'est une bonne étourderie !

Il ne resta pas longtemps soucieux, n'en ayant pas l'habitude, plus que de réfléchir.

<<Je m'ouvrirai de tout à Moreno. Il a conspiré, il sait ce que c'est. Au lieu de me gêner, il m'aidera.>>

Quand il entra dans la salle où l'Espagnol dormait sur un lit de cuir, il le réveilla sans cérémonie.

— Compliment ; lui dit-il, qui est-ce qui t'a vendu cette couche magnifique, que je ne te connaissais pas ?

โอมม์-ญะฮานโอมม์ตัวเข้าไปในอ้อมกอดของอัซซานอฟ ทั้งสองแลกรุมพิศกัน แล้วอัซซานอฟก็จากไป

เมื่อเขาอยู่บนถนน เขาปีติเหลือเกิน ปีติกับแผนการที่วางไว้ และอ้อมเอมในรสรักจากญาติสาว เพราะเธอช่างน่ารัก ก็คงต้องบอกเล่าไว้ด้วยว่า ความที่จิตใจคุ้นเคยกับการจذبอยู่กับเรื่องใดเพียงเรื่องหนึ่ง อัซซานอฟจึงลืมนเพื่อนร่วมทางของเขาไปโดยสิ้นเชิง และยามที่เขาหันไปโอบโอมม์-ญะฮานมาหาเขาที่บ้านพักของนายทหาร ชายหนุ่มก็ไม่ได้ถูกคิดขึ้นมาเลยว่าโมเรโนก็รอเขาอยู่ที่นั่นเหมือนกัน

จู่ ๆ เขาก็นึกขึ้นมาได้

“เวรเอ๋ย พลาดไปได้ยังไงวะ” เขาสบถ

เขาไม่ได้กังวลอยู่นานด้วยมิได้มีนิสัยเช่นนั้นมากกว่าที่จะคิดใคร่ครวญ

‘ฉันจะเปิดเผยทุกอย่างต่อโมเรโน เขาเคยร่วมก่อการ เขาย่อมรู้ว่ามันเป็นอย่างไร แทนที่จะขัดขวาง เขากลับจะมาช่วยฉันเสียด้วยซ้ำ’

ทันทีที่กลับเข้ามาในห้องที่ชาวสเปนหลบอยู่บนเตียงหนึ่ง เขาก็เข้าไปปลุกอย่างไม่มีพิธีรีตอง

อัซซานอฟทักโมเรโน“ยินดีด้วยนะ ใครหนอช่างช่วยให้นายหลักสนธิสัญญาได้ขนาดนี้ จนไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นนาย”

— Tu me la connais parfaitement. Je l'ai eue à Tiflis par les soins d'un compatriote à moi, et tu devrais te souvenir qu'à cette occasion tu m'as expliqué savamment, à ma grande surprise, que tous les Juifs du Caucase étaient de souche espagnole. Mais j'imagine que tu ne me réveilles pas au petit jour, après un dîner et une soirée comme celle d'hier, pour me faire passer un examen sur les persécutions de Philippe II, par suite desquelles les Hébreux ont fui à Salonique, et de Salonique poussent jusqu'ici des reconnaissances.

— Non, pas précisément ; mais pardonne-moi, je suis un peu troublé. Je me fie à ta foi. Omm-Djéhâne est ma cousine. J'ai résolu de l'épouser. Je vais me sauver avec elle dans la montagne. Bref, je déserte et je déclare la guerre aux Russes.

Don Juan sauta au bas de son lit, au comble de l'étonnement.

— Es-tu fou ? dit-il à son compagnon.

— Je l'ai été toute ma vie et pense bien l'être jusqu'à mon dernier soupir. Mais je ferai ici l'action la plus généreuse, la plus chevaleresque et la plus noble qui se puisse imaginer, et je pense que ce n'est pas toi qui m'en voudrais détourner.

— Et pourquoi cela, s'il te plaît ?

— Parce que tu as fait exactement la même chose, et que c'est pour ce motif que j'ai le bonheur d'être ton ami.

“นายรู้จักเพื่อนคนนี้ทีเดียวยะ ชวนได้มีอะไรกับเพื่อนที่เมืองทบิลีซีด้วยความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมชาติคนหนึ่ง และนายคงจำได้ว่าตอนนั้นนายเคยอธิบายให้ฉันฟังอย่างละเอียดว่าคนยิวทุกคนในแถบคอเคซัสมีเชื้อสายมาจากสเปนจนฉันแปลกใจ แต่ฉันหวังว่านายคงไม่ได้ปลุกฉันแต่เข้าตรูขนาดนี้หลังจากไปกินเลี้ยงอาหารค่ำและสังสรรค์อย่างเมื่อก่อนนี้เพื่อให้ฉันมาฟังเรื่องราวที่พระเจ้าฟิลิปที่ 2 แห่งมาเซโดเนียกดขี่ข่มเหงพวกยิวสูญเสียจนต้องหนีไปที่ซาโลนิกา และจากซาโลนิกา ก็สอดแนมมาเรื่อยจนถึงที่นี่”

“ไม่ ก็ไม่เชิงหรอก แต่ขอโทษเถอะ ฉันออกจะอึดอัดใจอยู่หน่อย ๆ แต่ฉันเชื่อในนาย โอมม์-ญะฮานเป็นลูกพี่ลูกน้องกับฉัน ฉันตัดสินใจจะแต่งงานกับเพื่อน ฉันจะหนีไปอยู่กับเพื่อนบนภูเขา พุดง่าย ๆ ฉันจะหนีทัพแล้วทำตัวเป็นปฏิปักษ์กับรัสเซีย”

ดอน ขวน ทะลึ่งพรวดลงมาจากเตียง ตกตะลึงเป็นลันพัน

“นายบ้าไปแล้วหรือ” เขาเอ่ยถามเพื่อนร่วมทาง

“ฉันเป็นแบบนี้มาตลอดชีวิตและตั้งใจจะเป็นเช่นนั้นตราบนานแสนนาน ฉันกำลังจะทำการอันยิ่งใหญ่สมชายชาตรี และทรงเกียรติสูงสุดเท่าที่ใครจะคิดฝัน และฉันก็หวังว่านายคงไม่พยายามจะทำให้ฉันเปลี่ยนใจ”

“แล้วทำไมถึงคิดเช่นนั้นเล่า อธิบายหน่อยเถอะ”

“เพราะว่านายก็เคยทำเรื่องแบบเดียวกันนี้มาก่อน และด้วยเหตุนี้แหละฉันจึงดีใจที่ได้เป็นเพื่อนกับนาย”

— Allons donc ! il n'y a pas le moindre rapport ! J'ai conspiré parce que mes camarades conspiraient, et je ne me séparais pas d'eux ; et, d'ailleurs, il s'agissait de mon prince légitime ! Toi, ce que tu veux faire, c'est tout bonnement du brigandage. Tu t'en vas avec des bandits, avec une sauteuse, permets-moi de te le dire ; et d'un homme élégant, aimable comme tu l'es, d'un officier brillant, né pour être distingué dans tous les salons, tu médites de faire une manière de sauvage grossier, bon à fusiller au coin d'un bois.

— Tu oublies que mon père était un sauvage grossier, et que, précisément, il a été fusillé comme tu te dis.

— Mon pauvre ami, je serais désolé de t'affliger ; mais, puisque ton père a eu cette fin-là, qui n'est pas enviable, tu dois n'y pas aboutir de ton plein gré. Voyons, Assanoff, soyons raisonnables, si nous pouvons ! Ton père a été un sauvage ? Eh bien ! toi, tu n'en es pas un. Où est le mal ? Les hommes ne peuvent cependant pas, de génération en génération, se ressembler tous. Veux-tu que je te dise l'effet que tu me produis ?

— Parle franchement.

— Tu me donnes envie de rire, parce que, si tu continues, tu seras ridicule.

L'ingénieur rougit profondément, la peur de devenir ridicule le bouleversa. Cependant il tint bon :

— Mon cher ami, Omm-Djéhâne va arriver tout à l'heure. Tu penses que je ne la renverrai pas. D'autre part, me trahiras-tu ? Ridicule ou non, le vin est tiré, il faut le boire.

Là-dessus il s'assit, se mit à siffler et se versa un verre d'eau-de-vie d'un carafon qui se trouva à sa portée.

“กระไรได้ ไม่เห็นจะเกี่ยวกันสักนิด ฉันเข้าร่วมต่อต้านเพราะผู้ก่อการร้ายเป็นสหายของฉัน แล้วฉันก็ไม่ได้ทอดทิ้งพวกเขา อีกอย่างหนึ่ง เราทำเพื่อเจ้าชายผู้สืบเชื้อสายอย่างชอบธรรมของพวกเรา แต่ที่นายอยากทำก็ปล้นดี ๆ นี่เอง ขอโทษที่ต้องบอกเช่นนี้ นายไปคลุกคลีกับพวกโจรกับนางคณิกา แล้วจากที่นายเคยเป็นบุรุษผู้สง่างาม ภูมิฐานและน่าคบหาแบบที่นายเป็น นายทหารผู้มีอนาคตไกล เกิดมาเพื่อโดดเด่นในทุกสมาคม นายกลับคิดจะแปรสภาพไปเป็นคนป่าหยาบช้า มีค่าให้ยิ่งทั้งหมดป่าแค่นั้น”

“นายคงลืมไปกระมังว่าพ่อของฉันก็เป็นคนป่าหยาบช้า และว่ากันตามตรง เขาก็ถูกยิงตายแบบที่นายว่านั่นแหละ”

“โอ้ ไอ้เพื่อนยาก ฉันขอโทษที่ทำร้ายจิตใจนาย แต่ก็ด้วยเหตุที่พ่อของนายพบจุดจบแบบไม่พึงปรารถนาอย่างนั้น นายก็ยิ่งต้องไม่ทำตัวให้พบจุดจบแบบนั้นอย่างไรเล่า ฟังนี้ อัสซานอฟมาพูดกันด้วยเหตุผลเถอะ พ่อนายเคยเป็นคนป่าอย่างนั้นใช่ไหม แต่นายไม่ใช่ มันผิดตรงไหน คนรุ่นลูกไม่จำเป็นต้องเหมือนคนรุ่นพ่อเสมอไป นายอยากฟังไหมว่าฉันคิดยังไงกับนาย”

“บอกมาตรง ๆ เลย”

“นายทำให้ฉันอยากจะหัวเราะ เพราะถ้านายยังตั้งต้นจะทำให้ได้ นายก็จะกลายเป็นคนน่าทุเรศ”

นายทหารหน้าแดงกำ เขาโกรธพลุ่งพล่านเพราะกลัวจะเป็นตัวตลก แต่เขาก็ยังคุมอารมณ์ได้

“สหายรัก โอมม์-ญะฮานจะมาถึงในอีกไม่ช้า เชื้อเถอะ ฉันจะไม่ส่งหล่อนกลับไปแน่ ๆ อีกอย่างหนึ่ง นายจะหักหลังฉันหรือ จะนำฉันหรือไม่ เรื่องมันเกิดขึ้นแล้วก็ต้องปล่อยให้มันเกิดไป”

จบคำเขาก็นั่งลง ผิวปาก และรินเหล้าแก้วหนึ่งจากเหยือกที่อยู่ใกล้ ๆ มาดื่ม

Moreno comprit qu'il ne fallait pas le buter. Il cessa donc d'insister, et s'occupa de sa toilette du matin presque en silence. Assanoff, de son côté, n'était pas fort loquace et n'interrompait sa rêverie que par quelques paroles insignifiantes, jetées de temps en temps au hasard. Il était devenu très perplexe. Il était gêné par l'opposition de son ami ; d'autre part, il ne trouvait plus, lui-même, maintenant qu'il était de sang-froid, ses projets aussi praticables ou plutôt aussi agréables à pratiquer que cela lui avait semblé dans un moment d'enthousiasme et d'emportement ; ensuite, Omm-Djéhâne avait produit sur son âme l'impression la plus vive, un peu à cause de la parenté, beaucoup à cause de la beauté, plus encore par la singularité de sa nature ; mais l'épouser ! En conscience, il la trouvait bien arriérée, toute savante qu'elle fût en français. La vérité était que le pauvre Assanoff n'était pas Russe, n'était pas sauvage, n'était pas civilisé, mais de tout cela était un peu, et les pauvres êtres, que les périodes et les pays de transition déforment de la sorte, sont fort incomplets, fort misérables et réservés à plus de vices et de malheurs que de vertus et de félicités. Pour se donner des idées et trouver un expédient, il se mit à boire, et, après quelques verres, il rencontra une solution à son plus grand embarras actuel, l'arrivée imminente d'Omm-Djéhâne. Cette solution fut des plus simples ; elle consista pour lui à prendre sa casquette, pendant que Moreno avait le dos tourné, et à laisser son fidèle ami accommoder, comme il l'entendrait, toutes choses avec sa cousine, dont il venait de faire si brusquement sa compagne de voyage, sa complice et sa fiancée.

โมเรโนตระหนักดีว่าไม่ควรไปขัดใจอัสนาอฟ จึงหยุดเข้าซื้อแล้วหันไปทำกิจวัตรยามเช้าอย่างเรียบง่าย ข้างฝ่ายอัสนาอฟเองก็ไม่ได้พูดอะไรมาก และนาน ๆ ทีจึงจะโพล่งถ้อยคำไร้สาระออกมาขัดจังหวะอารมณ์เพื่อฝันของตน เขาเริ่มกระสับกระส่ายมากขึ้น หงุดหงิดที่เพื่อนไม่เห็นด้วยอีกอย่าง ตอนนี้เขาเลิกคิดว่าจะควบคุมตัวเองได้ เลิกคิดว่าแผนการของเขาพอจะทำได้ หรือสมควรนำมาปฏิบัติอย่างที่เขานึกฝันไว้ยามเมื่อรู้สึกกระตือรือร้นและอารมณ์โลดแล่น โอสมม์-ญะฮานได้ทั้งความรู้สึกอันแรงกล้าไว้ในดวงจิตของเขา ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเป็นญาติกัน แต่หลัก ๆ ก็เพราะความงามของหล่อน และที่มากไปกว่านั้นก็คือบุคลิกอันโดดเด่นเป็นเอกของเจ้าหล่อน แต่จะให้แต่งงานกับเจ้าหล่อนอย่างนั้นหรือ ในสำนักเล็ก ๆ ของเขา แม้ว่าหล่อนจะปราดเปรื่องภาษาฝรั่งเศสเพียงใด เขาก็ยังรู้สึกว่าหล่อนคร่ำครึ ความจริงก็คืออัสนาอฟผู้นำสงสารไม่ได้เป็นคนรัสเซีย ไม่ได้เป็นคนป่า ไม่ได้เป็นคนที่มีอารยะ แต่มีส่วนผสมของลักษณะเหล่านี้้อย่างละเล็กอย่างละน้อย และมนุษย์ผู้นำสงสารเหล่านี้ผู้ถูกช่วงเวลาและสถานการณ์เปลี่ยนผ่านผันแปรให้เป็นเช่นนี้ล้วนขาดตกบกพร่องนำเวทนา อีกทั้งยังถูกลิขิตให้ต้องเผชิญกับความชั่วร้ายและความขมขื่นเสียยิ่งกว่าคุณงามความดีและความเจริญรุ่งเรือง เมื่อต้องการใช้ความคิดและหาทางออก อัสนาอฟก็เริ่มดื่มสุราและเมื่อผ่านไปได้สองสามแก้ว ก็พบคำตอบให้แก่ปัญหาอันใหญ่ยิ่ง ณ ปัจจุบัน ของเขา นั่นก็คือโอสมม์-ญะฮานที่จะมาหาเขาในไม่ช้า นี่เป็นหนึ่งในทางออกที่ง่ายที่สุด เขาเพียงแค่อยึดหมวกมาสวมขณะที่โมเรโนไม่ได้สนใจเขาและปล่อยให้เพื่อนผู้จงรักภักดีแจ้งทุกสิ่งทุกอย่างตามที่เห็นสมควรกับญาติสาวของเขาผู้ซึ่งอัสนาอฟเพิ่งจะประกาศว่าจะมาเป็นเพื่อนร่วมทาง จะมาเป็นคู่คิด และคู่หมั้นของเขา

Quand midi sonna, Omm-Djéhâne, ayant sans peine quitté son logis, attendu que les danseuses, rentrées par la grâce de Dieu, n'avaient eu rien de plus pressé comme de plus nécessaire que de chercher le repos de leurs lits, Omm-Djéhâne avait pris des rues détournées, et étant arrivée à la maison de poste, voilée à la façon des femmes tartares, avait frappé discrètement à la porte d'entrée. L'ordonnance d'Assanoff lui avait ouvert : et elle avait passé vivement devant le soldat sans lui rien dire ; et, lui, jugeant que cette femme était attendue par les officiers, n'avait pas même songé à lui adresser une question. La danseuse entra ainsi dans la salle où était Moreno, occupé à boucler sa valise pour le départ, qui allait avoir lieu dans une heure.

Il leva les yeux au bruit, vit la jeune fille, et machinalement chercha du regard Assanoff. Omm-Djéhâne ne lui laissa pas le temps de se trouver embarrassé.

— Monsieur, lui dit-elle, je viens ici chercher le lieutenant Assanoff. Il a dû vous dire que je suis sa cousine, et, comme il ne peut pas manquer d'être confiant, il aura certainement ajouté que j'étais sa fiancée. Ainsi, comme il me paraît absent, permettez-moi de l'attendre.

— Mademoiselle, répondit Moreno froidement, en offrant toutefois une chaise à la nouvelle arrivée, vous avez raison, Assanoff est confiant, je sais que vous êtes sa cousine ou, du moins il le croit. Mais, quant à devenir sa fiancée et tout ce qui s'ensuit, dont vous ne me parlez pas, nous n'y sommes pas encore, et je vous engage à changer de visées.

เมื่อนาฬิกาตีบอกเวลาเที่ยงวัน โอมม์-ญะฮานออกจากที่พักโดยไม่ยากเย็น เนื่องจากว่าสำหรับนางระบำซึ่งอัลเลาะห์คุ้มครองให้ได้กลับบ้านไม่มีอะไรที่เร่งรีบและจำเป็นเสียยิ่งไปกว่าการตรงดิ่งไปพักผ่อนบนเตียงนอนของพวกหล่อน โอมม์-ญะฮานลัดเลาะไปตามซอกเล็กซอยน้อยของถนน และเมื่อไปถึงบ้านพักทหารโดยคลุมหน้าคลุมตาแบบพวกสาว ๆ ชาวตาดาร์ ก็เคาะประตูทางเข้าค่อย ๆ ทหารรับใช้ของอัชชานอฟมาเปิดประตูรับ หล่อนเดินผ่านหน้าทหารเข้าไปอย่างรวดเร็วโดยไม่ปริปากพูดสักคำ ข้างทหารรับใช้ก็คิดว่าบรรดานายทหารรอคอยสาวเจ้าอยู่ จึงไม่คิดจะเอะถามอะไร หล่อนสັกคำด้วยเช่นกัน นางระบำเข้าไปในห้องที่โมเรโนอยู่ เขากำลังปิดกระเป๋เดินทางง่วนอยู่และกำลังจะออกเดินทางในชั่วโมงข้างหน้า

เมื่อได้ยินเสียง เขาก็เหลือบตามองขึ้น แลเห็นเด็กสาว และสอดสายสายตาหาอัชชานอฟโดยอัตโนมัติ โอมม์-ญะฮานไม่รอให้โมเรโนออกอาการเขินอาย หล่อนถามออกไปทันที

“คุณคะ ฉันมาหาร้อยโทอัชชานอฟ เขาคงบอกคุณแล้วว่าฉันเป็นญาติของเขา และเพราะว่าเขาไม่ยอมมีความลับกับใคร เขาคงบอกคุณอีกด้วยเป็นแน่ว่าฉันเป็นคู่หมั้น ดูเหมือนว่าเขาจะไม่อยู่ ถ้าอย่างนั้น ฉันขออนุญาตคอยเขานะเจ้าคะ” หล่อนกล่าว

“คุณผู้หญิง คุณเข้าใจถูกแล้ว อัชชานอฟไม่เก็บความลับเลยจริง ๆ กระผมรู้ว่าคุณเป็นลูกพี่ลูกน้องของเขา หรืออย่างน้อย เขาก็เชื่ออย่างนั้น แต่ถ้าเป็นเรื่องคู่หมั้น แล้วก็สิ่งที่จะเกิดตามมา ซึ่งเรายังไม่ได้พูดกันเลย กระผมขอร้องให้คุณเปลี่ยนความคิด” โมเรโนเอ่ยตอบอย่างเย็นชาแต่ก็ยังเชิญชวนให้อาคันตฤกะสาวนึ่งที่เก๋อู้

— Pourquoi ? monsieur.

— Mademoiselle, vous perdriez Assanoff et sans profit pour vous.

Omm-Djéhâne prit un air agressif.

— Qui dit que je cherche un profit ? Assanoff vous a-t-il chargé de me parler comme vous le faites ?

Moreno sentit qu'il ne devait pas se laisser emporter par son zèle ; il rompit, comme disent les maîtres d'armes, et engagea le fer autrement.

— Voyons, mademoiselle, vous n'êtes pas une personne ordinaire, et il ne faut pas vous avoir regardée longtemps pour lire votre âme dans vos traits. Aimez-vous Assanoff ?

— Pas du tout !

Elle avait du mépris plein les yeux.

— Que voulez-vous donc faire de lui ?

— Un homme. C'est une femme, c'est un lâche, c'est un ivrogne. Il croit tout ce qu'on lui dit, et je le fais tourner comme je veux. Pourquoi pensez-vous que je puisse l'aimer ? Mais il est le fils de mon oncle, l'unique parent qui me reste ; je n'entends pas qu'il se déshonore plus longtemps ; il me prendra chez lui, je suis sa femme, qui voulez-vous que j'épouse, sinon lui ? Je le détacherai de ses habitudes honteuses, je le servirai, je le garderai, et, quand il sera tué, ce sera comme un brave, par les ennemis de sa famille, et je le vengerai.

“ทำไมคะ คุณผู้ชาย”

“คุณผู้หญิง คุณจะฉุดให้อัสซานอฟตกต่ำโดยไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่คุณเลย”

โอมม์-ญะฮานฉุนเฉียวขึ้นมา

“ใครบอกกันว่าฉันหาประโยชน์จากเขา อัสซานอฟให้คุณมาพบกับฉันอย่างนี้หรือ”

โมเรโนรู้สึกว่าเขาต้องไม่ปล่อยให้อารมณ์พาเขาเตลิดไปมากกว่านี้ เขาถอยฉากออกมา
อย่างทีพวคนักกีฬาฟันดาบพุดกันและเปลี่ยนกระบวนดาบใหม่

“นี่นะ คุณผู้หญิง คุณไม่ใช่คนปรกติทั่วไป และไม่ต้องเพ่งพินิจนานก็พอจะอ่านใจได้
จากท่าทางของคุณ คุณรักอัสซานอฟไหม”

“ไม่เลย”

แววตาของหล่อนเต็มไปด้วยความเหยียดหยาม

“คุณต้องการจะทำอะไรกับเขากันแน่”

“ทำให้เขาเป็นผู้ชายอย่างไรเล่า อัสซานอฟก็เหมือนผู้หญิง เป็นคนซี้ซั้ว คนซี้เมา ใคร
พูดอะไรก็เชื่อ แล้วฉันจะจูงเขาไปทางไหนก็ได้ตามที่ฉันพอใจ แล้วทำไมคุณถึงคิดว่าฉันจะรักเขาได้ลง
แต่เขาเป็นลูกชายของลุงฉัน เป็นญาติคนเดียวที่ฉันเหลืออยู่ ฉันไม่อยากให้เขาทำตัวเองเสื่อมเสียอีก
ต่อไป เขาจะรับฉันเข้าบ้านของเขา ฉันเป็นเมียของเขา คุณจะให้ฉันแต่งงานกับใครล่ะถ้าไม่ใช่เขา ฉัน
จะเอาพฤติกรรมอันน่าอดสู่ออกจากตัวเขา ฉันจะปรนนิบัติเขา ฉันจะดูแลเขา และถ้าเขาถูกศัตรูของ
ครอบครัวฆ่า เขาก็จะตายอย่างผู้กล้า และฉันจะล้างแค้นให้เขา”

Moreno fut un peu étonné. Il avait des parents dans les montagnes de Barcelone ; mais il ne connaissait ni Catalane, ni Catalan de la force de cette petite femme. Pour lui trouver une rivale digne d'elle, il lui eût fallu remonter jusqu'aux Almogavares, et il n'avait pas le temps de chercher si loin.

— Je vous en prie, mademoiselle, soyons moins vifs. Assanoff ne mérite pas qu'on parle de lui sur ce ton-là ; c'est un galant homme, et vous ne l'entraînez pas à la dérive.

— Qui m'en empêchera ?

— Moi !

— Vous ?

— Parfaitement !

— Qui êtes-vous donc, vous ?

— Juan Moreno, ancien lieutenant aux chasseurs de Ségovie, aujourd'hui cornette aux dragons d'Imérétie, grand serviteur des dames, mais assez entêté.

Il n'avait pas fini qu'il vit briller une lame scintillante à un pouce de sa poitrine. Instinctivement, il étendit les bras et il eut le temps de saisir le poignet d'Omm-Djéhâne, au moment où le couteau affilé lui entra dans la chair. Il tordit le bras de l'ennemie, la repoussa sans la lâcher (elle-même ne laissa pas tomber son arme) ; elle le regardait avec des yeux de tigresse ; lui la fixait avec des yeux de lion, car il était en colère, et il la colla violemment contre la muraille :

โมเรโนออกจะประหลาดใจ เขาก็มีญาติอยู่บนเขาแถบเมืองบาร์เซโลนา แต่เขาไม่เคยพบไม่เคยเจอชายหรือหญิงชาวคาตาลันคนใดที่มีพลังเท่าผู้หญิงตัวเล็ก ๆ คนนี้ หากจะหาคู่ปรับที่คู่ควรกับหล่อน คงต้องย้อนไปไกลถึงยุคสมัยทหารอัลโมกาบาร์ และเขาก็ไม่มีเวลาพอที่จะมองหาไปได้ไกลขนาดนั้น

“เอาเถิดคุณผู้หญิง ใจเย็นลงหน่อย เราไม่ควรพูดถึงอัศวานอฟด้วยน้ำเสียงอย่างนั้น เขาเป็นสุภาพบุรุษ และคุณไม่ควรจะฉุดเขาไปเตลิดเปิดเปิงไร้จุดหมาย”

“ใครจะห้ามฉันล่ะ”

“ก็กระผมนะสิ”

“คุณนะหรือ”

“ถูกต้อง”

“คุณนะเป็นใครกัน”

“ขวน โมเรโน อดีตร้อยโทในหน่วยจู่โจมแห่งเมืองเซโกเบีย ตอนนี้เป็นทหารม้าแห่งอิมเมรตี ข้าราชการผู้ยิ่งใหญ่ของสุภาพสตรี แต่ก็ไม่ยอมใครง่าย ๆ เหมือนกัน”

เขาพูดยังไม่ทันจบก็เห็นใบมีดวาววับเปล่งประกายอยู่ห่างจากอกเพียงหนึ่งนิ้ว เขายื่นแขนออกโดยสัญชาตญาณไปจับข้อมือของโอมม์-ญะฮานไว้ได้ทันพอดีกับที่คมมีดจะชำแรกเข้าเนื้อ เขาบิดแขนของศัตรูสาว ผลักหล่อนออกไปโดยไม่ปล่อยมือ (หญิงสาวก็ไม่ปล่อยอาวุธจากมือเช่นกัน) หล่อนมองเขาด้วยสายตาของนางเสื่อ โมเรโนก็จ้องตอบหล่อนด้วยสายตาของราชสีห์ เพราะเขากำลังโกรธ แล้วจับตัวหล่อนกดไว้กับข้างฝาอย่างแรง

— Eh bien ! mademoiselle, lui dit-il, qu'est-ce que cet enfantillage ? Si je n'étais pas celui que je suis, je vous traiterais comme vous le cherchez.

— Qu'est-ce que tu ferais ? répliqua impétueusement Omm-Djéhâne.

Moreno se mit à rire et la lâchant tout à coup sans faire le moindre geste qui impliquât l'envie de la désarmer, il lui répondit :

— Je vous embrasserais, mademoiselle ; car voilà ce que gagnent les jeunes filles qui se permettent d'agacer les garçons.

En parlant ainsi, il tira son mouchoir de sa poche et l'appuya sur sa poitrine. Le sang coulait fort et tachait sa chemise. Le coup avait été bien appliqué ; heureusement il n'avait pas pénétré, sans quoi Moreno aurait mesuré sa longueur sur le plancher sans plus se relever jamais.

Omm-Djéhâne souriait et dit d'un air de triomphe :

— Il ne s'en est pas fallu de beaucoup ! une autre fois, j'aurai la main plus sûre.

— Grand merci ! Une autre fois je serai sur mes gardes, et remarquez que vous avez gâté tout à fait vos affaires. Arrive, Assanoff, regarde la belle imagination de mademoiselle !

Assanoff était sur le seuil, le visage cramoisi, les yeux hors de la tête. Il venait d'achever son hébêtement avec le raki du maître de police, et le ciel voulait que l'ivresse lui eût fait prendre Omm-Djéhâne en horreur.

“แหม แม่คุณ เล่นอะไรเป็นเด็กไปได้ ถ้ากระผมไม่ได้เป็นคนอย่างนี้ กระผมจะกระทำกับคุณอย่างสาสม” โมเรโนเอ่ยขึ้น

“แะจะทำอะไรฉัน” โอมม์-ญะฮานโต้กลับอย่างทำทนาย

โมเรโนหัวเราะออกมาและปล่อยมือจากหล่อนทันทีโดยไม่มีที่ท่าว่าจะปลดอาวุธหล่อนแล้วตอบกลับไปว่า

“กระผมจะจับคุณ คุณผู้หญิง เพราะเป็นสิ่งที่สาว ๆ ควรจะได้รับเวลาพวกหล่อนบังอาจมาทวงใจหนุ่ม ๆ”

ขณะพูดเช่นนั้น เขาดึงผ้าเช็ดหน้าออกมาจากกระเป๋าเสื้อ และกดลงที่หน้าอก เลือดไหลโกรกเลอะเสื้อของเขา หล่อนแทงได้ไม่พลาดเป้า แต่โชคยังดีที่มันไม่ได้เสียบเข้าไป มีเช่นนั้น โมเรโนคงลงไปในอนาถาพื้น ไม่ได้ลุกขึ้นมาอีก

โอมม์-ญะฮานยิ้มและเอ่ยอย่างมีชัย

“คงไม่ต้องทำอะไรมากหรอก คราวหน้า ฉันจะลงมือให้แน่นกว่านี้”

“ขอบคุณพระเจ้า คราวหน้ากระผมจะระวังตัวไว้ และดูไว้นะว่าคุณทำเสียเรื่องไปหมดเลย เข้ามาสิ อัสซานอฟ มาดูจินตนาการอันงดงามของแม่คุณคนนี้เสียสิ”

อัสซานอฟยืนอยู่หน้าประตู ใบหน้าแดงก่ำ ตาโปนปูดออกมานอกเบ้า เขาเพ็งดื่มเหล้ารากือของผู้บัญชาการตำรวจดับความกลัดกลุ้มในใจ และสวรรค์ทรงโปรดที่ความเมามายทำให้อัสซานอฟกลัวโอมม์-ญะฮานขึ้นมา

— Que le diable l'emporte, cette mademoiselle ! Qu'est-ce qu'elle a encore fait ? Tiens ! vois-tu, Omm-Djéhâne, laisse-moi tranquille ! Quelles vieilles histoires viens-tu me conter ! Est-ce que tu crois que je me soucie du Caucase et des brutes qui l'habitent ? Mon père et ma mère ? Vois-tu, je te le dis entre nous, c'étaient d'infâmes brigands, et quant à ma tante, ah ! la sorcière ! Tu ne peux pas nier que c'était une sorcière ! D'ailleurs, moi, je veux aller passer l'hiver prochain à Paris ! J'irai souper aux plus fameux cafés ! je fréquenterai les petits théâtres ! Tu viendras avec moi, Moreno ! n'est-ce pas, Moreno, tu viendras avec moi ! Ah ! mon petit frère, ne m'abandonne pas ! Allons à l'Opéra ! Omm-Djéhâne ! tiens, viens, donne-moi le bras ! Tu verras là ! ah ! tu verras là des jeunes personnes qui dansent un peu mieux que toi, je te l'avoue ! Écoute ! non, viens plus près, que je te dise quelque chose : veux-tu que nous allions chez Mabille ?... Il paraît que c'est tout ce qu'il y a de plus...

On prétend que la fixité du regard de l'homme opère sur les brutes d'une manière merveilleuse, qu'elle les terrifie, les fait reculer et les réduit, en quelque sorte, à néant. Que cela soit vrai ou non, Assanoff ne put soutenir l'expression des yeux que la jeune fille tenait attachés sur les siens ; il se tut, puis il tourna à droite et à gauche, cherchant visiblement à se soustraire à un malaise ; enfin, cette cause nouvelle de désordre, achevant de mettre le trouble dans ses facultés, il tomba sur le lit et ne bougea plus. Alors Omm-Djéhâne se tourna vers Moreno et lui dit froidement :

“ให้ตายดิ้นสิแม่คนนี่ นั่นทำอะไรอีกล่ะ นี่แน่ะ โอมม์-ญะฮาน ขอฉันอยู่เงียบ ๆ หน่อย ไม่ได้หรืออย่างไร จะมาพูดเรื่องเก่า ๆ อะไรให้ฉันฟังอีกล่ะ เธอคิดว่าฉันจะใส่ใจกับเทือกเขาคอเคซัสกับพวกป่าเถื่อนบนนั้นนักหรืออย่างไร พ่อแม่ฉันนะหรือ เอาสิ บอกให้รู้เอาไว้อยู่ละ ก็โจรปล้นสะดม ชี้อภะรณ ส่วนอาหญิงของฉันหรือ อ้อ ก็แม่มาดอย่างไรละ เธอคงปฏิเสธไม่ได้หรอกว่าหล่อนไม่ใช่แม่หมด จะบอกอะไรอีกนะ ถูคนาวหน้า ฉันอยากจะไปปารีส ฉันจะกินม้อเย็นในคาเฟ่ดัง ๆ ฉันจะไปชมละครเวทีเล็ก ๆ นายจะมากับฉันไหม โมเรโน นายมากับฉันไหมละ โมเรโน นี่ ไอน้องชาย อย่าทิ้งฉันละ ไปดูโอเปร่ากัน นี่แม่โอมม์-ญะฮาน มานี่สิ ยืนแขนมาหน่อย เธอจะได้เห็นแน่ ที่นั่นเธอจะได้เห็นคนอายุน้อย ๆ ที่พอจะเด่นระบำได้ดีกว่าเธอ ฉันขอบอกเธอไว้เลย ฟังนะ ไม่ ขยับมาใกล้ ๆ สิ ฉันมีอะไรจะบอกเธอ อยากให้เราพาไปที่โรงระบำมาบียีไหมละ... ได้ยินมามันมีอะไรที่...”

มีคนพูดกันว่าสายตาที่คนจ้องมองสัตว์แน่วนิ่งทำให้พวกมันมีพฤติกรรมแปลก ๆ ทำให้พวกมันกลัว ถอยห่าง และกล่าวได้ว่าบัดซบขี้มันไม่เหลือซาก คำกล่าวนี้อาจจริงหรือไม่ก็ตาม อัสนาอฟก็ไม่อาจทนสายตาที่หญิงสาวจ้องมองมายังดวงตาของเขาได้ เขาชะงัก แล้วหันหน้าซ้ายทีขวาที เห็นได้ชัดว่ากำลังหาทางไปให้พ้นจากสถานการณ์อึดอัด ในที่สุด เหตุแห่งความป่วนครั้งใหม่นี้ก็ปรากฏ สติสัมปชัญญะไปจากอัสนาอฟ เขาล้มตัวลงบนเตียงแน่วนิ่ง เมื่อนั้นเอง โอมม์-ญะฮานก็หันมาหาโมเรโนและพูดกับเขาอย่างเย็นชาว่า

— Monsieur, vous devez être satisfait. Je vois et vous voyez aussi votre ami hors d'état de faire la folie dont vous aviez peur. Je vous félicite. C'est un homme encore plus civilisé que je ne le croyais. Il vient de renier son père, il vient de frapper sur la mémoire de la femme qui l'a mis au monde ! Vous l'avez entendu insulter sa famille, et ce qu'est son pays à ses yeux, il vous l'a confessé. Pour moi, je ne peux pas deviner pourquoi le ciel nous a épargnés, l'un et l'autre, dans la destruction de la tribu ; moi qui suis une femme, pour me mettre dans la poitrine le cœur qu'il aurait dû avoir, et lui, en lui donnant la lâcheté dont je n'aurais pas dû rougir ! Enfin, les choses sont ainsi ; nous ne les changerons pas. Dieu m'en est témoin ! Depuis que je me connais, je n'ai jamais eu qu'un désir : celui de le voir, celui-là même qui est là couché, celui qui est là aplati comme une bête immonde ! Oui ! Dieu le sait ! Le sachant vivant, je me répétais dans mes plus grandes souffrances : Tout n'est pas perdu ! Rien n'est perdu ! Il vit, Mourad ! Il viendra à mon aide !... Je me rappelle, entre autres, une certaine nuit des plus misérables dans ma misérable existence ; j'étais seule au fond d'un bois, accroupie entre des racines d'arbres : je n'avais mangé depuis deux jours qu'un morceau de biscuit gâté, jeté par des soldats au bord d'un campement ; c'était l'hiver ; la neige tombait sur moi. Je consultais mon chapelet, et le sort infallible me répétait : Tu le reverras ! tu le reverras ! Et, au fond horrible de mon épouvantable misère, l'espérance me soutenait. Tous les jours, depuis ce temps, je me disais : Je le reverrai ? Mais où ? mais quand ? L'istikharèh me disait que c'était bientôt, que c'était ici. Je suis venue ici. Hier, j'ai été avertie de même. J'étais assurée que le moment approchait et, en vérité, je l'ai vu, le voilà, vous le voyez aussi ! Vous qui êtes un Européen, vous êtes fier, sans doute, de ce que vos pareils en ont fait, pour moi, qui ne suis qu'une barbare... vous me permettrez d'être d'un autre avis. Gardez-le donc ! Il ne me retrouvera pas au milieu des guerriers de sa nation, il ne combattra pas pour venger son pays, je ne dirai pas pour l'affranchir, je sais que ce n'est plus possible. Il ne protégera pas sa cousine, la dernière, l'unique fille de sa race, il ne la tirera pas de la misère et du désespoir. Non ! non ! non ! Il l'y replonge ! Adieu, monsieur, et si la malédiction d'un être faible et qui ne vous avait jamais fait de mal peut être de quelque poids dans la balance de votre destinée, qu'elle y pèse tout ce que...

“คุณผู้ชาย คงจะสาแก่ใจแล้วสินะ ฉันเห็นแล้ว คุณก็คงเห็นเหมือนกันว่าเพื่อนของคุณ ไม่อยู่ในสภาพจะไปทำเรื่องบ้า ๆ อย่างที่คุณกริ่งเกรงได้ ยินดีด้วยค่ะ เขาเป็นชายที่มีอารยะกว่าที่ฉัน คิดไว้ด้วยซ้ำ เขาเพิ่งจะปฏิเสธเรื่องพ่อของเขากับเพิ่งจะป้ายสีความทรงจำของผู้หญิงที่เบ่งเขาให้ ออกมาลืมหูลืมตาโลด คุณก็ได้ยินเขากล่าวร้ายครอบครัว และในสายตาของเขา บ้านเมืองของเขาเป็น อย่างไร เขาก็เพิ่งบอกออกมา สำหรับฉัน ฉันไม่อาจรู้ได้เลยว่าทำไมสวรรค์จึงเก็บพวกเราสองคนไว้ให้ รอดพ้นจากเผ่าที่ถูกทำลาย ฉันเป็นผู้หญิงแต่สวรรค์กลับมอบหัวใจที่ควรจะเป็นของเขามาไว้ในอกฉัน ส่วนเขากลับได้ความซี้ซั้วตาขาวไป เรื่องมันก็เป็นแบบนี้แล้ว เราเปลี่ยนอะไรไม่ได้ อัลเลาะห์ทรง เป็นพยานให้ฉันด้วย ตั้งแต่ฉันจำความได้ ฉันมีแค่ความปรารถนาเดียว คือขอให้ได้เจอเขา ชายผู้นอน อยู่ตรงนั้น คนที่นอนแผ่หราเหมือนสัตว์เดรัจฉานอยู่ตรงนั้นอย่างไรละ ไซ้ อัลเลาะห์ทรงทราบ พอรู้ ว่าเขายังมีชีวิตอยู่ ฉันก็พร่ำบอกตัวเองในยามเจ็บปวดทรมานแสนสาหัส ว่าฉันยังไม่หมดสิ้นทุกสิ่งทุก อย่าง ฉันไม่ได้สูญเสียอะไรไปเลย มุรัด เขายังมีชีวิตอยู่ เขาจะมาช่วยฉัน...ฉันยังจำได้ จำได้ถึงคืนอัน โหดร้ายที่สุดคืนหนึ่งในชีวิตบัดซบของฉัน ฉันอยู่คนเดียวกลางป่า นั่งกอดเข่าอยู่ระหว่างรากไม้ ฉันกิน แต่บิสกิตเน่า ๆ ที่พวกทหารมันทิ้งเอาไว้ริมค่ายมาสองวันแล้ว ตอนนั้นเป็นหน้าหนาว หิมะโปรยปราย ลงมาใส่ฉัน ฉันนับสายประคำ และโชคชะตาก็พร่ำบอกฉันอยู่เรื่อย ๆ ว่า เธอจะได้เจอเขาอีก เธอจะ ได้เจอเขาอีก ท่ามกลางความลำเค็ญอันทุกขระทมของเธอ ความหวังยังคำจูนให้ฉันมีชีวิตอยู่ได้ ตั้งแต่นั้น ฉันเฝ้าถามตัวเองทุกวัน ฉันจะเจอเขาอีกไหม ที่ไหนละ แล้วเมื่อไหร่ ฉันละหมดอึดอัดใจอะไรที่ จนนได้คำตอบว่าอีกไม่นานจะได้เจอเขาที่นี่ ฉันก็เลยมา เมื่อวานฉันก็ละหมาดแบบเดิมอีก และฉัน แน่ใจว่าเวลานั้นกำลังจะมาถึง แล้วในความเป็นจริง ฉันก็ได้เจอเขาแล้ว เขาอยู่นั่นไง คุณก็เห็นแล้วว่า คุณที่เป็นชาวยุโรป คุณคงจะภูมิใจสินะกับสิ่งที่พวกพ่อของคุณทำลงไป แต่สำหรับฉันที่เป็นแค่หญิง ป่าเถื่อนคนหนึ่ง... ฉันขอคิดไม่เหมือนกับพวกคุณ เก็บเขาเอาไว้เถอะ เขาจะไม่มีวันได้เห็นฉัน ท่ามกลางนักรบชาติเดียวกันกับเขา เขาจะไม่อกรบเพื่อล้างแค้นให้บ้านเมืองของเขา ฉันไม่ได้จะบอก ให้เขาหลุดพ้นจากพันธกิจทั้งปวง ฉันรู้ว่ามันเป็นไปไม่ได้ เขาจะไม่ปกป้องลูกพี่ลูกน้องของเขา หญิงคน เดียวและคนสุดท้ายของเผ่าพันธุ์เขา เขาจะไม่หลุดหล่นออกมาจากความทุกข์ยากและสิ้นหวัง ไม่ ไม่ ไม่เลย เขาจะกอดหล่อนให้จมลงไปใต้น้ำอีก ลาก่อน คุณผู้ชาย แล้วถ้าคำสาปแช่งของคนอ่อนแอที่ไม่ เคยประทุษร้ายคุณเลยจะพอทำให้โชคชะตาของคุณสั่นคลอนได้ ก็ขอให้มันทำทุกสิ่งที...”

— Non, Omm-Djéhâne, non ! Ne me maudissez pas, je ne le mérite point ! Pardonnez-moi les paroles mal sonnantes dont j'ai usé envers vous, je ne vous connaissais pas. Maintenant que je sais qui vous êtes, je donnerais beaucoup pour vous venir en aide. Voyons, ma chère enfant, asseyez-vous là. Parlez-moi comme à un frère. Je suis de votre avis, nous vivons dans un monde fâcheux, et, barbare ou policé, le meilleur n'en vaut rien. Que vous faut-il ? De l'argent peut-il vous aider ? Je n'en ai pas beaucoup. Tenez, voilà ce qui me reste, prenez-le. Pour tout au monde, je voudrais vous servir. Vous me regardez ! Je ne vous tends pas de piège ! Et, tenez, le pauvre Assanoff ! Je ne l'aurais pas détourné de vous, qu'il s'en serait détourné lui-même. Vous savez maintenant ses habitudes. Que pourriez-vous attendre de lui ?

— Vous ne vous enivrez donc pas, vous ! demanda Omm-Djéhâne avec un certain accent de surprise.

— Ce n'est pas l'usage de mon pays, répondit-il. Enfin, parlons de vous. Qu'allez-vous devenir ? Que comptez-vous faire ?

Elle tint ses yeux attachés sur ceux de Moreno pendant quelques instants et lui dit.

— Aimez-vous une femme dans votre pays ?

Don Juan pâlit légèrement, comme il arrive aux blessés dont on touche à l'improviste la chair vive ; il répondit toutefois :

— Oui ! j'aime une femme !

— Vous l'aimez bien ?

— De toute mon âme !

"ไม่เอาน่า โอมม์-ญะฮาน อย่าแข่งชักหักกระดูกกระผมเลย กระผมไม่ควรได้รับ อภัยให้ กระผมด้วยที่ใช้ถ้อยคำระคายหูกับคุณ กระผมไม่รู้จักคุณมาก่อน ตอนนี้กระผมรู้แล้วว่าคุณเป็นใคร ผมจะยอมทุ่มเทเพื่อช่วยคุณ มาเถิด เด็กน้อยผู้น่ารัก นั่งลงก่อน พุดกับกระผมเหมือนกระผมเป็น พี่ชาย กระผมเห็นด้วยกับคุณว่าเราอยู่ในโลกอันโหดร้าย ไม่ว่าจะคนป่าเถื่อนหรือมีอารยะ ใครจะ ดีกว่ากันไม่สำคัญ คุณต้องการอะไร เงินจะช่วยคุณได้ไหม กระผมมีไม่มากนักหรอก นี่แน่ะ กระผมมี เหลือเท่านี้ เอาไปเลย ไม่ว่าสิ่งใดในโลก กระผมจะหามาให้ ดูกระผมสิ กระผมไม่หลอกลวงคุณหรอก แล้วนั่นก็อัสซานอฟผู้นำสงสาร กระผมจะไม่ให้เขาเปลี่ยนใจไปจากคุณ เว้นเสียแต่เขาจะเปลี่ยนใจเขาเอง คุณรู้นิสัยของเขาแล้วนี่ ยังจะคาดหวังอะไรจากเขาอีกล่ะ"

"นี่คุณไม่ได้เฝ้าอยู่ใช่ไหม" โอมม์-ญะฮานถามขึ้นด้วยน้ำเสียงออกจะประหลาดใจ

โมเรโนตอบ "นี่ไม่ใช่ธรรมเนียมปฏิบัติของบ้านเมืองกระผม เอาล่ะ มาพูดเรื่องคุณก่อน คุณจะไปเป็นอะไร แล้วคุณจะ去做อะไร"

โอมม์-ญะฮานจ้องตาเขาอยู่อึดใจแล้วตอบ

"คุณมีหญิงคนรักสักคนหนึ่งในบ้านเมืองของคุณไหม"

หน้าของดอน ขวนค้อย ๆ ซีดลง เหมือนคนเจ็บที่เราปล่อยไปถูกแผลสด ๆ เข้า จากนั้น เขาก็ตอบออกมา

"มีสิ กระผมมีหญิงคนรักอยู่คนหนึ่ง"

"คุณรักหล่อนมากไหม"

"สุดหัวใจของกระผม"

Omm-Djéhâne ramassa son voile autour d'elle, couvrit son visage, s'avança vers la porte et là, s'arrêtant un instant sur le seuil, elle se retourna vers Moreno et lui dit avec l'emphase que les Asiatiques mettent à prononcer de telles paroles :

— Que la bénédiction de Dieu soit sur elle !

L'officier fut touché jusqu'au fond du cœur. Omm-Djéhâne avait disparu. Assanoff ronflait comme une toupie. L'ordonnance vint dire que les chevaux étaient attelés et que le tarantass attendait ; on transporta l'ingénieur dans la voiture, et, partant au galop, les deux amis sortirent de Shamakha, laissant bientôt cette petite ville se perdre loin derrière eux dans les tourbillons de poussière que leurs quatre roues soulevaient avec impétuosité.

Le paysage, en avant et en arrière de Shamakha, du côté de Bakou, est d'une grandeur et d'une majesté singulières. Ce n'est plus précisément l'aspect ordinaire du Caucase. Là, abondent les escarpements farouches, les forêts pleines d'ombres et d'horreurs, les vallées où le soleil s'aventure et ne reste pas ; les torrents énormes tombant par nappes épaisses sur des rochers géants, et, dans leur lutte avec ces masses, s'éparpillant en écume et en courants furieux ; des défilés resserrés, étouffants ; des gorges comme celles du Sourâm, dont les pentes, les hauteurs, les vertiges rappellent ce qu'on lit dans les contes ; puis, au travers de tout cela, des rivières paresseuses ; ce sont elles qui font la transition de ces tableaux tourmentés avec ce qu'étale la grande vallée qui mena à Bakou. Là, au contraire, beaucoup d'espace, beaucoup d'air clair, de lumière limpide ; un sol argileux, poussière en été, mais poussière fine, impalpable, étouffante ; en hiver, boue profonde où les troïkas les plus légers s'engloutissent par dessus les moyeux, puis, courant parallèlement de droite et de gauche, les rangées lointaines des montagnes : c'est déjà un avant-poste des grandes vallées, des grandes chaînes, des immenses étendues de la Perse.

โอมม์-ญะฮานพันผ้าคลุมรอบกาย ปกปิดใบหน้า เดินไปที่ประตู หยุดอยู่ครู่หนึ่ง หันมาหาโมเรโน แล้วกล่าวด้วยน้ำเสียงย่ำค้ำอย่างที่เขาเอเชียใช้กันเวลาเอื้อนเอ่ยวาจาเช่นนี้

"ขอให้อัลเลาะห์คุ้มครองหล่อน"

นายทหารประทับใจสุดซึ้ง โอมม์-ญะฮานจากไปแล้ว อัศซานอฟกรนดังเหมือนโรงสีทหารรับใช้เข้ามาบอกว่าเทียมม้ากับรถแล้วและจอดคอยอยู่ พวกเขาอุ้มนายทหารช่างไปขึ้นรถแล้วรถม้าก็ควบตะบึงพาสองสหายออกจากขามาคา ทิ้งเมืองเล็ก ๆ แห่งนี้ไว้เบื้องหลังอย่างรวดเร็วท่ามกลางฝุ่นที่ลอยตลบคลุ้งขึ้นจากล้อทั้งสี่

ทัศนียภาพข้างหน้า ช้างหลัง เมืองขามาคาเมื่อมองจากบากูยิ่งใหญ่อลังการไม่เหมือนที่ใด ที่นี่หาได้เป็นภูมิลักษณะตามปกติของดินแดนคอเคซัสอีกต่อไปไม่ เต็มไปด้วยผาสูงชันตระหง่าน ป่าดงอันอุดมงามีดครีမ်และบรรยากาศชวนครื้นคร้าม หุบเขาที่แสงอาทิตย์สาดส่องลงไปต้องแต่มียอมพำนักรักพิงอยู่ข้างใน ลำน้ำสายใหญ่หลายสายไหลลงมาเป็นผืนธารหนาหนักระทบโขดหินมหึมา ตกชันเป็นฟองและกระแสน้ำเชี่ยวกราก กลางแรงปะทะกับมวลหมู่หินเบื้องล่าง ลำห้วยแคบ ๆ ชวนอึดอัด โตรกธารอย่างเช่นที่ซูรามีทั้งลาด ทั้งสูง พานให้วังเวยเหมือนอย่างเรื่องที่เราอ่านในนิทาน ท่ามกลางภูมิประเทศดั่งว่า แม่น้ำหลายสายไหลเอื่อยเอื่อย ลำน้ำเหล่านี้ประจวบเส้นทางเชื่อมโยงทัศนียภาพดิบเถื่อนเหล่านี้เข้ากับหุบเขาอันไพศาลที่ทอดนำไปยังเมืองบากู ที่นั่นตรงกันข้ามกันโดยสิ้นเชิง พื้นที่กว้างขวาง มีอากาศปลอดโปร่งเหลือเฟือ แสงแดดกระจ่างแจ้งเหลือหลาย พื้นดิน

ดินเหนียว ถึงฤดูร้อนก็กลายเป็นฝุ่นเนื้อละเอียด จับต้องไม่ได้ และชวนให้หายใจไม่ออก ถึงฤดูหนาวก็เป็นโคลนหนา แม้รถลากคันที่เบาที่สุดก็ยังจมจนมิถุ่ลื้อ ถัดจากนั้นสองข้างทางซ้ายขวาก็ขนาบด้วยเทือกเขาที่เห็นอยู่ลับ ๆ จุดนี้ถือเป็นด่านหน้าของทิวเขาสลับซับซ้อนและอาณาเขตสุดลูกหูลูกตาของเปอร์เซีย

Moreno avait été si affecté de sa rencontre inopinée avec la danseuse, et surtout de ce qu'il se figurait d'elle et de la façon dont il la comprenait, qu'il restait presque insensible à la grande scène que traversait la voiture, emportée par ses quatre chevaux, et il restait perdu dans ses réflexions. Sa blessure à la poitrine ne laissait pas que d'être un peu douloureuse. La chair avait été bien entamée. Don Juan s'était pansé comme il avait pu, mais cette sensation rude, cette secousse violente par lesquelles la jeune lesghy avait, en quelque sorte, appris en un clin d'œil à l'officier ce qu'elle était et le souvenir qu'il devait garder de son entrevue avec elle, ne mettait pourtant aucune amertume dans les réflexions qui en étaient la conséquence, et le jugement final de Moreno était assez sain et judicieux. Peut-être un Allemand, un homme du Nord, eût-il eu de la peine à s'expliquer un tempérament qu'un Espagnol sentait plus en rapport avec le sien.

Omm-Djéhâne, la pauvre fille, n'était pas sortie un seul instant de sa vie de l'émotion produite sur elle par la prise de l'aoûl. Toujours elle avait gardé sous ses yeux, elle y gardait encore les flammes dévorant sa maison, les cadavres des siens tombant les uns sur les autres, les figures farouches et exaspérées des soldats ; elle avait gardé dans ses oreilles les cris de désespoir et de détresse, les détonations des armes à feu, les vociférations des vainqueurs. Aux soins que l'on avait eus d'elle, pendant sa petite enfance, dans la famille du général, elle n'avait absolument rien compris, sinon qu'elle était au milieu des assassins ; elle se considérait, non-seulement comme une esclave, mais comme une esclave humiliée, et l'abandon avec lequel sa protectrice, excellente femme, racontait à chaque visiteur nouveau l'histoire authentique de la petite lesghy, dans le but, assurément, de rendre l'enfant plus intéressante, n'avait jamais manqué d'être ressenti par Omm-Djéhâne comme le comble de l'insulte.

โมเรโนหันเหจากการได้พบกับนางระบำอย่างไม่คาดฝัน และยิ่งไปกว่านั้นจากสิ่งที่เขาคิดกับหล่อน และจากวิธีการที่เขาเข้าใจหล่อน จนเขาเฉยชาต่อทัศนียภาพตระการตาที่รกรุงรังผ่านไปด้วยแรงของมัสต์แล้วจมอยู่แต่ในห้วงคิดคำนึง บาดแผลที่หน้าอกยังคงเจ็บอยู่น้อย ๆ ผิวเนื้อถูกทำลายไปพอสมควร ดอน ขวนพันแผลเท่าที่จะทำได้ แต่ความรู้สึกอันทารุณ แรงกระแทกรุนแรงที่สาวเลสซีสถานใช้เพื่อเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงของหล่อนแก่นายทหารในชั่วพริบตา และความทรงจำที่เขาจะต้องมีหลังจากได้พูดคุยกับหล่อนแล้ว ความรู้สึกที่วากลับมิได้ชักพาให้เกิดความขมขื่นใด ๆ ในห้วงคิดคำนึงซึ่งเกิดขึ้นตามมา และข้อสรุปสุดท้ายของโมเรโนก็ค่อนข้างถูกต้องและเฉลียวฉลาด บางทีคนเยอรมันซึ่งเป็นคนทางเหนืออาจจะรู้สึกอึดอัดเมื่อต้องพูดถึงพื้นนิสัยที่คนสเปนรู้สึกเข้ากันได้มากกว่า

โอมม์-ญะฮาน เด็กสาวผู้อำภัพไม่เคยจะหลุดพ้นจากอารมณ์อันเกิดขึ้นแก่หล่อนเมื่อครั้งหมู่บ้านถูกยึดแม้เพียงวินาทีเดียว หล่อนยังเก็บภาพเปลวเพลิงกลืนกินบ้านของหล่อน ภาพศพญาติ ๆ ที่ล้มตายทับถมกัน ยังเก็บภาพใบหน้าอันอำมหิตเกรี้ยวกราดของทหารไว้ในดวงตาเสมอ หล่อนยังเก็บเสียงหวีดร้องคร่ำครวญทุกซะทิม เสียงป็นยิงสนั่นหวั่นไหว เสียงโห่ร้องกึกก้องของผู้กำชัยไว้ในโสตราประสาธ ยามเยาว์วัยเมื่ออยู่ท่ามกลางความดูแลเอาใจใส่ของครอบครัวท่านนายพล หล่อนไม่รับรู้สิ่งใดไหนอื่นนอกไปจากว่ากำลังตกอยู่ในดงฆาตกร หล่อนไม่เพียงคิดว่าตนเป็นแค่นางทาส แต่ยังเป็นนางทาสที่ถูกเหยียดหยาม เวลาที่สตรีผู้สูงส่งผู้อารักขาหล่อนเล่าเรื่องจริงของเด็กหญิงตัวน้อยชาวเลสซีสถานให้แขกผู้มาเยือนไม่ซ้ำหน้าฟังอย่างไม่ยี่หระ หมายใจว่าจะยิ่งทำให้แม่หนูน้อยน่าสนใจแต่กลับยังให้โอมม์-ญะฮานรู้สึกถูกหยามหมิ่นเหลือประมาณทุกครั้งไป

Elle n'y voyait que les vanteries et l'arrogance des vainqueurs. On avait eu peine à l'instruire ; comme tous les Asiatiques, et surtout comme les gens de sa nation, elle était d'une intelligence merveilleuse ; d'ailleurs, ayant eu l'occasion de remarquer que savoir passait pour un mérite, et que les filles de la générale, apprenant moins bien et avec moins de facilité, étaient grondées et pleuraient à chacun de ses succès, elle avait redoublé d'efforts et éprouvé beaucoup de joie de leur valoir ce mal. Un moment, elle avait même conçu une idée d'une bien autre portée. Ne doutant pas un instant que les Russes, pour lesquels elle professait, dans sa petite imagination, autant de dédain que de haine, ne dussent tous leurs succès qu'à la sorcellerie, et que cette sorcellerie n'eût ses secrets dans les livres dont elle voyait faire tant de cas, elle se proposa de devenir magicienne à son tour. Mais elle eut beau lire ce qui lui tomba sous la main, comme elle ne trouva rien qui la conduisît à son but, elle se découragea. Cependant, elle ne douta jamais que des maléfices puissants ne fussent au fond de toutes ses affaires ; car, d'esprit comme de cœur, elle resta toujours lesghy, et la forme et la nature de son esprit ne changèrent pas plus que ses affections.

หล่อนเห็นว่าเป็นการคุยโวโอ้อวดอหังการและยกตัวเองให้ดูสูงส่งของพวกเขาผู้ชนะ จะสอนอะไรให้ก็ยากเพราะหล่อนเป็นคนฉลาดปราดเปรื่องเช่นเดียวกันกับชาวเอเชียทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชาติเดียวกับหล่อน นอกจากนี้ หล่อนยังตระหนักอีกว่าการมีความรู้ นับเป็นคุณและยังสังเกตเห็นอีกว่าบรรดาลูกสาวของภรรยานายพลซึ่งเรียนหนังสือได้ช้ากว่าและไม่เก่งเท่าหล่อนถูกดูต่ำว่ากล่าวจรรยาให้ทุกครั้งทีหล่อนทำอะไรสำเร็จ โอหม์-ญะฮานจึงพยายามมากขึ้นเป็นสองเท่าและสาแก่ใจเหลือเกินที่ได้ทำให้พวกนั้นทุกขระทมบ้าง ครั้งหนึ่ง หล่อนเกิดจินตนาการไปไกลกว่านั้นอีก โอหม์-ญะฮานมั่นใจกว่านั้นอีกว่าพวกคริสต์ที่หล่อนชิงชิงและดูแคลนในความคิดน้อย ๆ ล้วนมีชัยก็เพราะอาศัยเวทมนตร์คาถา และเวทมนตร์คาถาเหล่านี้ล้วนเผยความลับให้เห็นในหนังสือที่หล่อนได้ยืมคนขึ้นชมหลายเล่ม โอหม์-ญะฮานจึงหมายมั่นว่าจะเป็นมายาวิกับเขาบ้าง หล่อนเฝ้าเพียรอ่านทุกสิ่งทุกอย่างที่ไขว่คว้ามาได้ แต่เมื่อไม่พบสิ่งใดที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย หล่อนก็ถอดใจ กระนั้นหล่อนก็มั่นใจตลอดมาว่ามนตร์ดำแรงฤทธิ์อยู่เบื้องหลังเรื่องราวทั้งหลายทั้งปวงของหล่อน เพราะโอหม์-ญะฮานก็ยังเป็นชาวเลสลีสถานทั้งดวงจิตและวิญญาณ และจิตใจของหล่อนก็ไม่ได้แปรรูปเปลี่ยนร่างมากไปกว่าอารมณ์ความรู้สึก

Ainsi qu'elle le dit à Assanoff, elle avait su de tout temps qu'il avait échappé au massacre et qu'il était élevé à l'École des cadets. Dès lors, elle avait vu en lui son mari futur ; suivant sa façon de raisonner, elle ne devait pas en avoir un autre. Sur ce point s'étaient attachés ses rêves ; les résolutions qu'elle avait pu prendre, en dehors de celles de l'empirement, de l'aversion, dont elle n'était jamais trop maîtresse, avaient toujours eu pour but principal de la rapprocher de son cousin. Elle était trop méfiante pour prendre conseil de personne que de l'istikharèh, mais elle mettait une confiance absolue dans les oracles de ses grains de chapelet. Devenue danseuse pour subsister, elle ne s'était pas trouvée rabaissée le moins du monde ; les danseuses de Shamakha ont une réputation qui ressemble à de la gloire ; et, d'ailleurs, les femmes d'Asie ne sont ni en haut, ni en bas d'une échelle sociale quelconque ; elles peuvent tout faire ; elles sont femmes ou impératrices ou servantes, et restent femmes, ce qui leur permet de tout dire, de tout faire et de n'avoir aucune responsabilité de leurs pensées ni de leurs actes devant la raison et l'équité ; elles comptent uniquement avec la passion, qui, à son gré, les ravale, les tue ou les couronne. Omm-Djéhâne n'était pas vicieuse, il s'en fallait ; elle était complètement chaste et pure ; mais elle n'était pas vertueuse non plus, parce que, si quelqu'une de ses inclinations l'eût commandé, elle eût renoncé à cette chasteté en une seconde, sans combat, sans résistance et même sans le moindre soupçon d'avoir tort.

อย่างที่หล่อนบอกอัสซานอฟ หล่อนเชื่อเสมอว่าเขารอดจากการสังหารหมู่มาได้และพวกรัสเซียก็ส่งเขาไปเรียนในโรงเรียนนายร้อย นับแต่นั้นหล่อนก็เห็นว่าเขาจะมาเป็นสามีในอนาคต ด้วยเหตุผลนี้หล่อนจึงไม่คิดมีใครอื่น ด้วยประการฉะนี้ ความฝันทั้งหลายของหล่อนจึงยึดโยงอยู่กับเขา เป็นปณิธานที่หล่อนตั้งไว้นอกเหนือจากความโกรธแค้นชิงชังที่หล่อนไม่มีวันควบคุมได้ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้หล่อนได้เจอกับลูกพี่ลูกน้อง หล่อนไม่ไว้วางใจปรึกษาผู้ใดมากไปกว่าการละหมาดอิสติคอเราะห์ แต่หล่อนเชื่อในคำทำนายโชคชะตาจากสายลูกประคำเป็นที่สุด หล่อนกลายเป็นนางระบำเพื่อให้ตนมีชีวิตอยู่รอดต่อไปและไม่ให้ตัวเองกลับไปตกต่ำอีก นางระบำแห่งซามาคามีชื่อเสียงพอ ๆ กับการรุ่งเรืองของเมือง และนอกเหนือจากนั้น ผู้หญิงเอเชียไม่ได้อยู่ต่ำหรือสูงเกินเอื้อมถึงในสังคม พวกหล่อนทำได้ทุกอย่าง พวกหล่อนเป็นผู้หญิง เป็นจักรพรรดินี หรือเป็นข้าราชการแต่ก็ยังคงเป็นภรรยาซึ่งทำให้พวกหล่อนพูดได้ทุกเรื่อง ทำได้ทุกอย่าง และไม่ต้องรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำ แม้จะอ้างเหตุผลและความเที่ยงธรรม พวกหล่อนเชื่อในความปรารถนาตามความสะดวกใจที่ครอบงำพวกหล่อน ฆ่าพวกหล่อน และสวมมงกุฎให้พวกหล่อน โอมม์-ญะฮานไม่ใช่คนที่เลวร้าย หล่อนไม่มีอะไรที่ใกล้เคียงกับพวกนั้นเลย หล่อนบริสุทธิ์ผุดผ่อง แต่หล่อนก็ไม่ได้หมดจด ไม่เลย เพราะถ้าใครสักคนในบรรดาคนที่โปรดปรานหล่อนออกคำสั่งกับหล่อน หล่อนก็จะหยุดทำตัวให้บริสุทธิ์ภายในไม่กี่วินาที โดยไม่ต้องสู้ ขัดขืนหรือแสดงความกลางแกลงใจแม้แต่น้อยว่าหล่อนผิด

Il n'était pas à croire, pourtant, qu'elle se départît de sa réserve en faveur d'un Franc, tant elle professait d'éloignement pour cette race. Grégoire Ivanitch, l'Ennemi-de-l'Esprit, avait cru, un instant, éprouver pour la jeune danseuse un goût vif, et ne s'était, naturellement, fait aucun scrupule de le lui témoigner ; de ce côté, le danger avait été nul pour elle ; mais il s'en était suivi, de la part des Splendeurs de la Beauté, sa maîtresse, une suite de conseils et d'insinuations, mêlés de critiques, de reproches tempérés, il est vrai, par la peur qu'inspirait Omm-Djéhâne à tout ce qui l'approchait. La jeune fille ne cédait pas parce qu'elle attendait Assanoff, et que l'istikharêh lui garantissait de plus en plus qu'il allait arriver bientôt. Ce fut pour avoir la paix qu'elle consentit à être vendue comme esclave ou comme femme, c'était tout un, au vieux Kaïmakam des environs de Trébizonde. Elle gagnait du temps et ne s'embarrassait guère de rompre sa parole, s'il le fallait, au moment de conclure. Voilà ce qu'était Omm-Djéhâne ; voilà ce qu'elle avait été jusque-là : en somme, une pauvre créature, profondément malheureuse et à plaindre, bien qu'elle ne pleurât pas sur elle-même et ne réclamât la pitié de personne.

อย่างไรก็ตาม อย่าได้คิดว่าหล่อนจะยอมผละออกจากปณิธานของตนเพื่อหนุ่มผิวขาวคนใดคนหนึ่ง เพราะหล่อนตั้งใจจะอยู่ห่าง ๆ ชนชาตินี้ ช่วงขณะหนึ่ง กรีกอริ อีวานิช ศัตรูแห่งพระจิตเคยคิดว่าตน นั้นเกิดความชื่นชอบแรงกล้าต่อนางระบำสาว และยอมไม่ลังเลที่จะแสดงออกให้หญิงสาวได้เห็น สำหรับโอมม์-ญะฮานแล้ว กรีกอริไม่ได้เป็นพิษเป็นภัยแต่อย่างใด แต่สิ่งที่เกิดตามมาก็คือเจ้านายของ หล่อนให้คำแนะนำและชี้ช่องต่าง ๆ นานา และเห็นชัดเลยว่าแอบกระแนะกระแหนและต่อว่าหล่อน กลาย ๆ ด้วยเกรงว่าโอมม์-ญะฮานจะพาให้คนที่เข้าหาหล่อนหวาดผวาทไปหมด หญิงสาวไม่ยี่หระ เพราะหล่อนรอคอยอัศวานอฟ และละหมาดอิสติคอรเราะห์ก็ช่วยยืนยันยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ว่าเขาจะมาหา หล่อนในอีกไม่ช้า ที่หล่อนยอมให้ถูกขายไปเป็นทาสหรือเป็นภรรยา (มันก็อีหروبเดียวกัน) ของนาย พันชาวตุรกีที่อยู่แถว ๆ เมืองทริบซอนก็เพื่อจะได้อยู่อย่างสงบ หล่อนก็จะซื้อเวลาได้ และถ้าจำเป็น ก็ แทบไม่ละอายที่จะพุดคำพูดเมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจ นี่คือวิสัยของโอมม์-ญะฮานจนถึงวันนี้ นั่นคือ เป็นคนอากัฏ โศกสลดสุดซึ้งและน่าสงสาร แม้ว่าหล่อนจะไม่เคยร้องให้คร่ำครวญกับตัวเองหรือ เรียกร้องความเมตตาจากผู้ใด

Ainsi qu'il a été dit, Moreno apprécia bien l'essentiel de la situation. Après quelques heures, Assanoff finit par se réveiller. Il fut grognon et maussade, ne prononça pas le nom d'Omm-Djéhâne, ne fit aucune allusion à ce qui s'était passé à Shamakha, et tomba dans une prostration morale et physique dont Moreno eut compassion. Il s'apercevait que, dans le cœur du tatar, un combat terrible se livrait entre des instincts, des goûts, des habitudes, des faiblesses, des concessions et des remords, où aucune des forces contendantes n'était assez vigoureuse pour l'emporter. Le voyage s'acheva donc fort tristement, et par un contrecoup de l'état où il voyait son ami, l'exilé espagnol commençait à trouver la vie intolérable. Quand la voiture entra à Bakou, l'aspect premier de la ville ne lui rendit pas la gaîté.

La Caspienne, cette mer mystérieuse et sombre, plus inhospitalière encore que l'Europe, sur les deux tiers de ses rivages, couvrait au loin l'horizon de ses eaux plombées, sur lesquelles le ciel pesait gris et bas. Il venait de pleuvoir ; les rues et les chemins montraient trois pieds de boue jaunâtre, boue tenace dont les voitures, les hommes, les animaux ont bien de la peine à sortir. Les faubourgs, composés de maisons de bois bâties à la russe, de magasins du gouvernement, de chantiers et de fabriques, dont les hautes cheminées envoient jusqu'au ciel la fumée du charbon de terre, étaient peuplés d'une foule à moitié tatare, à moitié soldatesque. De loin en loin passait une dame habillée à l'Européenne, avec un chapeau qui rappelait les modes occidentales. L'ancienne enceinte fortifiée de la résidence des souverains tatars gardait encore sa porte en forme de trèfle, et, quand l'équipage passa, de petits mendiants indigènes se mirent à le poursuivre, en faisant la roue et en hurlant d'une voix lamentable et en français :

— Donnez de l'argent, mousiou ! Bandaloun !

อย่างที่เขารู้ โมเรโนเข้าใจดีว่าแก่นแท้ของสถานการณ์เป็นอย่างไร หลังจากนั้นสองสามชั่วโมง อัสซานอฟก็ตื่น หน้าบูดบึ้งอารมณ์ขุ่นและไม่เอ่ยชื่อโอมม์-ญะฮานอีก ไม่พูดถึงเรื่องที่เกิดขึ้นที่ชามาคา และเชื่องซึมทั้งกายและใจจนโมเรโนสงสัย เขาสังเกตเห็นว่าในใจของหนุ่มตาดำคนนี้กำลังรบร้นพันตูกันอย่างดุเดือดระหว่างสัญชาตญาณ ความต้องการ ความคุ้นเคย ความอ่อนแอ การผจญภัย และสำนึกผิด พลังต่าง ๆ ที่มาปะทะกันอยู่ขณะนี้ไม่มีพลังไหนแข็งแกร่งพอที่จะเป็นผู้นำ การเดินทางสิ้นสุดอย่างโคกเศร้าสุดแสน และพอเห็นสภาพของสหาย หนุ่มผู้ลี้ภัยชาวสเปนก็พลอยเริ่มจะรู้สึกว้าชีวิตนั้นสุดจะทันทนไปกับเขาด้วย เมื่อรถแล่นเข้าเมืองบากู ภาพเมื่อแรกเห็นของเมืองไม่ได้ช่วยให้เขารื่นรมย์ขึ้นเลย

ทะเลสาบแคสเปียน ทะเลอันลึกลับและดำมืด ตลอดพื้นที่สองในสามของชายฝั่ง ไกลออกไปตรงเส้นขอบฟ้า เห็นแต่ผืนน้ำที่ขมขื่นอยู่ใต้ท้องฟ้าสีเทาหม่นอึ้ง ไม่ใคร่จะต้อนรับผู้คนเสียยิ่งไปกว่าช่องแคบยูรีพัส ฝนเพิ่งหยุดตก ถนนหนทางจมอยู่ใต้โคลนสีออกเหลืองหนาสามฟุต โคลนหนืดเสียจนรถรา ผู้คน และสัตว์ทั้งหลายแทบจะเคลื่อนตัวไม่ได้ ชานเมืองเต็มไปด้วยเรือไม้แบบรัสเซีย สถานที่ราชการ อาคารที่กำลังก่อสร้าง และโรงงาน ปล่องไฟสูงพันควั่นถ่านหินขึ้นฟ้า ผุ่งชนครึ่งหนึ่งเป็นชาวตาดำครึ่งหนึ่งเป็นทหาร นาน ๆ ที่จะได้เห็นหญิงแต่งกายอย่างชาวยุโรปสวมหมวกคล้าย ๆ กับที่กำลังนิยมในโลกตะวันตก กำแพงป้อมปราการโบราณของวังเจ้าผู้ครองนครชาวตาดำยังคงมีประตูทางเข้ารูปดอกจิก และเมื่อรถม้าวิ่งผ่าน บรรดาขอทานพื้นเมืองตัวจ้อยก็ออกวิ่งตาม ตีลังกาพลางตะโกนเป็นภาษาฝรั่งเศสด้วยเสียงชวนเวทนา ว่า

"ขอเงินหน่อย นายท่าน กุ๊งเก๊งก็ได้"

Ce qui voulait dire qu'ils demandaient de l'argent et qu'on leur voulût bien accorder aussi un pantalon. Telle est l'éducation que de jeunes officiers en gaîté dépensent d'une façon toute libérale. Dans les rues étroites, où la plupart des maisons sont encore à la mode ancienne, on aperçoit, au milieu de nombreuses enseignes de marchands et d'artisans russes, des indications comme celle-ci : Bottier de Paris ; Marchande de modes. Il faut avouer que ces amorces à la crédulité publique sont à peine fallacieuses, et que ce que l'on achète dans ces boutiques n'est pas de nature à tromper sur la provenance la plus robuste ingénuité.

Une fois arrivé, Assanoff fut distrait enfin par le mouvement. Il se secoua, il reprit son humeur ordinaire. D'ailleurs, il eut son réveil. De son côté, Moreno, présenté à son colonel, bien reçu par ses camarades, fêté par les Européens et se sentant acculé dans la nécessité, s'ingénia à moins regarder en arrière. Au bout de trois mois, il avait reconquis son épulette de lieutenant. Il fit partie d'une expédition, s'acquitta bien de son devoir et passa capitaine. Les militaires considèrent la vie d'une façon spéciale ; si on leur donnait à choisir entre le paradis, en perdant leur ancienneté, et l'enfer avec le grade supérieur, fort peu hésiteraient ; et quant à ceux qui choisiraient la présence de Dieu, nul doute que leur éternité ne se passât à déplorer leur sacrifice. Cependant Don Juan garda pendant plusieurs années les désirs de son cœur tournés vers l'Espagne. Son amour ne lui causait plus le mal irritant des premiers mois ; c'était une habitude tendre, une préoccupation mélancolique dont son âme restait comme saturée. Il écrivait souvent, on lui répondait ; ils espérèrent autant qu'ils purent espérer de voir leur séparation finir. Quand la politique releva la hache qu'elle avait laissée tomber entre eux, il fallut bien reconnaître que les conditions matérielles de l'existence ne permettaient pas à Moreno de quitter le Caucase, puisqu'il n'avait que sa solde et ne pouvait recommencer un nouveau métier ; et la jeune femme, elle n'était pas non plus assez riche pour rejoindre son amant. Tout en resta là. Ils ne se marièrent ni l'un ni l'autre, cessèrent avec le temps d'être très malheureux ; mais, heureux, ils ne le furent jamais.

หมายความว่าเด็ก ๆ พวกนี้ขอเงิน และขอกางเกงพวกเขาสักตัวด้วย นี่คือการการศึกษาที่พวกนายทหารหนุ่ม ๆ แผลง ๆ หยิบยื่นให้ตามอำเภอใจ ตามถนนแคบ ๆ ที่บ้านเรือนส่วนใหญ่ยังรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ บนป้ายร้านขายของและร้านช่างชาวฝีมือรัสเซียเราจะเห็นข้อความแบบนี้ ร้านรองเท้าบูทจากปารีส แม้อาคารร้านเสื้อผ้าทันสมัย ต้องยอมรับว่าถ้อยคำล่อลวงให้คนทั่วไปหลงเชื่อเช่นนี้แทบจะหลอกใครไม่ได้ และของที่หาซื้อได้ตามร้านเหล่านี้จะหลอกแม้กระทั่งคนที่รู้ดีถึงสาเหตุที่มาจากแหล่งใดก็หาได้ไม่

ในที่สุด เมื่อมาถึง อัสซานอฟก็เริ่มรู้สึกเพลิดเพลินไปกับความเคลื่อนไหว เขาขยับเขยื้อนขาและเริ่มกลับมาอารมณ์ปรกติอีกครั้ง จะว่าไป เขาก็ตื่นแล้วจริง ๆ ส่วนโมเรโน เมื่อไปรายงานตัวกับผู้พัน พบปะทำความรู้จักกับผองเพื่อน และเลี้ยงฉลองกับชาวยุโรป และเริ่มรู้สึกที่ถูกจำกัดให้อยู่เท่าที่จำเป็นก็พยายามมองย้อนอดีตให้น้อยที่สุด สามเดือนผ่านไปเขาก็ได้ติดยศร้อยโทอีกครั้งและออกร่วมภารกิจกับปฏิบัติหน้าที่สำเร็จเป็นอย่างดีและได้เลื่อนยศเป็นร้อยเอก พวกทหารก็มีแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตไม่เหมือนใคร ถ้าให้เขาเลือกระหว่างสวรรค์แต่ให้เขาเสียลำดับอาวุโสไป กับเลือกนรกและได้เลื่อนยศสูงขึ้น น้อยคนนักที่จะลังเล ส่วนพวกที่จะเลือกอยู่กับพระเจ้า ไม่ต้องสงสัยเลยว่าพวกนี้จะใช้เวลาชั่ววินาทีคร่ำครวญหนักหน่วงต่อการเสียสละครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ดอน ขวนก็ยังเก็บแรงปรารถนาแห่งหัวใจอยู่ที่สเปนอีกหลายปี คนรักไม่ได้ทำให้เขาเจ็บปวดรวดร้าวเหมือนเดือนแรก ๆ อีกแล้ว แต่กลับกลายเป็นวัตรปฏิบัติอันนุ่มนวล เป็นความหมกมุ่นอันอ้อยสร้อยที่ราวกับว่าเปี่ยมล้นอยู่ในดวงวิญญาณ เขาเขียนจดหมายบ่อย ๆ และได้รับจดหมายตอบกลับ สองหนุ่มสาวหวังเท่าที่จะหวังได้ว่าสักวันหนึ่งการพรากจากจะสิ้นสุดลง และเมื่อการเมืองเอาอุปสรรคที่มันเคยตั้งขวางระหว่างคู่รักออกไป ก็ต้องยอมรับว่าฐานะความเป็นอยู่ไม่เอื้อต่อโมเรโนให้ออกจากคอเคซัสแล้ว เพราะเขามีเพียงเงินในบัญชีและไม่สามารถจะไปเริ่มอาชีพใหม่ได้ ข้างหญิงสาวนั้นเล่า หล่อนก็ไม่ได้ร่ำรวยถึงขนาดที่จะไปอยู่กับหนุ่มคนรักได้ ทุกอย่างหยุดอยู่แค่นั้น ทั้งสองคนต่างก็ไม่แต่งงาน และเมื่อเวลาผ่านไปความทุกข์ระทมก็สิ้นสุดลงแต่พวกเขากลับหาความสุขไม่ได้เลย

Bien longtemps avant l'époque indiquée ici, Moreno rentrant une nuit assez tard de chez le général gouverneur, où il avait passé la soirée, vit, de loin, dans la rue déserte qui longe l'ancien palais du khan tatar, réduit alors à la condition de magasin à poudre, une femme qui marchait dans la même direction que lui. C'était l'hiver ; il faisait froid, la neige couvrait la terre à plusieurs pouces d'épaisseur, tout était gelé, et la nuit était assez noire.

Moreno se dit :

— Quelle peut être cette malheureuse ?

Le capitaine avait vu beaucoup de misères, il avait contemplé beaucoup de désastres ; sa propre existence n'avait pas été gaie. Dans de pareilles circonstances, l'homme devient mauvais ou excellent : Moreno était excellent.

Aussi bien que les ténèbres s'y prêtaient, il suivait des yeux, avec compassion, cette créature qui s'en allait là, seule ; et comme il crut remarquer qu'elle hésitait en marchant et chancelait, il hâta le pas pour la rejoindre et lui porter secours, quand, à son grand étonnement, il la vit s'arrêter précisément devant sa porte, et, alors il entendit derrière lui des pas précipités.

Il se retourna et reconnut à l'instant le Doukhoboretz. Grégoire Ivanitch était nu-tête, sans pelisse, et se hâtait autant que son embonpoint déjà fort accru le lui pouvait permettre. Moreno pensa, ce qui, d'ailleurs, était vrai, que l'Ennemi-de-l'Esprit cherchait à rejoindre la femme, et il lui passa l'idée que c'était à mauvaise intention.

นานทีเดียวก่อนที่จะถึงช่วงเวลาดังกล่าว คืนหนึ่ง โมเรโนกลับจากงานเลี้ยงที่บ้านของข้าหลวงยศพลเอกก่อนข้างดึก เห็นผู้หญิงคนหนึ่งเดินไปทางเดียวกับเขาบนถนนสายเปลี่ยวที่เลียบบังเก่าของย่านชาวตาตาร์ซึ่งตอนนั้นแปรสภาพไปเป็นคลังเก็บดินปืนแล้ว เวลานั้นเป็นฤดูหนาว อากาศหนาว หิมะปกคลุมพื้นดินหนาหลายนิ้ว ทุกสรรพสิ่งเยือกแข็ง และคืนนั้นค่อนข้างจะมีด

โมเรโนนึกสงสัย

“หญิงผู้น่าสงสัยคนนั้นคือใครกัน”

นายร้อยเอกเคยเห็นความทุกข์ยากมามาก เผชิญกับภัยพิบัติมานับไม่ถ้วน ชีวิตของเขาไม่เคยรื่นรมย์เลย ในสภาวะการณ์เช่นนี้ มนุษย์ก็จะเปลี่ยนไป ถ้าไม่เป็นคนเลวทรามก็เป็นคนดีเลิศไปเลย สำหรับโมเรโนแล้ว เขากลายเป็นคนดีเลิศ

เขาทอดสายตามองตามคนที่เดินอยู่โดดเดี่ยวด้วยความเวทนาเท่าที่ความมืดจะอำนวย และเมื่อเขาคิดว่าเห็นหญิงคนนั้นเดินสะดุดและเซ เขาก็เร่งฝีเท้าไปช่วย แล้วต้องประหลาดใจยิ่งเมื่อเห็นหล่อนไปหยุดอยู่ตรงหน้าประตูบ้านเขาพอดี ทันใดนั้นเองเขาก็ได้ยินเสียงฝีเท้าเร่งรีบตามหลังเขา

โมเรโนหันไปดูและจำได้ทันทีว่าเป็นคนนิกายดูโคโบร์ กรีกอริ อีวานิชไม่ได้สวมหมวก ไม่สวมเสื้อคลุม และรีบเข้ามาเท่าที่พุงอันมหึมาของเขาจะทนได้ โมเรโนนึกว่าศัตรูแห่งพระเจ้าพยายามตามให้ทันหญิงสาว ซึ่งก็เป็นความจริง แล้วเขานึกขึ้นมาได้ว่าไม่น่าจะตามมาด้วยเจตนาดี

Il le saisit donc par le bras et s'écria vivement :

— Où allez-vous ?

— Ah ! monsieur le capitaine, je vous en prie, ne me retenez pas ! La pauvre fille s'est échappée !

— Qui ? De quelle fille parlez-vous ?

— Ce n'est pas le moment de causer, monsieur le capitaine ; mais, puisque vous voilà, aidez-moi à la sauver. Nous le pouvons peut-être encore, hélas ! et il est certain que, si quelqu'un doit la calmer, ce sera vous !

Il entraîna Moreno. Celui-ci, étonné se laissa faire, et, quand il ne fut plus qu'à quelques pas de sa maison, il vit avec épouvante la femme étendre les bras contre la porte en cherchant à se soutenir et chanceler ; elle allait tomber sur le seuil ; il la retint, la saisit dans ses bras, la regarda en face : c'était Omm-Djéhâne.

Celle-ci, en l'apercevant, eut une sorte de spasme électrique qui lui rendit un éclair de force ; elle jeta ses mains autour de son cou, l'embrassa avec force et ne lui dit que ce mot seul :

— Adieu !

Puis ses bras se détendirent, elle se laissa aller en arrière ; il la regarda stupéfait, et, vraiment, il vit qu'elle était morte.

Dans ce moment, Grégoire Ivanitch le rejoignit et l'aida à maintenir le corps insensible. Moreno voulait le porter dans son logis.

โมเรโนคว้าแขนเขาเอาไว้และตะโกนถามอย่างร้อนรนว่า

"คุณจะไปไหน"

"อ้าว ผู้กอง กระผมขอประทานโทษ ปล่อยแขนกระผมเถอะ แม่สาวผู้นำสงสารนั่นหนีไปแล้ว"

"ใคร คุณพูดถึงแม่สาวคนไหนกัน"

"ไม่ใช่เวลาที่จะมาคุยกันขอรับ ผู้กอง ในเมื่อคุณอยู่ด้วยแล้ว ช่วยกระผมช่วยชีวิตหล่อนหน่อยเถอะ เรายังพอช่วยได้อยู่ ให้ตายเถอะ ถ้าจะมีใครสักคนทำให้หล่อนสงบลงได้ คนนั้นต้องเป็นคุณแน่นอน"

เขาลากโมเรโนไป โมเรโนก็ปล่อยให้เขาพาไปทั้ง ๆ ยังตกใจไม่หาย และเพียงไม่กี่ก้าวจากบ้านของเขา เขาก็สยองที่เห็นหญิงสาวยื่นแขนไปยื่นประตู่ พยายามจะพุ่งตัวแล้วเซไปมา หล่อนล้มลงหน้าธรณีประตู่ เขาเข้าไปประคองหล่อนไว้ และมองหน้า โอมม์-ญะฮานนั่นเอง

เมื่อหล่อนเห็นเขา ก็สั่นสะท้านราวโดนกระแสไฟกระตุ้นให้มีแรงขึ้นมาชั่ววูบ หล่อนยกแขนขึ้นคล้องคอเขาไว้ กอดเขาแน่น และเปล่งวาจาออกมาเพียงคำเดียว

"ลาก่อน"

จากนั้นแขนของหล่อนก็ตกลง ร่างหงายไปข้างหลัง เขามองอย่างตะลึงงัน และเห็นว่าหล่อนตายแล้วจริง ๆ

ตอนนั้นเอง กรีกอรี อีวานิชก็ตามมาทันและช่วยโมเรโนพยุงร่างอันแน่นิ่ง โมเรโนจะอุ้มหญิงสาวเข้าไปในบ้าน

— Non, dit l'Ennemi-de-l'Esprit en secouant la tête, la malheureuse enfant a été malade chez moi, c'est moi qui l'ensevelirai et c'est à mes frais qu'elle sera enterrée. La voilà morte ; elle ne m'aimait pas ! mais je lui voulais du bien, moi, et c'est assez pour que je me regarde comme son seul parent.

— Enfin, dit Moreno, qu'est-il arrivé !

— Peu de chose. Elle n'a pas voulu être vendue, elle a refusé d'aller à Trébizonde ; elle a refusé de danser, et, ce qui ne lui était jamais arrivé, ce que l'on n'avait jamais vu, elle passait ses jours et ses nuits à pleurer, elle se frappait la poitrine et se déchirait le visage avec ses ongles. Les Splendeurs de la Beauté ne savait plus qu'en faire et avait grande envie de s'en débarrasser. Pour moi, je dis à Omm-Djéhâne :

Ma fille, tu l'entends fort mal, et c'est visiblement l'Esprit qui te tourne la tête. Laisse-là tes sottises ! Bois, ris, chante, amuse-toi, ne te refuse aucune fantaisie ; tu es jeune, tu es jolie, on t'admire, tu danses comme une fée ; le général lui-même sera à tes pieds si tu veux. Pourquoi ne veux-tu pas ?

Elle me répondit : “parce que j'aime et qu'on ne m'aime pas !”

Nous ne pûmes jamais en apprendre davantage. Cependant moi qui avais été d'abord amoureux d'elle, tout en n'y tenant guère, je la pris en amitié et l'emmenai à ma ferme où elle consentit à venir. Je la soignai, je tâchai de la distraire, et, que voulez-vous ? à force de pleurer, elle a commencé à tousser, et j'ai fait venir un médecin. Cet homme lui déclara qu'elle devait se bien soigner et éviter de prendre froid. Savez-vous ce qu'elle a fait ? Elle est allée se rouler dans la neige ! Ah ! l'Esprit ! l'Esprit ! Ne m'en parlez pas ! Mais vous êtes tous aveugles, vous autres Gentils ! À la fin, il y a trois jours, elle m'a dit positivement ce que je vais vous répéter, c'est de la folie pure ; mais, pourtant, ce sont bien ses paroles exactes : elle m'a dit :

ศัตรูแห่งพระจิตเอ๋ยขึ้นพลางสายหน้า "อย่าเลย แม่หนูผู้นำสงสารนอนป่วยอยู่ที่บ้านของกระผม กระผมจะเป็นคนฝังร่างหล่อนเอง และกระผมจะออกค่าใช้จ่ายเองด้วย หล่อนตายเสียแล้ว หล่อนไม่เคยรักกระผมเลย แต่กระผมหวังดีกับหล่อน กระผมนี้แหละ แค้นนี้น่าจะพอแล้วที่จะคิดว่ากระผมเป็นญาติคนเดียวที่เหลืออยู่ของหล่อน

"แล้วมันเกิดอะไรขึ้นล่ะ" โมเรโนถาม

"ก็ไม่มีอะไรมาก หล่อนไม่ยอมถูกขาย หล่อนปฏิเสธไม่ยอมไปที่รับซ่อน ไม่ยอมแต่งงาน ระบาย แล้วสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับหล่อนและไม่มีใครเคยเห็นก็เกิดขึ้น หล่อนร้องไห้ทั้งวันทั้งคืน ตีอกขกตัว และข่วนหน้าตัวเอง เจ้าของคณะระบำเจ็ดจรัสไม่รู้จะทำอย่างไรกับหล่อนและอยากกำจัดหล่อนออกไป กระผมเลยไปคุยกับหล่อนว่า

‘แม่หนู เธอกำลังทำผิดอย่างแรง และเห็นชัดเลยว่าพระจิตกำลังปั่นหัวเธอ ทั้งความคิดโง่ ๆ นั้นไปเสียเถอะนะ ตีแม่เหล้าเสียสิ หัวเราะออกมาสิ ร้องเพลงสิ ทำตัวเองให้สนุกสนาน อย่าปฏิเสธสิ่งบันเทิงใด ๆ เลย เธอยังสาว ยังสวย พวกเราชอบเธอ เธอเต้นระบำอย่างกับนางฟ้า ท่านนายพลจะยอมสยบลงแทบเท้าของเธอเลยถ้าเธอต้องการ เธอไม่อยากได้ออย่างนั้นหรือ’

หล่อนตอบกระผมว่า ‘ก็เพราะฉันรักเขาแต่เขาไม่รักฉัน’

เราคงจะไม่มีวันรู้อะไรมากกว่านี้ อย่างไรก็ตาม กระผมซึ่งเคยตกหลุมรักหล่อนมาก่อน แม้ว่าจะแทบคาดหวังอะไรไม่ได้ กระผมรับหล่อนเป็นเพื่อน พาหล่อนไปที่ฟาร์มของกระผม เจ้าหล่อนก็ยอมตามมา กระผมดูแลหล่อน พยายามทำให้หล่อนผ่อนคลายและปรนเปรอหล่อนต่าง ๆ นานา แล้วยังจะเอาอะไรอีกล่ะ หลังจากร้องไห้มาอย่างหนัก หล่อนก็เริ่มโอ กระผมเลยตามหมอมามาตรวจ หมอคนนี้บอกให้หล่อนดูแลตัวเองให้ดี และอย่าถูกอากาศหนาว แล้วคุณรู้ไหมหล่อนทำอะไร หล่อนออกไปกลิ้งกลางหิมะ ให้ตายเถอะ พระจิต พระจิต ไม่ต้องมาพูดกับกระผมเรื่องนี้เลย แต่พวกคุณนะ พวกกันตามีติดบอดไปหมด พวกคุณที่เป็นคนต่างศาสนา ในที่สุด เมื่อสามวันก่อน หล่อนบอกข้อความที่กระผมกำลังจะบอกคุณด้วยน้ำเสียงเด็ดเดี่ยว เป็นความบ้าโดยแท้ แต่อย่างไรก็ตาม นี่คือการพูดของหล่อนจริง ๆ หล่อนบอกกระผมว่า

— Mène-moi à Bakou !

— Pourquoi faire ? ai-je répondu.

— Pour mourir, me répliqua-t-elle.

Le chagrin me serra la gorge, et je lui répondis brusquement :

— On meurt aussi bien ici qu'à Bakou.

— Non ! Je veux mourir sur le seuil de la porte du capitaine Moreno.

Je la crus en délire ; elle n'avait jamais prononcé votre nom ; jamais, dis-je, pas une seule fois ! Mais elle s'irrita et me répliqua en colère :

— Ne me comprends-tu pas ?

Quand elle se fâchait, le sang partait de sa gorge et elle en avait pour des heures de souffrance ! Je cédai.

— Eh bien ! Partons !

Nous sommes venus ici. Elle m'a envoyé chercher du secours tout à l'heure, m'assurant qu'elle se sentait plus mal et ce n'était que trop vrai ; et, pendant que je lui obéissais... vous voyez !

Un sanglot coupa la voix du pauvre diable.

‘พาฉันไปบาฏ’

‘ไปทำอะไร’ กระผมถามหล่อน

‘ไปตาย’ หล่อนตอบทันควัน

ความเศร้าขึ้นมาจุกที่คอ กระผมตอบหล่อนไปทันทีว่า

‘ที่นี่เราก็ตายได้ไม่ต่างกับที่บาฏ’

‘ไม่ ฉันอยากตายหน้าประตูบ้านของผู้กองโมเรโน’

กระผมคิดว่าหล่อนคลุ้มคลั่ง หล่อนไม่เคยเอ่ยชื่อคุณออกมาเลย ไม่เคยแม้สักครั้งเดียว

กระผมขอยืนยัน แต่หล่อนอาละวาดแล้วตอบกลับอย่างโกรธเกรี้ยวว่า

‘ไม่เข้าใจฉันหรืออย่างไร’

ตอนที่หล่อนอาละวาด เลือดก็ไหลออกมาจากปาก หล่อนทนทุกข์ทรมานอยู่นับชั่วโมง

กระผมเลยทำตามทีหล่อนขอ

‘ก็ได้ ไปกันเถอะ’

เราพากันมาถึงที่นี่ หล่อนให้ผมออกไปตามคนมาช่วยเมื่อตะกี๊ หล่อนยืนยันว่าหล่อน
รู้สึกอาการหนักกว่าเก่า และอาการหนักเกินไปจริง ๆ และระหว่างที่กระผมทำตามทีหล่อนบอก...ก็
อย่างทีเห็นละครับ”

เสียงสะท้อนก็กลืนเสียงของคนชั่วผู้นำสงสารไป

Moreno eut un chagrin profond. Ce n'était pas raisonnable. Ce qui pouvait advenir de plus heureux à Omm-Djéhâne était arrivé justement. Que fût-elle devenue dans la vie ? Si elle était restée une vraie et fidèle lesghy, l'abandon d'Assanoff et de ses premiers rêves n'eût pas bouleversé son âme ; elle avait souffert beaucoup, elle aurait souffert encore, sans doute, mais l'orgueil satisfait et la conscience assurée l'auraient soutenue jusqu'au bout, et, soit qu'elle eût continué à ravir les hommes de goût de Shamakha par le prestige de sa danse, soit qu'elle eût préféré le harem obscur du vieux Kaïmakam, elle aurait pu, désormais, obtenir une longue vie, et, comme les femmes des anciens patriarches, en voir tomber le crépuscule paisible dans une mort paisible et honorée. Mais elle aussi, elle avait fini par être infidèle aux dieux de la patrie. Elle s'en était défendue, elle s'était raidie, elle était tombée bravement victime de sa résistance : mais, enfin, il n'est que trop vrai, au fond du cœur elle avait faibli : elle avait aimé un Franc !

Quand Moreno raconta toute cette affaire à Assanoff, le Tatar civilisé en fut extrêmement ému ; il ne dégrisa pas de huit jours, et on le rencontrait partout chantant *La Marseillaise*. Ensuite, il se calma.

โมเรโนเจ็บลึกเข้าไปข้างใน ไม่น่าจะเป็นอย่างนั้นเลย สิ่งที่น่าจะดีที่สุดสำหรับ โอมม์-ญะฮานก็ได้เกิดขึ้นแล้วจริง ๆ ชีวิตของหล่อนเป็นอะไรไปแล้ว ถ้าหล่อนเป็นชาวเลสเบี้ยนที่แท้ และรักดีกับเลสเบี้ยนจริง การต้องทอดทิ้งอัสนาอฟและความฝันวัยเยาว์ทั้งหลายคงไม่ทำให้ชีวิต หล่อนกลับตาลปัตร หล่อนทรมาณมามากและคงจะทรมาณต่อไป แต่ความทะนงตนที่ได้รับตอบสนอง และสำนักอันมั่นคงคงช่วยให้หล่อนยืนหยัดอยู่ได้จนวาระสุดท้าย ไม่ว่าหล่อนจะยังคงให้ความสำคัญ แก่ชาวยรสนิยมเลสแห่งขามาาคาด้วยลีลาละบำอัสสง่างามของหล่อน หรือว่าหล่อนจะเลือกฮาเร็มที่บ ติมของพันเอกแก่ ๆ ชาวตุรกกี้ตาม หล่อนก็คงจะมีชีวิตยืนยาวได้อีกนับแต่บัดนี้ไป และได้เห็นยามสนธยา แห่งชีวิตอันสงบบงามเมื่อถึงกาลมรณะอย่างสงบบงามและทรงเกียรติอย่างเดียวกับมเหสีแห่งกษัตริย์ยุค โบราณทั้งหลาย แต่หล่อนกลับจบชีวิตลงอย่างไม่สัถย์ชื้อต่อเทพยดาแห่งปิตุภูมิ หล่อนกันตัวเอง ออกมา หล่อนแข็งขึ้น และหล่อนก็ตกเป็นเหยื่อการต่อต้านของหล่อนเสียเองอย่างห้าวหาญ แต่ สุดท้ายแล้ว ที่จริงเสียยิ่งกว่าจริง ในก้นบึ้งของหัวใจ หล่อนกลับอ่อนแอ หล่อนไปรักคนนอก

เมื่อโมเรโนเล่าเรื่องทั้งหมดให้อัสซานอฟฟัง ชายดาตารผู้มื่ออารยะก็สะท้อนใจรุนแรงสุด แสน เขาเมาหัวราน้ำตลอดแปดวัน และคนก็เห็นเขาเทียวร้องเพลง ลา มาร์แซแยสไปทั่ว ในที่สุดเขาก็ สงบลง

The seal of Thammasat University is a circular emblem. It features a central five-tiered umbrella (parasol) with a sunburst at the top. The umbrella is flanked by two crossed swords. The entire emblem is encircled by a border containing the university's name in Thai script at the top and "THAMMASAT UNIVERSITY" in English at the bottom.

ภาคที่ 2
บทวิเคราะห์

วิเคราะห์การแปล

ในการแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ของอาร์ตูร์ เดอ โกบิโน ผู้วิจัยใช้หลักทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie interprétative de la traduction) ของสถาบันชั้นสูงด้านการแปลและการล่าม (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs) หรือสถาบัน E.S.I.T. ของประเทศฝรั่งเศสเป็นหลัก เพราะเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันในแวดวงการแปล ทั้งนี้ กระบวนการแปลไม่ได้มุ่งถ่ายภาษาจากภาษาหนึ่งไปยังภาษาหนึ่ง แต่เริ่มจากการทำความเข้าใจต้นทางของภาษาที่จะถ่ายทอดก่อนแล้วจึงสื่อความหมายที่เข้าใจนั้นผ่านไปยังภาษาปลายทางออกมา กล่าวคือกระบวนการแปลเป็นกระบวนการทำความเข้าใจความหมาย และถ่ายทอดความหมาย หาใช่การเปรียบเทียบภาษาต้นทางและปลายทางไม่ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจะขอยกหลักทฤษฎีดังกล่าวมาแสดงเพื่อให้เข้าใจการทำงานแปลให้เห็นกระจ่างชัดขึ้น หลักเกณฑ์ข้างต้นสามารถแบ่งออกได้ 3 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจต้นฉบับ (Compréhension)

ในขั้นแรก ผู้วิจัยจะต้องทำความเข้าใจต้นฉบับอย่างถี่ถ้วน เพื่อจะได้ถ่ายทอดจุดประสงค์ที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อออกมาได้

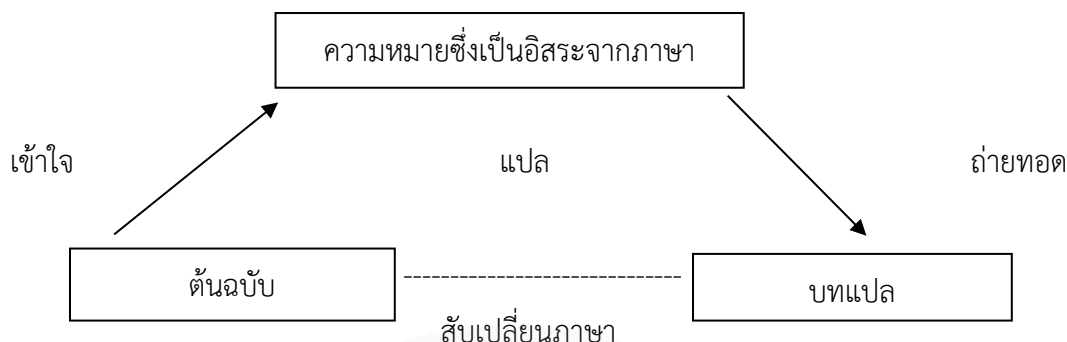
ขั้นตอนที่ 2 การผละออกจากต้นฉบับ (Déverbalisation)

หลังจากผู้วิจัยเข้าใจต้นฉบับดีแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือการผละออกจากต้นฉบับ กล่าวคือผู้วิจัยจะไม่ยึดติดอยู่กับโครงสร้างเดิมของภาษา แต่จะเก็บความหมายและเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ไว้

ขั้นตอนที่ 3. การถ่ายทอดความหมายสู่ปลายทาง (Réexpression)

เมื่อผละออกจากต้นฉบับได้ ผู้วิจัยจึงเริ่มขบวนการถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับไปสู่ปลายทางด้วยการสรรหารูปแบบและอรรถรสที่เข้ากันได้กับอัจฉริยลักษณ์และความนิยมของภาษาปลายทาง และขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาความหมายและเจตนารมณ์ของต้นฉบับไว้

ขั้นตอนการแปลทั้ง 3 ขั้นตอนสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพกระบวนการแปล

ผู้วิจัยได้แบ่งภาควิเคราะห์บทแปลออกเป็น 2 ส่วน คือ การทำความเข้าใจต้นฉบับ และการถ่ายทอดความหมาย ในการทำความเข้าใจต้นฉบับ ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะของเรื่องสั้น เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างงานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นกับงานวรรณกรรมประเภทอื่น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาแก่นเรื่องและตัวละครของเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” เพื่อทำความเข้าใจว่าผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารสิ่งใดแก่ผู้อ่าน มากกว่านั้นผู้วิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจความรู้เสริมนอกบริบทเพื่อให้เข้าใจที่มาที่ไปของเนื้อหามากขึ้น

ในภาควิเคราะห์การถ่ายทอดความหมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการการถ่ายทอดคำศัพท์ที่เป็นอุปสรรคในการแปลของผู้วิจัย แบ่งได้ 3 หัวข้อ คือ การถอดเสียงภาษาต่างประเทศตามความนิยมของคนไทย การถ่ายทอดคำศัพท์เฉพาะที่ไม่มีคำในภาษาไทย และการถ่ายทอดคำศัพท์ทางการทหาร

บทที่ 1

การทำความเข้าใจต้นฉบับ

ก่อนจะเริ่มแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะของเรื่องสั้นว่ามีจุดมุ่งหมายและข้อแตกต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่นอย่างไร และเพื่อให้เข้าใจว่าผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์จะสื่อสิ่งใดให้ผู้อ่านทราบ

1.1 ลักษณะโดยทั่วไปของเรื่องสั้น

เรื่องสั้นเป็นรูปแบบชนิดหนึ่งของบันเทิงคดีร้อยแก้ว เรื่องสั้นคือเรื่องที่มีขนาดสั้น เรื่องสั้นนี้มีทั้งเรื่องสั้นขนาดยาว และเรื่องสั้น-สั้น ฉะนั้น ในเรื่องสั้นขนาดความยาวจึงไม่มีกำหนดที่ตายตัวนัก แต่ก็มักจะไม่วายจนเกินไป มิฉะนั้นจะกลายเป็นนวนิยายไป

ความแตกต่างของนวนิยายและเรื่องสั้น อยู่ที่ความยาวเป็นจุดสำคัญ เพราะองค์ประกอบของเรื่องสั้นก็เป็นอย่างเดียวกับนวนิยาย คือ มีโครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร แก่นเรื่อง ฯลฯ ทำนองเดียวกัน แต่ความที่มีขนาดสั้น จึงบังคับการเขียนไปในตัวว่าจะเขียนอย่างย่อกระชับ บรรยายละเอียดไม่ได้ เพราะจะกลายเป็นนวนิยาย จึงจำกัดว่าฉาก ตัวละคร แนวคิด ฯลฯ ต้องแจ่มแจ้งเพียงฉากเดียว โครงเรื่องเดียว แนวคิดเดียว ตัวละครเด่นตัวละครเดียวหรือไม่ก็ตัว บางครั้ง ผู้อ่านจะไม่ทราบภูมิหลัง ไม่ทราบแม้กระทั่งชื่อด้วยซ้ำไป ส่วนที่สำคัญที่สุดของเรื่องสั้นคือ แก่นเรื่อง ส่วนประกอบอื่น ๆ เป็นส่วนรอง มีเท่าที่จะทำให้แก่นเรื่องเด่นชัดขึ้นเท่านั้น

1.2 แก่นเรื่องและตัวละคร

ในเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ผู้ประพันธ์นำเสนอความขัดแย้งของเปอร์เซียและรัสเซีย ซึ่งเป็นคู่พิพาทกรณีอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนคอเคซัสผ่านตัวละครชาวเลสซีสถานสองคน คือ โอมม์-ญะฮาน ตัวละครหญิงซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายเปอร์เซีย และอัชซานอฟ ตัวละครชายซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของฝ่ายรัสเซีย เหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในเรื่องเกิดขึ้นในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงที่จักรวรรดิรัสเซียทำสงครามขยายดินแดนเข้ามาในคอเคซัสซึ่งแต่เดิมเปอร์เซียเป็นผู้ปกครอง ผลของสงครามทำให้รัสเซียได้ดินแดนแถบคอเคซัสไปครอบครอง ชาวเลสซีสถานซึ่งเป็นประชากรท้องถิ่นจึงจำต้องอยู่ใต้อาณาจักรรัสเซีย อันนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกทั้งสองในเรื่องนี้

บทที่ 2

ความรู้เสริมนอกบริบทที่สำคัญต่อการแปล

ในกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้วิจัยแปลต้นฉบับได้นั้น ผู้วิจัยต้องใช้ความรู้ทั้งด้านภาษากอปรกับความรู้ทั่วไป (Les bagages cognitifs) ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่แปล ดังที่ทฤษฎีการแปลแบบยิตความหมาย (Théorie interprétative de la traduction) กล่าวไว้ว่าหากต้องแปลสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ขั้นตอนแรกที่ต้องทำ ได้แก่ การทำความเข้าใจ (La compréhension)

ในการแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” ความรู้ทั่วไปมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการทำ ความเข้าใจต้นฉบับ

ต่อไปนี้เป็นเนื้อหาสาระที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาภายในเรื่องสั้นมากขึ้น

2.1 สงครามชิงบัลลังก์สเปนของพระเจ้าการ์โลส

จากที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พอจะอธิบายโดยสังเขปได้ว่า สงครามชิงบัลลังก์สเปนของพระเจ้าการ์โลสครั้งที่ 1 เป็นสงครามกลางเมืองในสเปนที่เกิดขึ้นระหว่าง ค.ศ. 1833-1839 จากความขัดแย้งในการสืบราชบัลลังก์สเปนระหว่างพระเจ้าการ์โลสแห่งบูร์บงซึ่งเป็นฝ่ายสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสมเด็จพระราชินีนาถอิชอาเบลลาที่ 2 แห่งสเปนซึ่งเป็นฝ่ายเสรีนิยม สงครามดังกล่าวเป็นสงครามตัวแทนระหว่างรัฐฝ่ายเสรีนิยมกับรัฐฝ่ายสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อันมีผลสืบเนื่องมาจากสงครามปฏิวัติฝรั่งเศส ฝ่ายพระเจ้าการ์โลสมีประเทศรัสเซีย ปรัสเซีย ออสเตรีย และโปรตุเกส (ฝ่ายนิยมเจ้า) ซึ่งยังคงปกครองด้วยระบอบเดียวกันสนับสนุน ส่วนฝ่ายสมเด็จพระราชินีนาถอิชอาเบลลาที่ 2 แห่งสเปนมีอังกฤษ ฝรั่งเศส และโปรตุเกส (ฝ่ายเสรี) สนับสนุน สงครามกินอาณาเขตส่วนใหญ่ในพื้นที่ทางตอนเหนือของสเปน อาทิ แคว้นบาสก์ กตาลัน และอารากอน สงครามชิงบัลลังก์สเปนของพระเจ้าการ์โลสครั้งที่ 1 จบลงโดยฝ่ายพระเจ้าการ์โลสพ่ายแพ้

ในเรื่องสั้น ดอน ขวน เคยเป็นทหารยศร้อยโทอยู่ในหน่วยจู่โจมแห่งเมืองเซโกเบีย ปัจจุบันอยู่ในแคว้นกัสติยาและเลออนทางตอนเหนือของสเปน และเขาต้องหนีภัยทางการเมืองมาเป็นทหารใหม่ในจักรวรรดิรัสเซีย ข้อมูลข้างต้นทำให้เราพอทราบว่า ดอน ขวน อยู่ฝ่ายพระเจ้าการ์โลส และการที่เขาหนีภัยทางการเมืองไปเป็นทหารใหม่ในรัสเซียเพราะประเทศรัสเซียให้การสนับสนุนฝ่ายพระเจ้าการ์โลส

2.2 การล่าอาณานิคมของรัสเซียในคอเคซัส

จากที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ต่อไปนี้คือเรื่องราวการล่าอาณานิคมของรัสเซียในคอเคซัส

ในช่วงศตวรรษที่ 17-19 รัสเซียเริ่มขยายดินแดนเข้าไปในดินแดนแถบทรานส์คอเคซัส แต่มีเปอร์เซียเป็นคู่แข่ง เพราะแต่ละอาณาจักรต่างก็อ้างสิทธิ์เหนือดินแดนดังกล่าวว่าเป็นของตนเอง

ค.ศ. 1813 รัสเซียรบชนะเปอร์เซีย ทั้งสองฝ่ายตกลงทำสนธิสัญญากุลิสถาน (Treaty of Gulistan) เพื่อยุติการรบระหว่างกัน ในดินแดนทรานส์คอเคซัส ทว่า ฟาห์-อลี ชอห์ เกาะญอร์ (Fath-Ali Shah Qajar) กษัตริย์แห่งอาณาจักรเปอร์เซีย ได้ระดมเงินทุนจากต่างประเทศ ด้วยการสนับสนุนจากอังกฤษ เพื่อนำมาทำสงครามกับรัสเซียต่อเพื่อชิงดินแดนที่สูญเสียไปกลับคืนมา

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1826 กองทัพเปอร์เซียนำกำลังทหาร 35,000 นาย บุกเมืองคาราบัคและทาลิชที่อยู่ใต้ปกครองของรัสเซีย พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่หนึ่งจึงสั่งให้ทหารรัสเซียตอบโต้การรุกราน ทว่าด้วยกำลังที่น้อยกว่า รัสเซียจึงพ่ายแพ้การสู้รบในช่วงแรก

สงครามระหว่างรัสเซียและเปอร์เซียมาถึงจุดเปลี่ยนใน ค.ศ. 1827 เมื่อรัสเซียส่งตัวอเล็กซ์ เบโตรวิช เยร์โมลอฟ แม่ทัพมากประสบการณ์ผู้เคยผ่านสงครามนโปเลียนมาป้องกันดินแดนใต้อาณัติของรัสเซียในทรานส์คอเคซัสจากการรุกรานของเปอร์เซีย จากที่เคยได้เปรียบในสงครามช่วงแรก เปอร์เซียเริ่มพ่ายแพ้ในหลายสมรภูมิ และสูญเสียดินแดนที่เคยครอบครองให้แก่รัสเซีย จนนำมาสู่การสงบศึกด้วยสนธิสัญญาเติร์กเมนชาย (Treaty of Turkmenchay) ข้อตกลงดังกล่าวทำให้อาร์เซอร์ไบจานและอาร์เมเนียในทรานส์คอเคซัสตกเป็นของรัสเซียอย่างถาวร

เหตุการณ์ในเรื่องสั้น “ระบำแค้วน” เกิดขึ้นช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัสเซียเริ่มรุกรานคอเคซัส รัสเซียทำสงครามขยายดินแดนชนะเปอร์เซียและได้ดินแดนทางตอนใต้ของคอเคซัสไว้ทั้งหมด ในบรรดาดินแดนทางใต้ของคอเคซัสที่รัสเซียครอบครอง มีดินแดนของชาวเลสซีสถานรวมอยู่ด้วย

2.3 ชาวเลสซีสถาน

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ต่อไปนี้คือข้อมูลของชาวเลสซีสถาน

ชาวเลสซีสถาน (Lezgin) ซึ่งเป็นตัวละครหลักภายในเรื่องที อาร์ตูร์ เดอ โกบิโนยิบก มาถ่ายทอดเรื่องราว พวกเขาคือกลุ่มชาติพันธุ์ชาติหนึ่งที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาคอเคซัส บริเวณ

ตอนเหนือของอาเซอร์ไบจานและตอนใต้ของดาเกสถาน (Daghestan) ในรัสเซีย พวกเขาอาศัยตามเชิงเขาจนถึงบนภูเขาสูงชันที่มีหิมะปกคลุม ระหว่างหุบแม่น้ำซามูร์และกุลเกรี (Samur and Gulgeri) ชาวเลซซีสถานเป็นเกษตรกรปลูกข้าวบาร์เลย์ ข้าวไรย์ และข้าวฟ่าง เลี้ยงแกะและแพะ แต่ด้วยสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างกันดาร ผลผลิตทางการเกษตรของชาวเลซซีสถานจึงไม่ค่อยดีนัก

ชาวเลซซีสถานอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ ผู้อาวุโสเป็นใหญ่ที่สุดในบ้าน และเป็นคนจัดการทุกสิ่งภายในครอบครัว ชาวเลซซีสถานแต่งงานกันเองภายในตระกูล หญิงอาวุโสในครอบครัวจะเป็นผู้จัดการการแต่งงาน มีธรรมเนียมที่ฝ่ายชายต้องจ่ายค่าสินสอดให้ฝ่ายหญิง แต่ปัจจุบันไม่ได้เคร่งครัดแบบในอดีต

สมัยก่อน ชาวเลซซีสถานมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปตามชื่อหมู่บ้านหรือดินแดนที่อาศัยอยู่ ตามศาสนาที่นับถือ หรือตามตระกูลของพวกเขา อาทิ กูรินซีย (Kyurintsy) อาห์ตินซีย (Akhtintsy) เลซกินซีย (Lezgintsy)

ในอดีต คำว่าเลซซีสถานมีนัยถึงกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้เท่านั้น แต่ปัจจุบันคำนี้ยังหมายความถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ด้วย ชาวรัสเซียเรียกผู้คนในแถบนี้โดยรวมว่าชาวเลซซีสถานเพราะชาวต่างชาติติดต่อกับชนกลุ่มนี้มากที่สุด ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงชาวเลซซีสถานจึงมีความหมายครอบคลุมถึงคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วย เช่น ชาวอวาร (Avar) ชาวเชเชน (Chechen) เป็นต้น

ชาวเลซซีสถานมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและภาษาที่คล้ายคลึงกับชาวอาฮูล (Aghul) รูตุล (Rutul) ตาบาซาราน (Tabasaran) ซาคูร์ (Tsakhur) ซึ่งอาศัยอยู่ในแถบนี้ ภาษาของชาวเลซซีสถาน (Lezgian) จัดอยู่ในสาขาหนึ่งของภาษาเลซซี (Lezagic) ในตระกูลภาษาคอเคซัสตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาษาถิ่นที่ใกล้เคียงกัน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษากูริน (Kurin) อาห์ตี (Akhti) และกูบา (Kuba) ภาษาถิ่นกูรินเป็นภาษาที่มีคนใช้มากที่สุดในจำนวนภาษาถิ่นทั้งสาม และใช้อย่างแพร่หลายในดาเกสถานในส่วนที่เป็นดินแดนของชาวเลซซีสถาน โดยเฉพาะในเขตเมืองกูราห์ (Kurakh) ซึ่งในอดีตเคยเป็นเมืองศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการปกครองของอาณาจักรข่านแห่งกูริน (the khanate of Kurin) ภาษาถิ่นอาห์ตีใช้อย่างแพร่หลายในตอนใต้ของดาเกสถาน ส่วนภาษาถิ่นกูบาอันเป็นชื่อเดียวกับชื่อเมืองศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้เป็นภาษาที่ได้รับอิทธิพลภาษาเติร์กมากที่สุดและใช้อย่างแพร่หลายในหมู่ชาวเลซซีสถานที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของอาเซอร์ไบจาน ภาษาเลซซีสามารถเขียนได้ด้วยตัวอักษรอาหรับ โรมันและซีริลลิกสืบเนื่องจากอิทธิพลทางศาสนาและการเมือง ภาษาเลซซีแต่เดิมเขียนด้วยอักษรอาหรับจากการรับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม แต่ในช่วงค.ศ. 1920 ได้เปลี่ยนมาใช้อักษรโรมันแทนจากอิทธิพลทางการเมืองและแนวคิดต่อต้านความเป็นอิสลาม และเปลี่ยนมาใช้ตัวอักษรซีริลลิกในช่วงค.ศ.1930 จาก

อิทธิพลของรัสเซีย อย่างไรก็ตาม ชาวเลสซีสถานในปัจจุบันพูดภาษาที่แตกต่างกันราว 20 ภาษา ส่วนใหญ่พูดภาษารัสเซียและภาษาอาเซอร์ไบจาน

เชื่อกันว่าชาวเลสซีสถานสืบเชื้อสายจากผู้คนในแถบคอเคซัสที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของคาบสมุทรบอลข่านตั้งแต่ยุคทองแดง แต่จากหลักฐานทางด้านพันธุกรรม ทำให้ทราบว่าผู้คนในแถบนี้สืบเชื้อสายมาจากผู้คนในเอเชียกลาง เมื่อราว 4,000 ปีก่อน เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในยุโรปและเอเชียที่สืบเชื้อสายร่วมกัน นอกจากนี้ ชาวเลสซีสถานมีความใกล้ชิดกับชาวบูรุโช (Burusho) ในปากีสถานเป็นพิเศษ

ในศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาล เผ่าที่พูดภาษาตระกูลเลสซี 26 เผ่ารวมกลุ่มกันก่อตั้งรัฐขึ้นทางฝั่งตะวันออกของเทือกเขาคอเคซัส มีชื่อว่าคอเคซัสอัลบาเนีย (Caucasian Albania) ต่อมาในปี 513 ก่อนคริสตกาล ก็เข้าร่วมเป็นหนึ่งในรัฐได้ปกครองของจักรวรรดิเปอร์เซียอะคีเมนิดส์ (Persian Achaemenid Empire) และเข้าร่วมกับกลุ่มชนชั้นนำเปอร์เซียทำสงครามต่อต้านการขยายดินแดนของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชในยุทธการที่กอกามีลา (Battle of Gaugamela) อาณาจักรคอเคซัสอัลบาเนียแบ่งเขตปกครองออกเป็นหลายส่วน เช่น แคว้นลักซี (Lakzi) แคว้นชีร์วาน (Shirvan) เป็นต้น ตามอิทธิพลของจักรวรรดิเปอร์เซียอะคีเมนิดส์และจักรวรรดิเปอร์เซียพาเธีย (Parthian Empire) ที่ผลักดันขึ้นปกครองภูมิภาคนี้ตามลำดับ

ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิเปอร์เซียพาเธีย อิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมอิหร่านแพร่ขยายไปทั่วทุกดินแดนของอาณาจักรคอเคซัสอัลบาเนีย แม้จะมีระยะเวลาหนึ่งที่อิทธิพลทางการเมือง วัฒนธรรมและภาษาของกรีกเข้ามามีบทบาทในช่วงที่ราชวงศ์อาร์ตักเซียด (the Artaxiads) เรื่องอำนาจ แต่สุดท้ายอิทธิพลของอิหร่านและภาษาพาเธียก็ฟื้นคืนกลับมาอย่างรวดเร็วดังเดิมหลังสิ้นสุดยุคของราชวงศ์นี้

ระหว่างค.ศ. 134-136 กองทัพของพวกอาลานี (Alani) เข้าโจมตีดินคอเคซัส อัลบาเนีย กษัตริย์โวลกาเซสที่ 3 แห่งพาเธีย (Vologases III of Parthia) ได้โน้มน้าวให้พวกผู้รุกรานถอนทัพออกไปสำเร็จ อาจด้วยการจ่ายค่าตอบแทนให้พวกเขา

ในปีค.ศ. 252-253 อาณาจักรคอเคซัสอัลบาเนียเปลี่ยนผู้ปกครองจากจักรวรรดิเปอร์เซียพาเธียเป็นจักรวรรดิเปอร์เซียซาสซานิยะห์ (Sassanid Empire) ราชวงศ์เดิมที่ปกครองอาณาจักรคอเคซัสอัลบาเนียมาไม่มีอำนาจปกครองอย่างเต็มที่ เพราะพวกขุนนางหัวเมืองชายแดนของจักรวรรดิเปอร์เซียซาสซานิยะห์เป็นผู้คุมฝ่ายพลเรือน ศาสนา และกองทัพเอาไว้

จักรวรรดิโรมันเข้ามายึดครองดินแดนบางส่วนทางตอนใต้สุดของอาณาจักรคอเคซัสอัลบาเนียช่วง ค.ศ. 300 ได้ไม่นาน พวกจักรวรรดิเปอร์เซียซาสซานิยะห์ก็ยึดคืนและปกครองต่อมาเป็นเวลาหลายปีก่อนพวกอาหรับจะเข้าพิชิตดินแดน

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 8 เผ่าที่พูดภาษาเลสซีในอาณาจักรคอเคซัสอัลบาเนียส่วนใหญ่ยังคงนับถือผีอยู่ แม้ว่าศาสนาอิสลามจะเริ่มเผยแพร่เข้ามาสู่ดินแดนนี้บ้างแล้ว แต่ในช่วงศตวรรษที่ 15 เมื่ออิทธิพลของพวกมุสลิมรุ่งเรืองขึ้น ประกอบกับเริ่มมีการค้าขายทางใต้กับพวกเปอร์เซีย และการรุกรานของพวกมุสลิมเติร์กทางตอนเหนือ เผ่าต่าง ๆ ที่พูดภาษาเลสซีจึงเริ่มหันมานับถือศาสนาอิสลามอย่างเต็มตัว

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 16 ราชวงศ์ซาฟาวิด (Safavid) ปกครองดินแดนของกลุ่มที่พูดภาษาเลสซีต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน แต่ในระหว่างค.ศ. 1578–1590 ราชวงศ์ซาฟาวิดทำสงครามแพ้พวกออตโตมัน ดินแดนส่วนนี้จึงตกอยู่ใต้อาณัติของพวกออตโตมันเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ ก่อนพระเจ้าอับบาสมหาราชาจะทำสงครามยึดดินแดนกลับมาได้

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 จักรวรรดิของราชวงศ์ซาฟาวิดเริ่มเสื่อมอำนาจ ชาห์นาเดอร์มหาราชแห่งราชวงศ์อาฟชาร์ยิด (Afsharid) ซึ่งเป็นราชวงศ์มุสลิมเติร์กขึ้นครองราชย์ และปกครองดินแดนแถบนี้ด้วย จวบจนสิ้นสุริยสมัยของพระองค์ การแบ่งดินแดนกันปกครองแบบอาณาจักรข่านจึงเริ่มขึ้น เผ่าที่พูดภาษาเลสซีกระจัดกระจายไปตามอาณาจักรข่านต่าง ๆ บางกลุ่มอยู่ในอาณาจักรข่านแห่งกูบา (Kuba Khanate) บางกลุ่มอยู่ในอาณาจักรข่านแห่งเดอร์เบนต์ (Derbent Khanate) หรือในอาณาจักรข่านอื่น ๆ

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 จักรวรรดิรัสเซียทำสงครามขยายดินแดนชนะเปอร์เซียและยึดเอาดินแดนแถบคอเคซัสไว้ในครอบครอง ค.ศ. 1813 รัสเซียทำสนธิสัญญาগুলิสถานกับเปอร์เซีย (Treaty of Gulistan) ครอบครองดินแดนทางตอนใต้ทั้งหมดของดาเมสถานซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาเซอร์ไบจานในปัจจุบัน

ในช่วงสงครามขยายดินแดนในแถบคอเคซัส (Caucasian War) ชนเผ่าที่พูดภาษาเลสซีหลายกลุ่มเข้าร่วมกับกลุ่มกบฏชาวอาวาร์ นำโดย อิหม่าม ชามิล (Imam Shamil) ต่อสู้รักษาดินแดนจากรัสเซียตั้งแต่ค.ศ. 1834 จนพ่ายแพ้อย่างราบคาบในค.ศ. 1859 และรัสเซียเข้ายึดครองดาเมสถานและดินแดนของชนเผ่าที่พูดภาษาเลสซีทั้งหมด

ในช่วงศตวรรษที่ 20 กลุ่มผู้ที่พูดภาษาเลสซีในตอนเหนือของอาเซอร์ไบจานและตอนใต้ของดาเมสถานเรียกร้องให้มีการจัดตั้งรัฐเลสซีสถานขึ้นแต่ไม่สำเร็จ

หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ชาวเลสซีสถานกระจัดกระจายอยู่ทางตอนเหนือของอาเซอร์ไบจานและตอนใต้ของดาเมสถานในรัสเซีย

บทที่ 3

การถ่ายทอดคำศัพท์

ในเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแคน” มีคำศัพท์และชื่อเฉพาะในภาษาต่างประเทศต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นอยู่พอสมควร แต่เนื่องจากคำศัพท์และชื่อเฉพาะต่าง ๆ ในต้นฉบับเป็นวิธีการออกเสียงแบบคนฝรั่งเศส เมื่อผู้วิจัยถ่ายทอดเรื่องราวออกมาเป็นภาษาไทย จึงใช้ 3 แนวทางในการถ่ายทอดคำศัพท์ออกมา

3.1 การถอดเสียงภาษาต่างประเทศตามความนิยมของคนไทย

ต่อไปนี้เป็นคำวิสามานยนามที่เป็นที่คุ้นเคยและได้รับการกล่าวถึงบ่อยครั้งจนเป็นที่เข้าใจสำหรับคนไทยทั่วไป ผู้วิจัยจึงเลือกถอดเสียงตามความนิยมใช้ของคนไทย

ตัวอย่าง

Paris ปารีส

Caucase คอเคซัส

Ségovie เซโกเปีย

La mer Noire ทะเลดำ

Bakou บากู

Khan ข่าน

Tatare ชาวตาตาร์

Abaze ชาวอัปคาเซีย

Khoubilai กุบไลข่าน

3.2 การถ่ายทอดคำศัพท์เฉพาะที่ไม่มีคำในภาษาไทย

คำวิสามานยนามบางคำที่ปรากฏในเรื่องสั้นไม่มีคำเรียกในภาษาไทย ผู้วิจัยจึงเลือกถ่ายทอดคำศัพท์คำนั้นตามความหมายและคำที่ใกล้เคียงที่สุดในภาษาไทย

ตัวอย่างที่1

deux heures avant le destèh สองชั่วโมงก่อนฟ้าสาาง

คำว่า destèh ในภาษาอาหรับแปลว่า ครึ่งโหลหรือสิบสอง ชาวอาหรับแบ่งเวลา 24 ชั่วโมงต่างจากชาวตะวันตก 12 ชั่วโมงแรกเริ่มตั้งแต่เวลา 18 นาฬิกาถึง 6 นาฬิกา และอีก 12 ชั่วโมงหลังเริ่มตั้งแต่เวลา 6 นาฬิกาถึง 18 นาฬิกา หมายความว่า เวลา 18 นาฬิกาของชาวตะวันตก คือ 1 นาฬิกา และ 6 นาฬิกา คือเวลา 12 นาฬิกา ในเรื่องสั้นที่นำมาแปล เวลาสองชั่วโมงก่อน 12 นาฬิกา จึงเทียบได้กับสองชั่วโมงก่อนหกโมงเช้า ผู้วิจัยจึงเลือกแปลว่า สองชั่วโมงก่อนฟ้าสาาง

ตัวอย่างที่2

Kaïmakam พันเอกชาวตุรกี

ไกมากัมคือชื่อยศของทหารระดับพันเอกในจักรวรรดิออตโตมันหรือตุรกีในปัจจุบัน แต่หากผู้วิจัยทับศัพท์คำนี้ ก็เกรงว่าผู้อ่านชาวไทยจะไม่เข้าใจความหมายจึงเลือกถ่ายทอดความหมายแทนการทับศัพท์เพื่อให้เข้าใจได้ทันที

ตัวอย่างที่3

Aoûl คือหมู่บ้านตามเชิงเขา ในที่นี้หากผู้วิจัยทับศัพท์คำว่าอูล ผู้อ่านชาวไทยคงไม่เข้าใจ ผู้วิจัยจึงเลือกถ่ายทอดความหมายว่าหมู่บ้านแทนการทับศัพท์เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจได้ทันที

3.3 การถ่ายทอดคำศัพท์ทางการทหาร

ในเรื่องสั้นเรื่องนี้มีคำศัพท์เกี่ยวกับทางการทหารแทรกอยู่ตลอดทั้งเรื่อง และเพื่อให้การแปลได้อรรถรส ตรงตามความนิยมใช้ของไทย และถูกต้องตามหลักทางการทหาร ผู้วิจัยจึงต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำศัพท์ทางการทหารจากพจนานุกรม*คู่มือศัพท์และคำย่อทหาร*¹ และเว็บไซต์ของหอสมุดแห่งสหราชอาณาจักร² และได้สรุปคำศัพท์ทางการทหารของไทย อังกฤษ และฝรั่งเศสมาในตารางดังต่อไปนี้

¹ ดัดแปลงข้อมูลจาก สุรศักดิ์ พันธเศรษฐ และ นันทนา พันธเศรษฐ, *คู่มือศัพท์และคำย่อทหาร*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2547.)

² Data adapted from Jonathan Boff, "Military structures and ranks," British Library, accessed February 1, 2019, <https://www.bl.uk/world-war-one/articles/military-structures-and-ranks>.

ตารางที่ 3.1

การถ่ายทอดยศทหารชั้นสัญญาบัตรโดยการเปรียบเทียบยศในภาษาไทย อังกฤษและฝรั่งเศส

สัญญาบัตร		
ไทย	อังกฤษ	ฝรั่งเศส
จอมพล	Field Marshal / General of the Army	Maréchal (de France)
พลเอก	General	Général d'armée
พลโท	Lieutenant General	Général de corps d'armée
พลตรี	Major General	Général de division
พันเอก (พิเศษ)	Senior Colonel / Brigadier General	Général de brigade
พันเอก	Colonel	Colonel
พันโท	Lieutenant Colonel	Lieutenant-colonel
พันตรี	Major / Commandant	Commandant/ Major
ร้อยเอก	Captain	Capitaine
ร้อยโท	First Lieutenant	Lieutenant
ร้อยตรี	Second Lieutenant	Sous-lieutenant
นักเรียนนายร้อยทหารบก	Army Cadet / Officer Cadet	Aspirant

ตารางที่ 3.2

การถ่ายทอดยศทหารชั้นประทวนโดยการเปรียบเทียบยศในภาษาไทย อังกฤษและฝรั่งเศส

ประทวน		
ไทย	อังกฤษ	ฝรั่งเศส
ไม่มี	Sergeant Major of the Army / Army Sergeant Major	ไม่มี
จ่าสิบเอก(พิเศษ)	Master Sergeant First Class / Command Sergeant Major / Sergeant Major	Major
จ่าสิบเอก	Master Sergeant First Class / Warrant Officer Class 1 / Master Sergeant	Adjudant-chef
จ่าสิบโท	Master Sergeant Second Class / Warrant Officer Class 2 / Sergeant First Class	Adjudant
จ่าสิบตรี	Master Sergeant Third Class / Staff Sergeant	Sergent-chef
สิบเอก	Sergeant	Sergent
สิบโท	Corporal	Caporal-chef
สิบตรี	Lance Corporal / Private First Class	Caporal
สิบตรีกองประจำการ	Private First Class / Private	Soldat de première classe
พลทหาร	Private	Soldat

3.4 วิธีเรียกยศทหารในภาษาพูด

นอกจากยศต่าง ๆ ข้างต้นที่ผู้วิจัยได้เลือกมาถ่ายทอดแล้ว ผู้วิจัยยังเลือกภาษาปากที่คนไทยนิยมใช้เรียกทหารในยศต่าง ๆ กันมาปรับใช้เพื่อความสมจริงมากขึ้น มีวิธีเรียกดังต่อไปนี้

นายพล คือ ภาษาปากที่ใช้เรียกทหารที่มียศ พลตรี พลโท และ พลเอก

ผู้การ คือ ภาษาปากที่ใช้เรียกทหารที่มียศพันเอกพิเศษและพันเอก

ผู้พัน คือ ภาษาปากที่ใช้เรียกทหารที่มียศพันตรี พันโทและพันเอก

ผู้กอง คือ ภาษาปากที่ใช้เรียกทหารที่มียศร้อยเอก

ผู้หมวด คือ ภาษาปากที่ใช้เรียกทหารที่มียศร้อยตรีและ ร้อยโท

บทสรุป

วิทยานิพนธ์เล่มนี้แสดงให้เห็นการทำงานในขั้นตอนการทำความเข้าใจ และการถ่ายทอดบทแปลตามหลักทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายของสถาบัน ESIT ประเทศฝรั่งเศส ในขั้นตอนการทำความเข้าใจนั้น ก่อนลงมือแปลเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” ผู้วิจัยต้องอาศัยความรู้ทั่วไป ประกอบกับทักษะด้านภาษาทำความเข้าใจต้นฉบับ เมื่อถึงขั้นตอนถ่ายทอดบทแปล ผู้วิจัยได้พยายาม คงความหมายและอรรถรสของต้นฉบับเอาไว้ให้ได้มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องสั้นเรื่อง “ระบำแค้น” ความรู้เสริมนอกบริบทและวิธีการถ่ายทอด คำศัพท์ที่ชาวไทยไม่คุ้นเคยเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง เพราะมีส่วนสำคัญต่อการแปลเป็นอย่างมาก

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการแปลเรื่อง สั้นได้ตามสมควร

รายการอ้างอิง

หนังสือ

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

พจนานุกรม

นพวรรณ พันธเมธา. *คลังคำ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2559.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

สุรศักดิ์ พันธเศรษฐ, และ นันทนา พันธเศรษฐ. *คู่มือศัพท์และคำย่อทหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2547.

Books

C. Dowling, Timothy. *Russia at War From the Mongol Conquest to Afghanistan, Chechnya, and Beyond*. Santa Barbara: Abc-Clio, 2014.

Farrokh, Kaveh. *Iran at War 1500-1988*. Oxford: Osprey Publishing, 2011.

Gobineau, Arthur de. *Nouvelles asiatiques*. Paris: Gallimard, 2012.

Encyclopedia

Crego, Paul. Encyclopedia. Accessed February 9, 2019. <https://www.encyclopedia.com/places/africa/tunisia-political-geography/lezgians>.

Electronic Media

Boff, Jonathan. "Military structures and ranks." British Library. Accessed February 1, 2019. <https://www.bl.uk/world-war-one/articles/military-structures-and-ranks>.

Eyre, and Spottiswoode. "The History of Spain." Archive. Accessed. February 22, 2019. <https://archive.org/details/ost-history-historyofspain008182mbp>.

"First Carlist War." The Spanish War History. Accessed. February 28, 2019. <http://www.spanishwars.net/19th-century-first-carlist-war.html>.

Hays, Jeffrey. "Avar And Lezgins: Dagestan's Largest Groups." Facts And Details. Accessed April 13, 2019. http://factsanddetails.com/russia/minorities/sub9_3d/entry-5111.html.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นายจิรายุ เฟือกน้อย

วันเดือนปีเกิด

12 มิถุนายน 2535

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2557: ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาฝรั่งเศส)

มหาวิทยาลัยศิลปากร

